

تاریخ نگاری به شیوه رادیو BBC

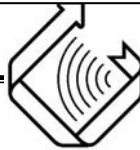
صفورا برومند

دفتر پژوهش‌های رادیو

تیر ۱۳۸۶

تهران

سرشناسه	برومند، صفورا.
عنوان و پدیدآور	تاریخ‌نگاری به شیوه رادیو BBC/ صفورا برومند؛ [برای] دفتر پژوهش‌های رادیو.
مشخصات نشر	تهران: طرح آینده، ۱۳۸۶.
مشخصات ظاهری	ز، ۱۸۱ ص:؛ ۱۴/۵ * ۲۲/۵ س م.
شابک	۱۵۰۰۰ ریال: 9789648828306
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۷۹ - ۱۸۱.
موضوع	بنگاه سخن پراکنی بریتانیا.
موضوع	British Broadcasting corporation :
موضوع	رادیو—برنامه‌ها.
موضوع	تاریخ‌نگاری.
موضوع	رسانه‌های گروهی و تاریخ.
شناسه افزوده	صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. اداره کل پژوهش‌های رادیو. دفتر پژوهش‌های رادیو.
رده‌بندی کنگره	HE۸۶۸۹ / ۹ الفب
رده‌بندی دیویی	۳۸۴/۵۴۴۰۹۴۱ :
شماره کتابخانه ملی	۱۰۹۸۳۹۰ :

نویسنده: صفورا برومند

ویراستار: مراد مهدی

حروف‌نگار: محبوبه یوسفی مقدم

طرح روی جلد: مهدی بخشایی

ناشر: طرح آینده

نوبت چاپ: اول

شماره پژوهش: ۴۸۹

تاریخ انتشار: تیر ۱۳۸۶

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

بها: ۱۵۰۰۰ ریال

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام‌جم، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران،

ساختمان شهدای رادیو، تلفن:

۲۲۱۶۷۷۰۸ نمابر: ۲۲۰۵۳۲۰۲

هر گونه استفاده کلی منوط به اجازه کتبی از دفتر پژوهش‌های رادیو می‌باشد.

فهرست مطالب

مقدمه	الف
فصل اول: رسانه رادیو	۱
رسانه و اهمیت آن در جامعه	۱
موقعیت رادیو به عنوان رسانه	۸
نقش رادیو در جامعه	۱۳
فصل دوم: تاریخچه رادیو BBC	۲۳
فصل سوم: مدیریت سازمانی و فرهنگ شرکتی در BBC	۳۷
هدف، دیدگاه و ارزش ها	۴۰
ساختار مدیریتی	۴۴
شیوة انتخاب کارمندان و عوامل برنامه ساز	۴۷
دستورالعمل تهیه کنندگان	۵۲
توجه به نظر و نیاز مخاطب	۵۸
فرایند ارتباط و بازخورد پیام در رادیو	۶۱
BBC	۶۱
فصل چهارم: فناوری دیجیتال رادیو BBC و بخش برنامه های تاریخی	۷۵
رادیو دیجیتال	۷۸
اینترنت	۸۴
فصل پنجم: بررسی برنامه های تاریخی بر اساس شبکه های رادیویی BBC	۹۳
شبکه های انگلستان	۹۴
ایستگاه های رادیویی مناطق انگلیسی BBC ۱۰۹	۱۰۹
شبکه های بین المللی	۱۲۴
فصل ششم: نمونه هایی از برنامه های تاریخی	
شبکه های رادیویی BBC	۱۳۱
میزگردهای تاریخی	۱۳۵
ویژه برنامه های تاریخی	۱۴۴
نمایش های تاریخی	۱۶۵
مستندهای تاریخی	۱۶۷

فصل هفتم: مجریان برنامه‌های تاریخی شبکه‌های	
رادیویی BBC.....	۲۲۷
فصل هشتم: بررسی دیدگاه‌های برنامه‌سازان	
شبکه‌های رادیویی BBC درباره برنامه‌های	
رادیویی تاریخی.....	۲۴۰
فصل نهم: ویژگی برنامه‌های تاریخی شبکه‌های	
رادیویی BBC.....	۲۵۱
فصل دهم: معرفی نمونه‌هایی از برنامه‌های	
تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC با موضوع	
تاریخ ایران.....	۲۶۷
نتیجه‌گیری.....	۲۷۲
منابع و مآخذ.....	۲۷۸

مقدمه

در هجدهم نوامبر سال ۱۹۲۲، فعالیت شرکتی خصوصی با مسئولیت محدود، متشکل از صاحبان شرکتهای بریتانیایی فعال در صنعت بیسیم، در لندن آغاز شد. این شرکت «بنگاه سخنپراکنی بریتانیا»^۱ نامیده شد که امروزه با نام اختصاری «BBC»، از معروفترین سازمانهای رسانه‌ای در دنیا به‌شمار می‌رود.

درواقع BBC را می‌توان از قدیمی‌ترین و نخستین شرکتهای در عرصه ارتباطات، نامید که به‌دنبال پیشرفت فناوری در قرن بیستم تأسیس شد؛ شرکت یا سازمانی که گوگلیلمو مارکونی،^۲ مخترع رادیو از جمله اعضای اصلی آن بود و با گذشت بیش از هشتاد سال از

-
1. British Broadcasting Corporation (BBC)
 2. Guglielmo Marconi

تأسیس آن، همچنان در صدر سازمان‌های رسانه‌ای جهان قرار دارد.

پیشینه BBC در عرصه ارتباطات رسانه‌ای سبب شده است تا این سازمان یکی از مهم‌ترین پیشروان در زمینه عملکرد، مدیریت و شیوه برنامه‌سازی در رادیو و تلویزیون محسوب شود. همچنین، چگونگی برنامه‌ریزی این سازمان در ارائه خدمات و اطلاعات مختلف به مخاطب، از ویژگی‌های شاخص این رسانه به‌شمار می‌رود؛ رسانه‌ای که امروزه در اقصی‌نقاط جهان شناخته شده و محدوده فعالیت‌های آن با استفاده از جدیدترین فناوری‌ها در عرصه ارتباطات، بیش از پیش رو به گسترش است.

فعالیت و نتیجه عملکرد BBC به‌عنوان رسانه‌ای که سه اصل آموزش، اطلاع‌رسانی و سرگرمی برای مخاطب را سرلوحه کار خود قرار داده است، در بیشتر سازمان‌های رادیویی و تلویزیونی کشورهای مختلف، به‌عنوان الگوی برنامه‌سازی و مدیریت رسانه موردتوجه است. BBC رسانه‌ای است که به‌علت توجه به نیازهای مخاطبان، در بیشتر

مواقع از استقبال و تأیید شنوندگان و بینندگان برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، برخوردار است؛ به‌گونه‌ای که بینندگان برنامه‌های تلویزیونی در برخی موارد، برنامه‌ای را که موضوع آن به شیوه‌ای جذاب، تنظیم، تدوین و ارائه شده است، به تولیدات شبکه‌های **BBC** نسبت می‌دهند و انتظار دارند آرم این سازمان را در تیتراژ پایانی برنامه مشاهده کنند. از دیگر ویژگی‌های برنامه‌ها در شبکه **BBC**، به تنوع موضوع می‌توان اشاره کرد. تنوع موضوع و جذابیت برنامه‌ها به حدی است که دایره مخاطبان **BBC** به بریتانیا و کشورهای مشترک‌المنافع محدود نمی‌شود. درواقع **BBC** در بیشتر کشورها، مخاطبان خاص خود را دارد که علاوه بر برنامه‌های خبری، از مخاطبان دائمی برنامه‌های متنوع این شبکه از جمله برنامه‌های اجتماعی، ورزشی، بهداشتی و... به‌شمار می‌روند. از این‌روست که گاه از **BBC** با عنوان «رسانه‌ای برای تمام فصول»، یاد شده است. (کیوانی‌نژاد،

BBC در ایران نیز از شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی شناخته‌شده به‌شمار می‌رود. پخش برنامه‌های رادیو **BBC** به زبان فارسی، از حدود شصت‌وپنج سال پیش و در ۲۹ دسامبر ۱۹۴۰ میلادی (۹ دی ۱۳۱۹ ه. ش) آغاز شد.^۱ بدین‌ترتیب، این بخش از برنامه‌های رادیویی

۱. از علل پخش برنامه‌های رادیو **BBC** به زبان فارسی، شروع جنگ جهانی دوم و پخش برنامه‌هایی به زبان فارسی و با مضمون تبلیغ برای آلمان‌ها از رادیو برلین بود. از این‌رو، دولت بریتانیا بعد از مدتها تلاش موفق به پخش برنامه‌های فارسی **BBC** شد. بخش قابل‌توجهی از مطالب برنامه‌های فارسی **BBC**، توسط آن لمبتون، وابسته مطبوعاتی سفارت بریتانیا در تهران و از محققان ایران‌شناس، تهیه و به‌وسیله سر ریدر ویلیام بولارد، سفیر بریتانیا در ایران، به لندن ارسال می‌شد. در برخی منابع، نقش بخش فارسی رادیو **BBC** در وقوع رخدادهاي تاریخ معاصر ایران، مدنظر قرار گرفته‌است که از آن جمله از برنامه‌های شب‌های سوم شهریور ۱۳۲۰ و ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ می‌توان نام برد. (برای آگاهی بیشتر ر.ک. ریدر ویلیام بولارد، ۱۳۶۲: ۵۵ و ۵۶؛ *خاطرات سر ریدر ویلیام بولارد سفیر کبیر انگلستان در ایران (نامه‌های خصوصی و گزارش‌های محرمانه)* ۱۳۷۸: ۵۹، ۱۸۴ و ۱۸۵؛ *انقلاب ایران به روایت رادیو BBC، ۱۳۷۲: ۱۲-۱۰*.)

BBC، از سابقه‌ای بیش از نیم‌قرن در ایران برخوردار بوده و پیشینه آن تقریباً هم‌زمان با آغاز کار رادیو در ایران است. تولیدات شبکه‌های تلویزیونی **BBC** در ایران نیز در عرصه برنامه‌هایی در قالب مجموعه‌ها، برنامه‌های خبری و مستندهای علمی، شناخته شده است.

از جمله نمادهای شاخص **BBC** در برنامه‌سازی که موردتوجه جوامع و ملل مختلف قرار گرفته است، شیوه ارائه برنامه‌هایی است که در شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی **BBC**، در قالب برنامه‌هایی با هدف اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمی تهیه و تولید می‌شوند. این برنامه‌ها از نظر انتخاب موضوع، شیوه ساخت و چگونگی ارائه، از نوآوری خاصی برخوردارند، به‌گونه‌ای که به‌رغم برخی کاستی‌ها، توجه مخاطب را جلب می‌کنند. مخاطب در بیشتر موارد، نتیجه و پیام برنامه را می‌پذیرد و آن را به‌عنوان ملاک و معیاری برای موضوعی خاص، مدنظر قرار می‌دهد.

مباحث تاریخی از جمله موضوعاتی است که در شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی BBC مورد توجه قرار دارد. بخش شایان‌توجهی از مجموعه‌ها، برنامه‌های علمی، فرهنگی و مستند در BBC، با مضمون تاریخی تهیه می‌شوند. این برنامه‌ها طیف وسیعی از موضوعات تاریخی شامل مباحث مرتبط با تاریخ سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، مذهبی و علمی بریتانیا، اروپا و جهان را دربردارند. این برنامه‌ها نیز در بیشتر مواقع مورد توجه مخاطب قرار می‌گیرند و پیام آنها به‌منزله نمادی از واقعه یا حقیقتی تاریخی پذیرفته می‌شود.

بدین‌ترتیب برنامه‌های شبکه‌های رادیویی BBC با مضامین تاریخی را می‌توان از نمونه‌های شاخص برنامه‌هایی به‌شمار آورد که در دهه‌های اخیر و با پیشرفت فناوری‌های ارتباطی، موردتوجه متخصصان رشته‌های تاریخ، ارتباطات، علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، قرار گرفته‌اند. درواقع، با توجه به اینکه وسایل ارتباطی یا رسانه‌ها امروزه به ابزاری برای معرفی و

بیان تاریخ تبدیل شده اند، بخشی از فعالیت مراکز پژوهشی درخصوص مطالعات تاریخی در اروپا و آمریکا به بررسی موقعیت مباحث تاریخی در رسانه‌ها متمرکز شده است. به‌طور مثال، مارک پاستر استاد تاریخ دانشگاه کالیفرنیا از نظریه‌پردازان معاصر درخصوص رسانه‌ها به‌شمار می‌رود. او در آثار خود به بررسی فناوری‌های جدید در عرصه ارتباطات و رسانه‌ها و تأثیر آنها بر جوامع و هویت فرهنگی آنها می‌پردازد.

همچنین در مؤسسات تحقیقاتی و دانشگاه‌ها، مراکز مختلفی با موضوع رسانه و تاریخ، ایجاد شده است که از آن جمله می‌توان از «انجمن بین‌المللی برای رسانه و تاریخ»^۱ نام برد. این انجمن از فیلم‌سازان، برنامه‌سازان، آرشیویست‌ها و محققانی تشکیل شده است که با استفاده از فیلم، رادیو، تلویزیون و دیگر رسانه‌های مرتبط با تاریخ به تحقیقات تاریخی می‌پردازند. در این انجمن از تحقیقات مرتبط با تاریخ و

1. The International Association for Media and History

رسانه و مجموعه‌های مستند تاریخی، حمایت و تقدیر می‌شود.^۱

«مرکز تاریخ و رسانه‌های جدید»^۲ نیز از دیگر مراکز مطالعاتی است که در ۱۹۹۴ با هدف پژوهش درخصوص تأثیر رسانه جدید بر تعلیم، یادگیری و تحقیق درخصوص مباحث تاریخی، در آمریکا تأسیس شده است. برپایی همایش و جلسات گفت‌وگو بین مورخان و کارشناسان و آموزش شیوه‌های تعلیم تاریخ از طریق رسانه دیجیتال، از جمله فعالیت‌های این مرکز به‌شمار می‌رود.^۳

علاوه بر چنین انجمن‌هایی، برخی مطبوعات نیز با موضوع تاریخ و رسانه منتشر می‌شوند که از آن جمله از جمله تاریخی فیلم، رادیو و تلویزیون^۴ می‌توان نام برد. این مجله به‌صورت فصلنامه منتشر می‌شود. از دیگر مجله‌های مرتبط با تاریخ و رسانه عبارتند از: **مجله سخن‌پراکنی و رسانه**

1. www.iamhist.org/

2. Center for History and New Media

3. <http://chnm.gmu.edu/>

4. Historical Journal of Film, Radio and Television

الکترونیک^۱ و مجله مطالعات رادیو^۲. این دو مجله در آمریکا، منتشر می‌شوند. با توجه به مباحث فوق و با تکیه بر موقعیت **BBC** به‌عنوان رسانه‌ای پیشرو در عرصه برنامه‌سازی رادیویی و تلویزیونی و موقعیت آن در معرفی مباحث تاریخی به شیوه‌های مختلف شنیداری و دیداری، در این پژوهش چگونگی بیان تاریخ یا تاریخ‌نگاری در برنامه‌های شبکه‌های رادیویی **BBC** معرفی می‌شود.

بدین‌ترتیب با توجه به دامنه این پژوهش، ابتدا اهمیت رادیو به‌عنوان رسانه‌ای مطرح در قرن بیستم مدنظر قرار می‌گیرد و ویژگی‌ها و نقش رادیو به‌منزله ابزاری برای اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمی بررسی می‌شود. بخش دیگری از این پژوهش به معرفی تاریخچه **BBC** و شبکه‌های رادیویی آن اختصاص دارد. ویژگی‌های مدیریت سازمانی و فرهنگ شرکتی **BBC**، استفاده از فناوری دیجیتال و تأثیر این عوامل در تهیه

-
1. The Journal of Broadcasting and Electronic Media
 2. The Journal of Radio Studies

برنامه‌هاي راديويي با مضمون تاريخي در اين سازمان، از ديگر مباحث اين پژوهش به‌شمار مي‌رود. در بخش بعدي اين پژوهش ويژگي برنامه‌هاي تاريخي شبکه‌هاي راديويي مختلف **BBC** بررسي مي‌شود. بخش‌هاي ديگر اين پژوهش به‌معرفي نمونه‌هايي از برنامه‌هاي تاريخي شبکه‌هاي راديويي **BBC**، مجريان اين برنامه‌ها وديدگاه‌هاي آنها، ويژگي برنامه‌هاي تاريخي شبکه‌هاي راديويي **BBC** و برنامه‌هاي مرتبط با تاريخ ايران اختصاص دارد.

در گردآوري اين پژوهش، بيش از ۱۲۰ برنامه با مضمون مباحث تاريخي از ۱۴ شبکه و ايستگاه راديويي محلي، منطقه‌اي و بين‌المللي **BBC**، شنیده شده و مورد بررسي قرارگرفته‌است. اطلاعات مورد نياز و مکمل با استفاده از کتابها و مقالات موجود در کتابخانه‌ها از جمله کتابخانه توليد صداي جمهوري اسلامي ايران، کتابخانه تخصصي وزارت امور خارجه، کتابخانه پژوهشگاه علوم انساني و مطالعات فرهنگي و کتابخانه

دانشکده صدا و سیماي جمهوری اسلامي ايران گردآوري شده است.

بديهي است که وبسایت راديو BBC، از مهم‌ترین منابع اين پژوهش به‌شمار مي‌رود و در واقع بدون مراجعه به آن، گردآوري اطلاعات مرتبط با برنامه‌هاي تاريخي شبکه‌هاي راديويي BBC و بازشنوایی آنها ناممکن بود. با توجه به فقر منابع آرشیوي و کتابخانه‌اي، مجموعه‌اي از اطلاعات نیز از مقالات موجود در اینترنت گردآوري شد. شایان ذکر است که گذشته از برخي آثار مرتبط که در اداره کل پژوهش‌هاي راديو و مرکز تحقیقات، مطالعات و سنجش برنامه‌اي صدا و سیماي جمهوری اسلامي ايران، ترجمه یا تدوین شده‌اند، تعداد اندکي از کتابها و مقالات درباره رسانی راديو و بالاخص عملکرد BBC، در مجموعه‌هاي آرشیوي و کتابخانه‌اي، موجود است که این امر، پژوهش درخصوص چنین مباحثي را دشوار می‌سازد. بنابراین و با توجه به این مشکلات، بديهي است که پژوهش حاضر با برخي نواقص و کاستي‌ها همراه باشد. از این‌رو، امید است که

با گردآوری، تکمیل و تجهیز مراکز آرشیوی و کتابخانه‌ای، زمینه مناسب برای پژوهش علمی و مستدل درخصوص رسانه رادیو و ابعاد مختلف آن فراهم شود.
صفورا برومند - اسفند ۱۳۸۴

رسانه رادیو

در هر ارتباط سه عنصر وجود دارد:
گوینده، گفتار و مخاطب. (ارسطو)

دیرزمانی است که رادیو به عنوان یکی از رسانه‌های ارتباطی از موقعیت خاصی در جوامع برخوردار است. با توجه به اینکه موضوع این پژوهش بررسی برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی BBC است، مبحث آغازین آن به معرفی برخی کلیدواژه‌ها که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته‌اند از جمله رسانه، رادیو و نقش و عملکرد آن در جامعه، اختصاص یافته است.

رسانه و اهمیت آن در جامعه

در تعریف واژه رسانه^۱ و عملکرد آن نظریه‌هایی بیان شده است، از جمله این‌که رسانه عبارت است از هر ابزاری برای برقراری ارتباطات، یا این تعریف که رسانه حامل یا «واسط» پیام است. بر اساس این تعاریف، صدای انسان، چاپ، تلفن، رادیو، فیلم و تلویزیون را نیز می‌توان به‌عنوان حامل یا واسط پیام مدنظر داشت. (اینگلیس، ۱۳۷۷: ۳۷) فرد اینگلیس از محققان علوم ارتباطات، رسانه را ابزاری برای تبدیل تجربه به دانش توصیف می‌کند. وی یادآور می‌شود که «رسانه‌ها عملاتی را ارائه می‌کنند که به رویدادهای زندگی روزمره معنا می‌دهد.» (همان: ۶)

جان بروکشایر تامپسون^۲ از نظریه‌پردازان مبحث رسانه، ابزارهای اطلاع‌رسانی و ارتباطات مثل نهادهای فرهنگی، مدارس و صنایع رسانه‌ای چون رادیو و تلویزیون را از «شکل‌های قدرت نمادین» می‌نامد. وی متذکر می‌شود که قدرت

1. Medium, Media

2. John Brookshire Thompson

نمادین به‌منزله «توانایی مداخله در جریان رویدادها، نفوذ و تأثیرگذاری بر اقدامات دیگران و برای ایجاد رویدادها به‌وسیله تولید و انتقال شکل‌های نمادین» است. (تامپسون، ۱۳۷۹: ۲۷)

دکتر کاظم معتمدنژاد از محققان و استادان علوم ارتباطات، چنین می‌نویسد که رسانه‌ها یا وسایل ارتباطی چون روزنامه، رادیو، تلویزیون و سینما «با انتقال اطلاعات و معلومات جدید، مبادله افکار و عقاید عمومی، در راه پیشرفت فرهنگ و تمدن بشری نقش بزرگی به عهده گرفته‌اند» و از این‌روست که دوران معاصر تاریخ بشر را «عصر ارتباطات» نامیده‌اند. (معتمدنژاد، ۱۳۷۱: ۹)

درواقع، اهمیت رسانه در زندگی بشر را تنها در دوران اخیر نمی‌توان مدنظر داشت. برای مثال، اختراع صنعت چاپ در نیمه دوم قرن پانزدهم میلادی که انتشار کتاب، روزنامه‌ها یا به‌دیگر سخن رسانه‌های مکتوب را به‌دنبال داشت، عامل مهمی در دگرگونی اروپا از قرن پانزدهم تا هجدهم

بود.

از سوی دیگر، در اوایل قرن نوزدهم اقداماتی برای توسعه صنایع رسانه‌ای به‌عمل‌آمد که از آن جمله از تبدیل نهادهای رسانه‌ای به شرکت‌های بزرگ بازرگانی و جهانی‌سازی ارتباطات، می‌توان نام برد.

(تامپسون، ۱۳۷۹ : ۷۶-۱۰۸)

فردیناند تونیس^۱ فیلسوف و جامعه‌شناس آلمانی در سال‌های آغازین قرن بیستم و پیش از مطرح‌شدن کاربرد گسترده رادیو، مطبوعات را رکن اصلی افکار عمومی نامید و یادآور شد که دامنه تأثیر افکار عمومی مانند قدرت ارتش و بوروکراسی به مرزهای ملی محدود نمی‌شود و به‌سوی جامعه بین‌المللی گرایش دارد. تونیس معتقد بود که مطبوعات جوامع محلی را به‌سوی جامعه‌ای جهانی سوق می‌دهند و درآینده متفکران، دانشمندان و نویسندگان، رهبری جهان را برعهده خواهند داشت. (دادگران، ۱۳۸۲ : ۷۹ و ۸۰)

1. Ferdinand Tonnies

با اختراع رادیو، ارسال و تبادل اطلاعات «به آزادی تقریباً کاملی رسید.» (همان: ۱۲) به دیگر سخن، اختراع رادیو «انقلابی بزرگ بود» (مک براید، ۱۳۷۵: ۵۱) که ساختار ارتباطی بشر را در قرن بیستم تحت‌تأثیر قرار داد. از این‌رو، می‌توان این قرن را آغاز دوران تحوی عظیم در عرصه ارتباطات و رسانه‌ها قلمداد کرد؛ دورانی که اختراع ابزارهای فنی ارتباطی و رسانه‌های الکترونیکی را به دنبال داشت. رسانه‌هایی چون تلگراف، تلفن، رادیو، تلویزیون و سینما، ابعاد گوناگونی از زندگی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی بشر را تحت‌تأثیر قرار داده‌اند و به واسطه نقش و عملکرد تعیین‌کننده آنها در جوامع قرن بیستم، این قرن عصر اطلاعات، عصر الکترونیک، انقلاب ارتباطات یا انقلاب اطلاعات نامیده شد. به دیگر سخن، جهان در قرن بیستم با رشد فزاینده ابزارهای انتقال اطلاعات، تبادل اخبار، افکار و اندیشه‌ها، روبه‌رو شد. در واقع، مطبوعات، رادیو، تلویزیون،

رایانه، اینترنت، سیستم‌های ماهواره‌ای و... از عناصر اصلی برقراری ارتباطات در جهان امروز به‌شمار می‌روند.

مارک‌پاستر استاد تاریخ دانشگاه کالیفرنیا و از نظریه‌پردازان درخصوص رسانه‌ها، معتقد است که بشر در قرن بیستم ناظر پیدایش نظام ارتباطاتی بود که به‌واسطه آن، توزیع و انتقال گسترده پیام‌ها از یک نقطه به نقطه دیگر، امکان‌پذیر شد. وی یادآور می‌شود که در سیستم‌های ارتباطی که در این قرن ابداع شد، ابتدا از طریق الکتریکی‌کردن اطلاعات و سپس با دیجیتالی نمودن آنها، امکان غلبه بر فضا و زمان فراهم شد. (پاستر، ۱۳۷۷: ۱۳)

با اختراع شبکه‌های ماهواره‌ای، روند اطلاع‌رسانی سرعت بیشتری یافت. امروزه از طریق کابل‌هایی از جنس فیبر نوری، ارسال بالاترین حجم اطلاعات در کوتاه‌ترین زمان میسر شده است. این امر درحالی است که تکامل ابزارهای مبادله اطلاعات با پیشرفت تجهیزات انباشت و ذخیره اطلاعات همراه شده است. در این شرایط مخاطبان رسانه‌ها برخلاف

گذشته و در نظام‌های سنتی انتقال اطلاعات مانند رادیو، تلویزیون و روزنامه، حالت انفعالی ندارند، بلکه مخاطب می‌تواند با استفاده از نرم‌افزارها، اطلاعاتی را که رسانه‌ها منتقل می‌کنند، به شیوه‌های گوناگون دریافت، تنظیم، استفاده و ذخیره کند. این پیشرفت فنی در عرصه خدمات رادیویی نیز در دسترس است، به‌گونه‌ای که امروزه می‌توان امواج رادیو را به شیوه‌های مختلف، دریافت و ضبط کرد.

به دیگر سخن، در سال‌های آغازین قرن بیستویکم و هزاره سوم میلادی، فناوری ارتباطات دوربرد به عاملی در تغییر ساختار رسانه‌های سنتی تبدیل شده است. برای مثال، اگر تا نیم‌قرن پیش رادیو عاملی برای اطلاع‌رسانی، آموزش و فرهنگسازی محلی و بومی به‌شمار می‌رفت، امروز عملکرد آن به سطح جهانی تعمیم یافته و با کمک فناوری ارتباطات، رادیو به ابزاری فرامنطقه‌ای و رسانه‌ای جهانی تبدیل شده است. با گذشت کمی بیش از یک دهه پس از کاربرد فناوری ماهواره‌ای،

جهان و رسانه‌های ارتباط‌جمعی به‌گونه‌ای انکارناپذیر تحت‌تأثیر این فناوری قرار گرفته‌اند. از همین‌روست که دوران جدید را با عناوینی چون «عصر ماهواره» نامگذاری کرده‌اند.

موقعیت رادیو به‌عنوان رسانه

در بررسی موقعیت رادیو به‌عنوان رسانه، توجه به این نکته ضروری است که رادیو در سال‌های آغازین قرن بیستم، اختراع و در اندک زمانی به یکی از مهم‌ترین رسانه‌های این دوران تبدیل شد.

علت استقبال از رادیو را در ویژگی‌های این رسانه می‌توان جست‌وجو کرد. رادیو از نظر ویژگی‌های وسایل ارتباط‌جمعی و رسانه یعنی سرعت، مداومت، حوزه انتشار و فراوانی و گوناگونی محتوا، «برترین وسیله ارتباط‌جمعی» به‌شمار می‌رود (معتدناژاد، ۱۳۷۱: ۱۹۶-۲۱۹ و ۲۳۱). ویژگی و اصالت کار رادیو از طرز دریافت آن نشئت می‌گیرد. درواقع امواج رادیو به‌سرعت به نواحی مختلف ارسال می‌شود، فاصله زمانی بین

اندیشه فرستنده پیام رادیویی با ذهن مخاطب بسیار کوتاه و تقریباً همزمان است. همزمان با شنیدن رادیو می‌توان به کارهای دیگر پرداخت، درحالی که پیام رادیویی مانع از ادامه کار نمی‌شود. استفاده از رادیو با فعالیت‌های دیگر انسان در تضاد نیست، گیرنده‌های رادیویی ارزان است، رادیو در همه جا قابل استفاده است، برنامه‌های رادیویی را می‌توان به سهولت ضبط کرد، پیام‌های رادیویی با کلام منتقل می‌شوند، بنابراین رادیو می‌تواند با تمامی افراد به آسانی ارتباط برقرار کند. برنامه‌های رادیویی گذشته از برخی محدودیت‌ها و نواقص^۱ از «نیروی ضربتی و غافلگیرکننده شدیدی» برخوردارند که دیگر وسایل ارتباطی به‌ویژه سینما و تلویزیون فاقد آن هستند. (همان: ۲۴۴-۲۴۶)

۱. از جمله محدودیت در ادراک آنها فقط به‌وسیله حس شنوایی و در نتیجه نیاز به تمرکز کامل برای درک پیام رادیویی، شنیدن آنها به‌صورت غیرارادی و در حال انجام دادن امور دیگر است.

به‌همین سبب، رادیو پس از اختراع تلویزیون، همچنان به‌منزله یکی از مهم‌ترین وسایل ارتباط‌جمعی و رسانه‌های فعال، در جوامع مختلف مدنظر قرار گرفت. اگرچه پیش‌بینی می‌شد که ورود تلویزیون به جامعه، مرگ رادیو را در پی خواهد داشت. اما استفاده از ترانزیستور از اواسط دهه ۱۹۶۰ که موجب سبکی رادیو و قابلیت حمل و نقل آن بود، و همچنین ارزانی و کم‌مصرف‌بودن انرژی برای استفاده سبب شد تا رادیو امروزه هم در مناطق دورافتاده و فقیرنشین مورد استفاده باشد و بی‌رقیب بماند (هندي، ۲۰۰۰: ۲). اگرچه در ثلث پایانی قرن بیستم رشد تراکم رادیو آهسته‌تر از تلویزیون بوده است^۱، با روند روبه‌رشد فناوری‌ها و استفاده از سیستم‌های دیجیتالی و ماهواره‌ای برای ارسال پیام رادیویی، چنین به‌نظر می‌رسد که رادیو در آغاز هزاره جدید هم

۱. ر.ک به «توسعه جهانی و رسانه‌های گروهی»، پیام

به‌عنوان رسانه‌ای فعال و پویا، در سطح جهان مدنظر باشد.

اندرو کرایسل (۱:۱۳۸۱) استاد تاریخ رسانه‌های ارتباطی و تولیدات رادیویی، مهم‌ترین ویژگی رادیو را در جلب مخاطب چنین توصیف می‌کند که «رادیو رسانه‌ای کور است»: بدین‌معنا که پیامی که رادیو منتقل می‌کند، قابل دیدن نیست و عبارت است از صدا و سکوت (همان). این ویژگی رادیو اگرچه محدودیتهایی را برای این رسانه دربردارد، مزیت‌های واقعی را برای رادیو نسبت به دیگر رسانه‌های جمعی، به‌وجود آورده است که مهم‌ترین آنها «جاذبه قدرت تخیل رادیو» است. (همان: ۷)

درواقع شنونده ضمن شنیدن پیام رادیو، اطلاعات دریافته‌شده را مجسم می‌کند. از آنجا که دامنه تخیل بی‌پایان است، رادیو می‌تواند حتی پیام‌هایی را به شنونده منتقل کند که وراي واقعیت و حقیقت باشند. تا آنجا که شنونده از رخدادی ناممکن نیز تصویری حقیقی در ذهن، مجسم کند. نمونه بارز قدرت رادیو در برانگیختن تخیل شنونده

را در برنامه ۳۰ اکتبر ۱۹۳۸ که از رادیو CBS پخش شد، می‌توان مدنظر داشت. در این برنامه اورسون ولز هنرپیشه معروف تئاتر و سینما و گروه تئاتر این رادیو، نمایشی اجرا کردند مبنی بر حمله مریخی‌ها به زمین. این نمایش به‌گونه‌ای اجرا شد که جمعی از شنوندگان آن را واقعه‌ای حقیقی و در شرف وقوع پنداشتند. (بورن، ۱۳۷۹ : ۱۸۲ و ۱۸۳)

مطالعاتی که در دهه‌های پایانی قرن بیستم در خصوص رادیو و عملکرد رسانه‌ای آن به‌عمل آمد، مبین این امر است که تجزیه و تحلیل مباحث تاریخی در برنامه‌های رادیویی، در درک ساختار هویت فرهنگی و استحکام و تقویت هویت ملی نقش دارند (هان، ۱۹۹۹: ۷۸۹). بنابراین و با توجه به ویژگی‌هایی که درباره رادیو مبنی بر قابل‌استفاده‌بودن برای طیف وسیعی از مخاطبان، تحیل‌برانگیزبودن و نقش آن در تقویت هویت ملی ذکر شد، این رسانه می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای بیان تاریخ و معرفی رخدادهای تاریخی مورد استفاده باشد. از این‌روست که بخشی از برنامه‌های شبکه‌های رادیویی BBC

به پخش برنامه‌های تاریخی اختصاص دارد. خاصه آن که «بازتاب فرهنگ ملی» (شانکلمن، ۱۳۸۲: ۱۶۱) و توجه به تاریخ بریتانیا، از ویژگی‌های ساختار مدیریتی BBC به‌شمار می‌رود. آنگونه که گومز^۱ و پروبست^۲ از محققان مطالعات رسانه‌ای درباره BBC نوشته‌اند، «BBC انباشته از تاریخ است... تاریخ در این ساختمان طنین‌انداز است. تصاویر زیادی از مدیران کل قدیمی و موارد دیگر در اطراف وجود دارند که به یک دلیل آرام‌بخش و بسیار خاص‌اند، اما تنها باعث تقویت درون‌نگری می‌شوند.»

نقش رادیو در جامعه

برای بررسی موقعیت شبکه‌های رادیویی BBC در معرفی و بیان تاریخ، آگاهی از نقش رادیو به‌عنوان رسانه و عملکرد آن در این خصوص، ضروری به‌نظر می‌رسد. در واقع دیرزمانی است که توجه اندیشمندان علوم

1. Gomez
2. Probst

اجتماعی و مبانی ارتباطی بر تأثیر رسانه در جامعه متمرکز شده است. به‌طور مثال، ماکس وبر جامعه‌شناس آلمانی در نخستین گردهمایی جامعه‌شناسان آلمان که

در سال ۱۹۱۰ برگزار شد، نقش چاپ را در «ساختن انسان مدرن»^۱ مدنظر قرار داد. با گسترش کاربرد رادیو در دوران جنگ جهانی دوم نیز درباره نقش رسانه و تبلیغات پس از این دوران، بررسی‌هایی به عمل آمد. تا پیش از این دوران، شیوه‌های تجزیه و تحلیل بنیادین و تحقیق درخصوص مخاطب در دهه‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ موردتوجه بود. در دهه ۱۹۴۰ شیوه‌های آماری، جایگزین شیوه‌های فوق‌الذکر شد. (هان، ۱۹۹۹: ۷۸۸)

پس از جنگ جهانی دوم، مکتب شیکاگو^۲ تحت‌تأثیر اندیشه‌های رابرت پارک بر مطالعات اجتماعی درخصوص سازمان‌های رسانه‌ای و ماهیت خبر، متمرکز شد. در همین دوران نخستین مطالعات تاریخی درباره رسانه با تأکید بر

1. Making of modern man

2. Chicago School

پیشرفت طولی فناوری‌ها و پویایی درونی سازمان‌های رسانه‌ای آغاز شد. جایگاه رسانه، در مکتب فرانکفورت^۱ نیز مدنظر قرار گرفت. دیوید رایزمن جامعه‌شناس آمریکایی در نیمه قرن بیستم ضمن ارائه تقسیم‌بندی جدید از تاریخ تحول جامعه انسانی، عقیده داشت که در جوامع صنعتی، وسایل ارتباط جمعی و رسانه‌ها، مهم‌ترین عامل در آموزش و هدایت و عنصر لاینفک حیات انسان به‌شمار می‌روند. در این نظریه، حضور همه جانبه رسانه^۲ و اجتناب ناپذیری^۳ آن مدنظر قرار گرفته است. رایزمن معتقد بود که آموزش از طریق رسانه‌ها، در تمام طول زندگی انسان ادامه می‌یابد و روزنامه، تلویزیون و رادیو، رفتار انسان را نظم می‌بخشند. (دادگران، ۱۳۸۲: ۸۶ و ۷۸) همچنین، در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ هربرت مارشال مک لوهان منتقد و نظریه‌پرداز کانادایی به

3. Frankfurt School

4. Ubiquity

5. Unavoidability

نقد بنیادین رسانه پرداخت.^۱ بندیکت آندرسن^۲ ماهیت و نقش رسانه را در ساخت دیدگاه‌ها، در دهه ۱۹۸۰ مدنظر قرار داد. بخشی از مطالعات محققان چینی هم بر پژوهش درباره نقش رسانه در یکپارچگی کشور در قرن بیستم متمرکز شد. (هان، ۱۹۹۹ : ۹-۷۸۸)

به دیگر سخن، نظریه‌پردازان با گسترش کاربرد رسانه در جامعه امروز، نقش‌های مختلفی برای وسایل ارتباطی مدنظر قرار داده‌اند که از آن جمله از تقسیم‌بندی وظایف اجتماعی رسانه در سه بخش وظایف خبری و آموزشی، وظایف راهنمایی و رهبری، و همچنین وظایف تفریحی و تبلیغی می‌توان نام برد. (معمدنژاد، ۱۳۷۱: ۱۱ تا ۲۳)

در تعریفی دیگر، عمده‌ترین نقش رسانه عبارت است از: فرهنگ‌سازی، آموزش، اطلاع‌رسانی و ایجاد مشارکت اجتماعی. (دادگران، ۱۳۸۲: ۱۰۶) هارولد لاسول از

۱. برای آگاهی بیشتر از دیدگاه مک لوهان ر.ک. هربرت مارشال مک لوهان، ۱۳۷۷.

محققان علوم ارتباطات در نیمه قرن بیستم، نیز در بررسی ساخت و کارکرد ارتباطات در جامعه، وظایف وسایل ارتباطی را بر این اساس توصیف می‌کند: نظارت بر محیط، ایجاد همبستگی در اجزای جامعه و انتقال میراث اجتماعی و فرهنگی از نسلی به نسل دیگر. (لاسول، ۱۳۸۳: ۵۹)

برخی دیگر از محققان نیز تفریح و سرگرمی، برقراری ارتباط پویا با مخاطبان، حفظ تنوع در تولیدات فرهنگی و عرضه اندیشه‌های جدید را از دیگر نقش‌های وسایل ارتباطی در جامعه امروز قلمداد می‌کنند. (دادگران، ۱۳۸۲: ۱۰۷) با توجه به اینکه ابزارهای مورد استفاده در وسایل ارتباطی به‌گونه‌ای سریع ارتقا می‌یابند، استفاده از ابزارهای جدید می‌تواند در تحکیم نقش وسایل ارتباطی در فرهنگ‌سازی، آموزش و اطلاع‌رسانی مفید باشد.

از جمله کارکردهای وسایل ارتباطی و به‌ویژه رادیو، به نقش آنها در آموزش می‌توان اشاره کرد. در واقع، وسایل

ارتباط‌جمعی- چه برای آموزش برنامه‌ریزی شده یا نشده باشند- از کارکرد آموزشی برخوردارند. مخاطبان به‌گونه‌ای مستقیم یا غیرمستقیم از وسایل ارتباط‌جمعی تأثیر می‌پذیرند. وسایل ارتباط‌جمعی می‌توانند مبین دانش و شکل‌دهنده ارزش‌ها باشند. در برخی موارد تأثیر آموزشی غیررسمی رسانه‌ها از تأثیر آموزش رسمی بیشتر و عمیق‌تر است. این امر در مورد رسانه‌هایی مانند تلویزیون و رادیو بیشتر صدق می‌کند.

با توجه به کارکرد آموزشی رادیو به صورت غیررسمی یا رسمی در ۱۹۷۵، گروه آموزش و پرورش بانک جهانی پژوهشی در این خصوص به عمل آورد. اهداف مطالعاتی این پژوهش بر موضوعات متعددی متمرکز می‌شد که عبارت بودند از: مطالعات موردی درباره کاربرد رادیو در آموزش مدارس، آموزش رسمی خارج از مدرسه، آموزش غیررسمی، پیشرفت متقابل ارتباطات، تعریف عملیاتی از کاربرد رادیو در آموزش و پرورش و پیشرفت متقابل ارتباطات. (جامیسون، ۱۹۷۸)

درخصوص آنچه به موضوع این تحقیق مرتبط است، توجه به این نکته ضروری است که رادیو علاوه بر اینکه وسیله‌ای برای سرگرمی محسوب می‌شود، به دلیل برد وسیع برای استفاده و کاربری، از بهترین وسایل آموزشی و فرهنگی است. بنابراین رادیو می‌تواند به‌عنوان وسیله‌ای برای آموزش غیررسمی در تمامی ساعات شبانه‌روز مورد استفاده باشد. از این‌روست که از ثلث اول قرن بیستم و پیش از جنگ جهانی دوم، رادیوهای آموزشی در اروپا و آمریکا رایج شد. (دادگران، ۱۳۸۲: ۱۱۱)

درواقع رادیو می‌تواند دانش جهان خارج را در اختیار مخاطب قرار دهد و در کمترین زمان مخاطب را با چکیده اطلاعات مرتبط با مباحث مختلف آشنا کند. رادیو برخلاف مدرسه که به قشر خاصی از جامعه تعلق دارد، می‌تواند اطلاعات آموزشی را در ساعات نامحدود در اختیار مخاطبان مختلف قرار دهد. رادیو وسیله‌ای کمک‌آموزشی است که برخلاف مدرسه، کاربرد آن به سال‌های محدود تحصیل آکادمیک محدود نمی‌شود و می‌تواند تمام عمر

مخاطب را تحت پوشش آموزشی قرار دهد. (همان: ۱۱۶)

با توجه به نقش آموزشی رادیو، یونسکو طرح مشخصی را برای برنامه‌های آموزشی رادیویی در نظر گرفته است که عبارت است از:

- توالی برنامه‌ها برای یادگیری بهتر
- طراحی برنامه‌ها با کمک مشاوران آموزشی
- همراهی برنامه‌ها با دیگر مواد آموزشی مانند متون درسی و راهنمای مطالعاتی
- ارزیابی کارکرد این برنامه‌ها برای معلم و شاگرد. (همان: ۱۱۵)

آنگونه که آرتور کنت مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره سابق رادیو و تلویزیون فرانسه توصیف می‌کند، رادیو انسان را از انزوا بیرون می‌آورد (ساروخانی، ۱۳۸۳: ۳۱). در واقع، از دیگر نقش‌های رادیو، استفاده از آن در اوقات فراغت است. رادیو می‌تواند مخاطب را از تنهایی و زندگی سخت روزمره رها سازد و عاملی در برقراری ارتباط فرد با جهان اطراف باشد.

شایان ذکر است که برخی محققان امور رسانه از جمله اندرو کرایسل، بر این عقیده اند که با توجه به فناوری‌های ارتباطات در دهه‌های اخیر و «به‌رغم تداوم پخش تحسین‌برانگیز BBC در مدارس» به‌تدریج از میزان کارکرد آموزشی رادیو کاسته خواهد شد (کرایسل، ۱۳۸۱: چهار). در واقع کرایسل معتقد است که رسانه‌های دیداری می‌توانند تصویر و متونی را ارائه کنند که «عملاً به‌طور بالقوه پایاترند». در نتیجه برخی محققان هم بر این باورند که آموزش کم‌وبیش به‌کارکرد حاشیه‌ای رادیو تبدیل خواهد شد (همان: پنج). با این حال، محققانی چون اد بورن (۱۳۷۹: ۱۶۷) نیز معتقدند که «رادیو رسانه‌ای است برای آموزش‌هایی بدون پشتیبانی بصری» (بورن، ۱۳۷۹: ۱۶۷). در واقع، با دیدگاهی منصفانه، نقش آموزشی رادیو را نمی‌توان نادیده انگاشت و این کارکردی است که در ساختار رادیو BBC و در تهیه برنامه‌های تاریخی آن رسانه نیز مدنظر قرار گرفته است.

با توجه به آنچه درخصوص وظایف رسانه مبني بر اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمي ذکر شد، توجه به این نکته ضروري است که برنامه‌هاي تاریخي که از رادیوهاي BBC پخش می‌شود نیز از این سه ویژگی اصلي که شعار BBC است، برخوردارند.

آنچه در مباحث فوق درباره نقش رادیو در اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمي جامعه بیان شد، مدخلي بود بر مبحث تاریخ در شبکه‌هاي رادیویی BBC. برای بررسی بیشتر این موضوع، آشنایی با پیشینه BBC و روند تاریخي عملکرد شبکه‌هاي رادیویی آن، ضروري به‌نظر می‌رسد که در بخش بعدي این پژوهش به آن اشاره خواهد شد.

تاریخچه رادیو BBC

برخی که درباره رادیو در ۱۹۲۲ شنیدند، معتقد بودند که اتفاق خاصی رخ نداده است. اما چنین

۱. درخصوص تاریخچه BBC، منابع متعددی تألیف شده است و میزان قابل‌توجهی از تولیدات رادیویی و تلویزیونی این سازمان نیز به‌معرفی تاریخچه آن اختصاص دارد. آرشیوهای اسنادی و شنیداری نیز در بخش‌های مختلف BBC، در دست است که بخش قابل‌توجهی از تاریخچه این سازمان را دربردارد. در وبسایت BBC، تاریخچه این سازمان از دهه ۱۹۲۰ تا ۲۰۰۰ ثبت شده است. بخش اعظم مطالب این مبحث، اقتباسی است از مطالب مرتبط با تاریخ BBC در وبسایت این رسانه، به نشانی اینترنتی:

www.bbc.co.uk/heritage/story/index.html

و فصل دوم کتاب «درک رادیو» اثر

اندرو کرایسل.

نبود. این شیوه بخش‌خبر، کاملاً جدید بود و به‌سرعت جهان را تغییر داد. (گوین دیویس)

پیشینه شبکه‌های رادیویی BBC را در تاریخچه اختراع رادیو می‌توان جست‌وجو کرد. گوگلیلمو مارکونی مخترع رادیو در سال ۱۸۹۵ وارث تلاش‌های مخترعان پیشرو چون جیمز کلرک ماکسول، سر اولیور لاج و هنریش هرتز بود. مارکونی پس از ناامیدی از حمایت ایتالیایی‌ها تکنولوژی ابداعی خود را به بریتانیا برد و توانست از توانایی امواج رادیو برای ارتباطات تلگراف بی‌سیم، استفاده کند.

در ۱۹۰۸، کشتی‌ها از سیگنال‌های بی‌سیم برای ارسال کد مورس استفاده کردند و در ۱۹۱۴ برای نخستین بار کلام انتقال یافت. جنگ جهانی اول پیشرفتهای بیشتری را در این عرصه به‌دنبال داشت و امکان ارتباط بین نیروهای زمینی، دریایی و هوایی برقرار شد.

در ۱۹۲۰ مارکونی به‌معرفی امکان استفاده از بی‌سیم برای نمایش و سرگرمی پرداخت و

اداره پست بریتانیا به شرکت **مارکونی** اجازه داد تا به رغم نگرانی ارتش از اخلاص در ارسال پیام‌ها، (پائولو، ۱۹۵۶: ۸) امواج رادیویی را از فرستنده‌های محلی پخش کند، اما مدتی بعد، از پخش این برنامه‌ها ممانعت به عمل آمد (آلر، ۱۳۶۸: ۲۲). در ۱۹۲۱ صنعت رادیو در بریتانیا همچنان راکد بود و تعداد کمی از بریتانیایی‌ها، این دستگاه را در اختیار داشتند. چنین به نظر می‌رسد که رکود این صنعت، به سبب نگرانی از اخلاص در طول امواج بود. در ۱۹۲۲ نویل چمبرلن^۱ وزیر پست به سبب نگرانی از رشد فزاینده فرستنده‌های رادیویی آمریکایی، به شرکت **مارکونی** اجازه داد تا برنامه‌های منظمی پخش کند.

در هجدهم اکتبر ۱۹۲۲ با مشارکت گروهی از نخستین دست‌اندرکاران صنعت بی‌سیم شرکتی تأسیس شده بود که **بنگاه سخن‌پراکنی بریتانیا** یا به اختصار **BBC** نامیده شد. مدتی بعد در چهاردهم نوامبر همان سال، نخستین برنامه‌های رادیو **BBC** از استودیوی **مارکونی**

1. Neville Chamberlain

در لندن، پخش شد و پخش برنامه‌ها در روزهای بعد از بیرمنگام و منچستر ادامه یافت. در همین دوران بود که دو ایستگاه **MT2** و **L02** ایجاد شد. از این پس آنگونه که کارول فلمینگ (۱۳۸۴: ۴) از محققان برنامه‌های رادیویی می‌نویسد: « پخش برنامه رادیویی در بریتانیا در پنجاه سال اول عمر خود مترادف با **BBC** بود.»

در دسامبر ۱۹۲۲ برنامه‌های رادیویی در سراسر بریتانیا پخش شد. در سال‌های آغازین ایجاد **BBC**، استفاده از رادیو به‌عنوان ابزاری برای آموزش برای نخستین بار موردتوجه جان ریت^۱، اولین مدیر کل **BBC** قرار گرفت. جان ریت معتقد بود برنامه‌های رادیویی باید به‌منزله خدمات عمومی برای جامعه مدنظر باشند. بنابراین، جنبه‌های آموزشی رادیو بیش از توانایی‌های تجاری آن موردتوجه قرار گرفت و رادیو **BBC** به نهادی آموزشی و مشورتی تبدیل شد. بدین‌ترتیب، در سال‌های بعد پخش نمایش، کنسرت و گفت‌وگو درباره موضوعات

1. John Reith

متنوع، برنامه‌هایی برای کودکان و برنامه‌هایی با مضامین مذهبی و آموزشی از رادیو BBC متداول شد، اما روزنامه همچنان مهم‌ترین رقیب BBC به‌شمار می‌رفت (مک‌لوهان، ۱۳۷۷: ۳۷۸). مدتی بعد، اتحادیه مالکان روزنامه^۱ پخش گزارش خبری پیش از ساعت هفت بعد از ظهر را برای BBC ممنوع اعلام کرد. بدین‌ترتیب BBC با کمبود مطلب به‌ویژه خبرهای روز روبه‌رو بود. اما با شروع اعتصابات عمومی در ۱۹۲۶ در بریتانیا، چاپ روزنامه هم متوقف شد و بنابراین بر اهمیت BBC که تنها عامل انتشار خبر به‌شمار می‌رفت افزوده شد (آلبر، ۱۳۶۸: ۲۴). در ۱۹۲۷ بنا بر فرمان سلطنتی وظایف BBC بدین شرح تعیین شد: اطلاع‌رسانی، آموزش، سرگرمی، تهیه گزارش از پارلمان و پخش پیام‌های فوری و ضروری دولتی.

کوینسی مک کوی (۱۳۸۱: ۱۷۳) از برنامه‌سازان مطرح در آمریکا و سردبیر ارشد مجله گوین در کتاب خود با عنوان **برنامه‌سازی خلاق در رادیو** به نقل از جرالد

ناکمن از محققان رادیو و تاریخچه آن، رادیو در دهه‌های سی تا پنجاه را «اینترنت دیروز» و «نخستین ابرشاهراه اطلاعاتی» می‌نامد. پیرآلبر و آندره ژان تودسک، نویسندگان کتاب **تاریخچه رادیو و تلویزیون**، دهه ۱۹۳۰ تا ۱۹۶۰ را «عصر رادیو» نامیده‌اند (آلبر، ۱۳۶۸:۳۳). چنین به‌نظر می‌رسد که فعالیت **BBC** هم در این دوران بیش از پیش سازماندهی شد و رونق یافت. در ۱۹۳۲ **BBC** به محل جدیدی منتقل شد. این محل **برودکستینگ هاوس** نامیده شد و نخستین ساختمان ویژه‌ای بود که برای تولیدات رادیویی ساخته شد. بدین‌ترتیب تولید و پخش برنامه‌های برون‌مرزی **BBC** هم آغاز شد. در ۱۹۳۶ نخستین ایستگاه‌های تلویزیونی **BBC** افتتاح شدند که تا سه سال بعد به پیشرفت‌های شایان‌توجهی دست یافتند. با شروع و ادامه جنگ جهانی دوم، بیش از پیش کارایی رادیو **BBC** موردتوجه قرار گرفت. گوین دیویس، رئیس اسبق هیئت‌مدیره **BBC** در همایش «تاریخ BBC» که در دهم سپتامبر ۲۰۰۳ در دانشگاه وست‌مینستر برگزار شد، عنوان

کرد که در دوره دیکتاتوری دهه ۱۹۳۰ پخش برنامه‌های رادیویی به ابزار اصلی برای مغزشویی انسان‌ها تبدیل شد.^۱

در این دوران BBC ضمن پخش برنامه‌هایی درخصوص رخدادهاي جنگ، شرایط مناسب را برای آرامش شنوندگان و اطلاع‌رسانی درخصوص موضوعات مختلف مرتبط با شرایط روز فراهم می‌کرد. کارگزاران BBC در دوران جنگ جهانی دوم به تجربه‌ای ارزشمند دست یافتند، مبنی بر این‌که شیوه اجرا و تهیه برنامه‌های رادیویی را بر اساس مخاطبان تنظیم کنند.

بدین‌ترتیب برنامه‌های رادیو BBC بر اساس جامعه مخاطبان در سه سطح تولید می‌شد که هر یک علاوه بر تأمین درخواست‌های شنوندگان در سه سطح مختلف، مکمل یکدیگر بودند. بر این اساس، مخاطبان در قالب برنامه‌های رادیویی از سطوح پایین‌تر به سطوح بالاتر راهنمایی می‌شدند. چنین به‌نظر می‌رسد که ارتقای دانش و آگاهی جامعه و

۱. برای اطلاع بیشتر از متن سخنرانی گوین دیویس ر.ک

سایت اداره انتشار BBC:

www.bbc.co.uk/pressoffice/speeches/

آموزش همچنان از اهداف BBC در دوران جنگ جهانی دوم به‌شمار می‌رفت. تهیه برنامه‌های واقعی و مستند مبتنی بر شیوه نویسنده‌گی، خلاق، بخش برنامه‌های ترکیبی شامل گفت‌وگو، نمایش و تمهیدات صوتی از شیوه‌های جدید و نوآوری‌های BBC در آن دوران بود (کرایسل، ۱۳۸۱: ۳۹) که در دهه‌های بعد هم به مهم‌ترین ابزار تولید و ویژگی شاخص این شبکه رادیویی و تلویزیونی تبدیل شد.

در پایان جنگ جهانی دوم، برنامه‌های BBC به چهل زبان پخش می‌شد. از این‌روست که گوبلز مهم‌ترین کارگزار تبلیغات هیتلر، رادیو BBC را برنده «تهاجم فکری» در اروپا می‌نامد.

دهه ۱۹۵۰ را می‌توان «آغاز عصر تلویزیون» نامید. در این دوران با تکمیل فناوری تصویری، بر مخاطبان تلویزیون افزوده شد. بنابراین رادیو BBC با این رقیب جدید و پرمخاطب روبه‌رو بود. از سال‌های پایانی دهه ۱۹۴۰ تا پایان دهه ۱۹۵۰ تعداد شنوندگان برنامه‌های عصرگاهی رادیو BBC که حدود سه چهارم آنها

تلویزیون هم نداشتند، از ۹ میلیون به ۳/۵ میلیون نفر کاهش یافت. (پائولو، ۱۹۶۱:۱۵۵)

برخی محققان علاوه بر رونق تلویزیون، فقدان هویت خاص برای برنامه‌های رادیویی را از دیگر علل کاهش شنوندگان رادیو **BBC** در دهه ۱۹۵۰ می‌دانند (کرایسل، ۱۳۸۱:۴۲). اما در این دهه و به‌ویژه از مدتی قبل یعنی از حدود ۱۹۴۶ شورای مشورتی برای ساماندهی به برنامه‌های مناطق شش‌گانه رادیویی تشکیل شد. در این دوران **Features** از نمونه برنامه‌هایی بود که در قالب مستند رادیویی درباره زندگی صنعتی، سیاسی، مباحث حقوقی یا تاریخی تهیه می‌شد و از طیف مخاطب مناسبی برخوردار بود. (آلبر، ۱۳۶۸:۷۰)

ایجاد ایستگاه‌های تلویزیونی متعدد در دهه ۱۹۶۰ بیش از پیش باعث افول فعالیت رادیو **BBC** شد، اما کاربرد صدای استریو و امکان پخش استریوفونیک، افتتاح فرستنده‌های VHF و تولید نخستین ترانزیستورها در این دهه سبب شد تا بار

دیگر رادیو به‌منزله رسانه‌ای توانا مورد توجه قرار گیرد. بدین‌ترتیب بر کاربرد رادیو به‌منزله ابزاری مناسب و قابل‌حمل در محل‌های مختلف افزوده شد. این مزیتی بود که تلویزیون فاقد آن بود. با وجود این گسترش فعالیت ایستگاه‌های رادیویی غیرمجاز، عاملی در رکود فعالیت رادیو BBC و کاهش شنوندگان آن بود.

در ۱۹۶۷ با وضع قانون پخش امواج ساحلی، فعالیت ایستگاه‌های غیرمجاز رادیویی که بیشتر به پخش موسیقی می‌پرداختند و شنوندگان زیادی داشتند ممنوع شد. بدین‌ترتیب با توجه به این‌که در سازمان‌بندی جدید رادیو BBC، تولید برنامه مبتنی بر علاقه مردم مدنظر قرار گرفته بود، شبکه‌ای خاص به‌نام رادیو ۱ به پخش موسیقی پاپ اختصاص یافت. فعالیت رادیو ۱ BBC از سپتامبر ۱۹۶۷ آغاز شد. در سه شبکه دیگر رادیو BBC که رادیو ۲، رادیو ۳ و رادیو ۴ نامیده شدند، همانند گذشته تولید و پخش برنامه‌های ترکیبی ادامه یافت (کرایسل، ۱۳۸۱: ۴۸-۴۹). در همین سال نخستین

ایستگاه فرستنده محلی رادیو BBC در لایستر^۱ افتتاح شد و به تدریج ایستگاه‌های محلی رادیو BBC در دیگر نواحی هم جانشین رادیوهای محلی شدند. یکسال بعد با پخش برنامه تلفنی در رادیو BBC ساختار برنامه‌سازی در این رسانه متحول شد. (همان: ۵۲)

با وجود این پخش برنامه‌های رنگی از تلویزیون BBC^۲ و BBC^۱ در سال‌های ۱۹۶۷ و ۱۹۶۹ بار دیگر عاملی در تنزل جایگاه رادیو به‌شمار می‌رفت. دهه ۱۹۷۰ همچنان دوران تفوق تلویزیون بود و رادیو رسانه ثانویه محسوب می‌شد. سیاست رادیو BBC در دهه هفتاد بر تولید برنامه‌های شبکه‌های اختصاصی متمرکز شد تا شنوندگان با سلیقه مختلف بتوانند برنامه موردتوجه خود را در شبکه‌ای خاص بشنوند. این سیاست از نیمه دهه ۱۹۶۰ در ساختار برنامه‌سازی رادیویی در BBC مدنظر قرار گرفته بود. گیلارد^۲ مؤلف کتاب آوای رادیو در عصر تلویزیون^۳ در

1. Leicester

2. Gillard

3. Sound Radio in the Television Age

۱۹۶۴ در خصوص خطمشی رادیو BBC در دهه ۱۹۷۰ توصیه کرد که با توجه به تمایل‌نداشتن مخاطبان رادیو به برنامه‌های ترکیبی، اختصاصی‌کردن شبکه‌ها بر مبنای سلیقه شنوندگان می‌تواند عامل مهمی در ارتقای کیفیت رادیو و رویارویی آن با عملکرد تلویزیون باشد. (همان: ۵۰)

بر اساس این خطمشی، در دهه هفتاد، رادیو ۲ به پخش موسیقی شاد و ملایم اختصاص یافت و از رادیو ۳ موسیقی کلاسیک پخش می‌شد. اوقاتی هم برای پخش برخی برنامه‌های ترکیبی و ورزشی در زمان محدود از این دو شبکه تعیین شد. شبکه ۴ به گفتارهای رادیویی مبتنی بر تولید برنامه‌های سرگرم‌کننده، اخبار و اطلاع‌رسانی درخصوص مباحث مختلف اختصاص داشت. (همان)

در دهه ۱۹۸۰ بر تعداد فرستنده‌های رادیویی محلی، خانگی، دانشگاهی و... افزوده شد و تولیدات رادیویی در بریتانیا حدود ۶۵ درصد افزایش یافت (همان: ۵۶ و ۶۰). افزایش فرستنده‌های

رادیویی مبین کارایی رادیو در عصر تلویزیون و رایانه بود. در دهه ۱۹۹۰ بر میزان شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی ماهواره‌ای افزوده شد. در ۱۹۹۰ برنامه‌های اصلی **رادیو ۴** که مبتنی بر تولید برنامه‌های ترکیبی است، به موج FM منتقل شد و **رادیو ۵** روی موج متوسط افتتاح شد. این رادیو به پخش برنامه‌های ترکیبی گوناگون شامل مجله‌های رادیویی، گزارش ورزشی و برنامه‌های آموزشی برای مدارس اختصاص یافت. (همان: ۶۰ و ۶۱)

با شروع هزاره سوم میلادی، دوران جدیدی در تاریخ رادیو **BBC** آغاز شد. کاربرد اینترنت و سیستم‌های دیجیتالی سبب شد تا شیوه پخش برنامه‌های رادیویی از طریق این فناوری‌ها مدنظر قرار گیرد. بر این اساس، طرح‌هایی برای کاربرد سیستم‌های دیجیتال در ارتقای کمی و کیفی برنامه‌های رادیویی تدوین شد تا در روند تهیه و پخش برخی

برنامه‌ها - از جمله برخی برنامه‌ها با مضامین تاریخی- استفاده شوند.^۱

بدهی است که سیاست‌ها و طرح‌هایی که در ساختار شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی BBC اعمال می‌شود، برگرفته از تصمیم مجموعه‌ای از مدیران و برنامه‌سازان این سازمان است. در واقع، رمز موفقیت و نوآوری در برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی BBC را می‌توان در سیاست‌ها و فرهنگ حاکم بر این سازمان جست‌وجو کرد. با توجه به اینکه بخشی از سیاست‌گذاری در BBC به تولید برنامه‌های تاریخی اختصاص دارد، در بخش بعدی این پژوهش ضمن بررسی مدیریت سازمانی و فرهنگ شرکتی در BBC، تأثیر این عوامل در طراحی و تولید برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی این سازمان مدنظر قرار می‌گیرد.

۱. برای آگاهی بیشتر از دیدگاه BBC نسبت به عصر دیجیتال و استفاده از فناوری‌های دیجیتالی برای ارائه برنامه‌ها، ر.ک سخنرانی گوین دیویس رئیس اسبق هیئت‌مدیره BBC در ۱۹ ژوئن ۲۰۰۲ م:
www.bbc.co.uk/pressoffice/speeches/

BBC و فرهنگ شرکتی در

موفقیت BBC به رابطه آن با دو گروه مهم از مردم بستگی دارد: کسانی که به برنامه‌های ما گوش داده و آنها را تماشا می‌کنند (مخاطبان) و کسانی که برنامه‌های ما را می‌سازند (استعدادهای خلاق).

(برگرفته از متن بیانیه سیاستگذاری BBC)

بنگاه سخن‌پراکنی BBC به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی، از شهرت جهانی برخوردار است، اما قدمت، تنها عامل شهرت این رسانه به‌شمار نمی‌رود. از ویژگی‌هایی که BBC را از دیگر شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی متمایز می‌کند، شیوه مدیریت سازمانی آن است. درباره این شیوه تحقیقاتی صورت گرفته است (شانکلمن،

۱۳۸۲). مدیریت سازمانی BBC از عناصری نشئت می‌گیرد که در فرهنگ اصطلاحات مدیریت، «فرهنگ شرکتی» نامیده می‌شود. در واقع فرهنگ شرکتی یا سازمانی عبارت است از عناصر مهمی مثل استراتژی، ساختار یا فرایندها در کارکرد که عاملی مؤثر در موفقیت یا شکست محسوب می‌شوند. (همان: ۱)

شایان ذکر است که پدیده فرهنگ سازمانی در دهه ۱۹۸۰ میلادی مورد توجه قرار گرفت و تعاریفی از این پدیده به عمل آمد. از جمله این‌که فرهنگ، ترکیبی مشخص از ارزش‌ها، هنجارها و رفتارهاست که پشتیبان استراتژی سازمان بوده و باعث ارتقای کارآمدی سازمان می‌شود. (همان: ۳)

دهه ۱۹۹۰ مطالعات آکادمیک بیشتری را در خصوص فرهنگ سازمانی در پی خواهد داشت. برخی فرهنگ سازمانی را به‌منزله شخصیت فرد توصیف کردند (همان: ۴ و ۵). در تعاریف دیگر بر تأثیر فرهنگ بر چگونگی تلقی سازمان از محیط خود و استراتژی‌های مناسب برای واکنش نسبت به آن، تأکید شده است. در این صورت هماهنگی فرهنگ سازمانی با

محیط، موفقیت سازمان را در پی خواهد داشت. (همان: ۱۷)

محققان بر این عقیده اند که موفقیت سازمانی هنگامی محقق می‌شود که سازمان نقاط قوت و توانایی خود را بیابد و برای مقابله با چالش‌ها از آن استفاده کند. توانایی را می‌توان به صورت مجموعه مهارت‌ها و فناوری‌های اعضای یک سازمان مدنظر داشت. فرآورده این مجموعه به گونه‌ای شاخص، از فرآورده‌های سازمان‌های دیگر متفاوت خواهد بود، به گونه‌ای که امکان تقلید از آن نیز وجود نخواهد داشت. (همان: ۲۲ و ۲۳)

با توجه به تعاریف فوق درباره فرهنگ سازمانی و تأثیر آن در موفقیت رسانه، این سؤال مطرح می‌شود که فرهنگ سازمانی **BBC** بر چه اصولی استوار است؟

عناصر اصلی در فرهنگ سازمانی **BBC** را می‌توان در هدف، دیدگاه و ارزش‌ها، ساختار مدیریتی، شیوه انتخاب کارمندان و عوامل برنامه‌ساز و توجه به نظر و نیاز مخاطب، فرایند ارتباط و بازخورد پیام جست‌وجو کرد.

هدف، دیدگاه و ارزش‌ها^۱

با بررسی بیانیه سیاست‌گذاری برنامه ۲۰۰۵-۲۰۰۶ در BBC، می‌توان با هدف، دیدگاه و ارزش‌های موردنظر در این رسانه آشنا شد. در ابتدای این بیانیه، ارائه خدمات برای اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمی اهداف اصلی BBC توصیف شده است. در این بیانیه به نقش مهم خبرپراکنی^۲ در زندگی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بریتانیا اشاره شده است و اینکه BBC در قلب ساختار خبرپراکنی قرار دارد. در بیانیه سیاست‌گذاری برنامه ۲۰۰۵-۲۰۰۶، BBC، چنین می‌خوانیم که هدف این رسانه تقریباً طی

1. Purpose, vision and values

۲. **Statements of Programme Policy 2005/2006** یا بیانیه‌های سیاست‌گذاری برنامه شامل بیانیه‌ها و گزارش‌هایی است که سالانه مورد تأیید اعضای هیئت‌مدیره BBC قرار می‌گیرد. این هیئت نظارت بر عملکرد BBC را در طول سال، برعهده دارند و ارزیابی خود را در گزارش سال بعد، منتشر می‌کنند. متن بیانیه BBC در دو نسخه به صورت PDF و **Text Only Version**، در وبسایت BBC، از طریق این نشانی، قابل دسترسی است:

www.bbc.co.uk/info/statements2005/

3. Broadcasting

هشتاد سال گذشته، یکسان باقی مانده است و مبتنی است بر اغنای زندگی اتباع بریتانیا با برنامه‌های اطلاع‌رسانی، آموزشی و سرگرمی. همچنین، BBC مستقل از منافع اقتصادی و سیاسی و سازمانی در خدمت همه به دور از تفاوت‌های سنی، درآمد، جنسیت یا مذهب توصیف شده است.

می‌توان چنین گفت که پاسخگویی به نیاز مخاطب، همراه با نوآوری و مطالب غافلگیرکننده، شاخص اصلی محتوای برنامه‌ها در BBC به‌شمار می‌رود و مهم‌ترین اولویت و هدف استراتژیک این رسانه است. (همان: ۱۵۰)

دیدگاه BBC نیز مبنی بر این اصل تعیین شده است که خلاق‌ترین سازمان در جهان باشد.

ارزش‌های BBC نیز با این عناوین تعیین شده است: «اعتماد، مبنای کار BBC است؛ ما مستقل، منصف و صادق هستیم؛ مخاطبان در قلب هر آنچه انجام می‌دهیم قرار دارند؛ ما به آنچه از نظر کمی و کیفی ارائه می‌دهیم افتخار می‌کنیم؛ خلاقیت در خون سازمان ماست؛ به یکدیگر احترام می‌گذاریم و به تنوع ارج می‌نهمیم؛ بنابراین هر فرد

می‌تواند به بهترین شکل فعالیت کند؛ ما یک BBC هستیم: هنگامی که در کنار هم هستیم، اتفاقات بزرگی به وقوع می‌پیوندد.» (همان)

شایان ذکر است ارزش‌های موردنظر BBC در بیانیه به پنج گروه ارزش دموکراتیک، ارزش فرهنگی و خلاق، ارزش آموزشی، ارزش اجتماعی و محلی و ارزش جهانی، تقسیم شده و برای هر یک تعاریفی به عمل آمده است. (همان: ۲)

در بخش ارزش دموکراتیک، همگونی و حضور مخاطب در سطح جامعه؛ در بخش ارزش فرهنگی، ارتقای فرهنگ بریتانیا از طریق آشناسازی مخاطب با فرهنگ و میراث فرهنگی و گسترش گفت‌وگوی ملی؛ در بخش ارزش آموزشی ارائه فرصت آشنایی با مباحث آموزشی در تمامی سطوح به صورت رسمی و غیررسمی برای ایجاد جامعه‌ای قوی در عرصه معلومات و مهارت‌ها؛ در بخش ارزش اجتماعی و محلی آشناساختن جوامع و گروه‌ها در بریتانیا با معرفی تشابهات و تفاوت‌های آنها و ارتقای درک اجتماعی؛ و در بخش ارزش جهانی، BBC به عنوان حامی نقش جهانی بریتانیا درخصوص

ارائه اخبار و اطلاع‌رسانی بین‌المللی و معرفی فرهنگ بریتانیا به مخاطب جهانی مدنظر قرار گرفته است. (همان)

مایکل‌گرید^۱ رئیس هیئت مدیره BBC در بیانیه سال ۲۰۰۵-۲۰۰۶ متذکر شده است که پنج بخش فوق در سال گذشته به‌عنوان ارزش‌های BBC، تعیین شده‌اند و «پنج کلید BBC^۲» نامیده می‌شوند. در گزارش رئیس هیئت‌مدیره چنین می‌خوانیم که به درخواست مخاطبان بر میزان برنامه‌های مرتبط با بخش دموکراتیک، آموزشی، نمایش و طنزهای جدید افزوده خواهد شد و تکرار برنامه به‌ویژه در ساعات اوج مخاطب کمتر خواهد شد.

مایکل‌گرید، در این گزارش یادآور می‌شود که ماهیت BBC، خلق ارزش عمومی، خدمت به مخاطبان نه به‌عنوان مشتری بلکه به‌عنوان عضوی در جامعه بزرگتر است و این خدمت از طریق برنامه‌سازی در قالب اطلاع‌رسانی، آموزش و سرگرمی، صورت می‌گیرد. وی یادآور

1. Micheal Grade
2. BBC Five Key

می‌شود که درک روزافزون مخاطب، عاملی در ارتقای کیفی برنامه‌ها است. (همان)

ساختار مدیریتی

دوازده عضو هیئت‌مدیره با تخصص‌های مختلف، بر فعالیت BBC و مدیران ارشد آن نظارت دارند. ملکه بریتانیا به پیشنهاد وزرا، اعضای هیئت‌مدیره را انتخاب و منصوب می‌کند. امور جاری BBC زیر نظر شانزده بخش صورت می‌گیرد. هیئت اجرایی اصلی BBC از نه مدیر تشکیل شده است که ریاست آنها بر عهده مدیر کل است.^۱ این هیئت پاسخگویی هیئت‌مدیره است. هیئت ایجاد^۲، هیئت روزنامه‌نگاری و هیئت اقتصادی به هیئت‌مدیره گزارش می‌دهند. هیئت‌مدیره مسئول حفظ استقلال سازمان است و اهداف آن را تعیین می‌کند. همان‌طور که ذکر شد، انتشار گزارش سالانه مبنی بر ارزیابی آنها از چگونگی اعمال اهداف BBC است.^۳ هیئت‌مدیره برای درک بهتر از نیاز مخاطبان با

3. www.bbc.co.uk/info/executive/

1. Creative Board

2. www.bbc.co.uk/info/running/

هیئت (های) مشورتی^۱ در ارتباط است. این هیئت‌ها مبین نظر مخاطبان به‌شمار می‌روند.^۲ برخی از این هیئت‌ها عبارتند از: شبکه مسئول مناطق انگلیسی^۳: شامل پانصد عضو که هیئت‌مدیره را درخصوص برنامه‌های رادیوهای محلی راهنمایی می‌کنند. کمیته مشورتی مرکزی مذهبی^۴: با شانزده عضو و کارشناس درخصوص برنامه‌های مرتبط با مذهب.

گروه مشورتی خدمت جهانی و اخبار بین‌المللی^۵: شامل مشاوران درخصوص کیفیت برنامه‌های

. World Service

از دیگر مسئولیت‌های هیئت‌مدیره BBC می‌توان به آگاهی مداوم از افکار عمومی، تضمین استراتژی BBC یا بازتاب نیازهای مردم، نظارت بر عملکرد سازمان در قبال نیل به اهداف، اطمینان از رعایت شرایط

3. Advisory Board

4. www.bbcgovernors.co.uk/advisorybodies/index.html

5. The English Regions Accountability Network

6. Central Religious Advisory Committee

7. The World Service and Global News Consultative Group

قانونی، تضمین ارائه گزارش منظم به مردم و مجلس، اشاره کرد. (شانکلمن، ۱۳۸۲: ۱۴۴) از علل موفقیت BBC در برنامه‌سازی به حضور مداوم هیئت ارزشیابی و نظارت می‌توان اشاره کرد. از ویژگی‌های هیئت نظارت در BBC، توانایی‌های علمی و عملی آنان است. به دیگر سخن، هیئت نظارت با دیدگاهی دقیق، مستمر و حرفه‌ای، عاملی در ارتقای کمی و کیفی برنامه‌ها در شبکه BBC است.

روزنامه اچ در استرالیا در مقاله‌ای با عنوان «BBC فقط خبر نیست» درباره تأثیر این نظارت در ارتقای برنامه‌ها چنین می‌نویسد: «این تفکر را باید از ذهن‌تان خارج کنید که رسانه‌ای به‌نام BBC تنها قدرت مانور در زمینه خبری دارد. BBC چتری است برنامه‌ریزی شده روی سر تمام دنیا. کافی است به کیفیت برنامه‌های آن توجه کنید، متوجه خواهید شد که این شبکه در بالاترین حد خود به‌کارش ادامه می‌دهد. اما در این بین هیئت نظارت و بررسی این شبکه وظیفه‌ای بسیار حساس دارد. نخستین وظیفه

آنها که در دهه هشتاد به منزله خطمشی تعیین شد، خروج از ذهنیت شبکه منحصرأ خبری است.» (کیوانی‌نژاد، ۱۳۸۲: ۱۲)

شیوة انتخاب کارمندان و عوامل برنامه‌ساز

از ویژگی‌های شاخص **BBC**، شیوة انتخاب کارمندان بخش‌های مختلف آن است. این کارمندان در مشاغل و مهارت‌های مختلف، در يك ویژگی اشتراك دارند که در فرهنگ سازمانی یا مدیریتی «توانایی» نامیده می‌شود. در گزارش **BBC** با عنوان «توسعه بخشیدن به انتخاب: نقش **BBC** در عصر خیرپراکنی جدید»^۱، صاحبان استعدادهاي خلاق، به‌منزله یکی از دو گروه اصلی معرفی شده‌اند که موفقیت **BBC** به آنها بستگی دارد. شیوة استخدام در **BBC** بر مبنای الگوی استخدام **نخبه‌گرا** طراحی شده است (شانکلمن، ۱۳۸۲: ۱۳۸ و ۱۵۹). در بخش مشاغل در وبسایت **BBC** بر این نکته تأکید شده است که این رسانه در صدد است به خلاق‌ترین سازمان در جهان تبدیل شود و برای نیل به

1. BBC, Extending Choose: The BBC's Role in the New Broadcasting Age.

این هدف، نیازمند جذب باذوق‌ترین و خلاق‌ترین نیروها است.^۱ در واقع، مجموعه‌ای از بهترین فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها، در BBC به فعالیت مشغولند (همان: ۸۸). علاوه بر مهارت‌های آکادمیک، عناصر دیگری نیز در استخدام کارکنان موردتوجه است، مثل: خلاقیت، اشتیاق، تعهد و پویایی.^۲ درخصوص کارکنان بخش رادیو، آشنایی با برنامه‌های مختلف رادیوها و شنیدن نقادانه برنامه‌های رادیویی، نیز مدنظر قرار می‌گیرد.

شایان ذکر است که میزان جابه‌جایی شغلی در BBC بسیار کم است (همان: ۱۳۹). درحالی‌که ساعات کار در BBC طولانی و سطح حقوق ماهانه پایین است. برای کارمندان BBC، کار در این رسانه شغلی پردرآمد محسوب نمی‌شود و به دیگر سخن، اشتغال در BBC فرصتی استثنایی برای تمرین، کسب و توسعه مهارت‌های حرفه‌ای است. (همان)

1. www.bbc.co.uk/jobs

2. www.bbc.co.uk/jobs/gettingintobbcc/schemes/

آزادی خلاقیت و بیان، امکانات بسیار و استفاده از فناوری‌های جدید، بودجه، پشتیبانی مدیریتی برای تولید برنامه‌هایی با کیفیت برتر، محیط امن و به دور از فشارهای تجاری از عوامل جلب نیرو و ارتقای روزافزون کیفیت برنامه‌های **BBC** است. (همان)

همان‌طور که در بیانیه سیاستگذاری برنامه ۲۰۰۵-۲۰۰۶ **BBC** ذکر شده است، خلاقیت، بخش اصلی ویژگی کارکنان این رسانه است؛ احترام متقابل و توجه به تنوع، عاملی برای فعالیت نیروها به بهترین شکل است؛ تمامی اعضای **BBC** یک کل واحد به‌شمار می‌روند که در کنار همکاری خلاق و رخدادی بزرگ را به ارمغان می‌آورند.

لوسی شانکلمن در کتاب **مدیریت سازمان‌های رسانه‌ای در BBC و CNN**، درباره وضعیت کارمندان در رسانه **BBC** یادآور می‌شود که کارکنان خود را گروهی از سهامداران با اولویت، تلقی می‌کنند (همان: ۱۳۸) و به‌رغم سطح حقوق پایین، «روحیه تعهد به خدمت عمومی» (همان: ۲۰۵) عامل مؤثری در کیفیت

برنامه‌های این رسانه به‌شمار می‌رود. کارمندان ماهر، توانا و صاحب‌اندیشه‌های خلاق در بخش‌های مختلف رادیویی و تلویزیونی BBC، مبادله می‌شوند؛ در تشکیل گروه‌ها از نیروهای ماهر و باتجربه در داخل یا خارج سازمان استفاده می‌شود و در نتیجه با انتخاب مهارت‌های حرفه‌ای برگزیده زمینه مناسب برای برنامه‌سازی با کیفیت مناسب فراهم می‌شود. (همان)

تهیه‌کنندگان از مهم‌ترین عناصر برنامه‌سازی در BBC به‌شمار می‌روند. آنها به بررسی و تحقیق درباره موضوعات برای برنامه‌سازی می‌پردازند؛ برنامه‌ها را طراحی، ضبط و ادیت می‌کنند (هندي، ۲۰۰۰: ۷۱). تهیه‌کنندگان به پشتیبانی کارشناسان ماهر به تولید برنامه‌هایی مشغولند که در ساختار رسانه‌های جهانی به‌منزله الگوی برنامه‌سازی خلاق مدنظر قرار می‌گیرند. به دیگر سخن، تداوم بروز استعداد و انگیزه‌های هنری تهیه‌کنندگان، نقش محوری در تضمین ارکان BBC ایفا می‌کند. (همان: ۱۳۸)

برنامه‌های **BBC** از جمله برنامه‌های رادیویی با موضوع تاریخ در این رسانه، همانند دیگر سازمان‌های رادیویی جهانی، یا در گروه‌های تولید درون سازمانی طراحی و تهیه می‌شوند یا گروه‌های برنامه‌ساز خارج از سازمان پس از ارائه طرح و عقد قرارداد، ساخت برنامه را برعهده می‌گیرند. در وبسایت سفارش برنامه در رادیو **BBC**، اطلاعات مورد نیاز برای آگاهی گروه‌های برنامه‌ساز در خارج از این رسانه به‌منظور ارائه طرح به رادیو ۳ و رادیو ۴ درج شده است. این اطلاعات به‌صورت PDF قابل دسترسی است. طرح‌های پیشنهادی را می‌توان از طریق گروه تولید درون‌سازمانی یا شرکت مستقل ثبت‌شده^۱ ارائه داد. در این وبسایت، مشخصات گروه‌های تولید درون سازمانی و شرکت‌های مستقل ثبت‌شده مورد تأیید رادیو ۴ **BBC** درج شده است. در صورتی که شرکتی درصدد الحاق به فهرست شرکت‌های ثبت شده مستقل مرتبط با رادیو ۴ باشد، می‌تواند با سرپرست شبکه تماس حاصل کند. شرکت‌های

1. registered independent company

مندرج در فهرست در ماه‌های ژانویه و ژوئیه بازبینی می‌شوند. بنابراین برای الحاق به فهرست شرکتها باید فرم درخواست را تا ۲۳ دسامبر ارسال کرد.

شرکت **Whistledown Production**، از شرکتهای مستقل ثبت‌شده است که برخی برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC به آن سفارش داده می‌شود. این برنامه‌ها عبارتند از: گردهمایی، قهرمانان تلمارک و مهاجرت کودکان.

روند سفارش برنامه در رادیوهای محلی مثل رادیو اسکاتلند و رادیو ولز نیز به شیوه فوق شباهت دارد. با تکیه بر این نکته که برنامه‌های پیشنهادی باید با آگاهی از ساختار کلی برنامه‌های این رادیوهای محلی طراحی و ارائه شوند. برنامه‌های پیشنهادی توسط سردبیر و پنج دستیار سردبیر بررسی می‌شوند.

دستورالعمل تهیه‌کنندگان

شایان ذکر است که برنامه‌سازان BBC ضمن برخورداری از آزادی عمل، موظفند برخی

نکات تعیین‌شده در دستورالعمل تهیه‌کنندگان^۱ را رعایت کنند. این دستورالعمل شامل پیشنهادهایی درخصوص استانداردهای برنامه‌سازی در **BBC** است که عبارتند از: دقت، بی‌طرفی، سیاست‌ها، انتخابات، رعایت انصاف، سلیقه و متانت و رفاه کودکان. با بررسی برخی نکاتی که در دستورالعمل برنامه‌سازی در رادیو و تلویزیون بریتانیا درج شده است، می‌توان با برخی سیاست‌های رادیو **BBC** آشنا شد که برخی از آنها درخصوص برنامه‌های رادیویی با موضوع تاریخ نیز اعمال می‌شود.

همان‌طور که ذکر شد، از جمله این سیاست‌ها، رعایت بی‌طرفی است. در دستورالعمل برنامه‌سازی **BBC**، بی‌طرفی شایسته «محور کار» و «ارزش زیربنایی» معرفی شده است. در واقع، «تولید برنامه‌های بسیار متنوع که بازتاب تمامی طیف‌های علایق، باورها و دیدگاه‌های مخاطبان باشند» از تعهدات اصلی **BBC** است و «هیچ موضوع

فکری مهمی نباید در BBC فاقد بازتاب یا حضور باشد.» (بلیغ، ۱۳۸۰: ۹)

درخصوص رعایت بی‌طرفی در برنامه‌هایی با ساختار مختلف نیز دستورالعمل‌هایی ذکر شده است، از جمله درخصوص نمایش‌ها. در این صورت در نمایش‌های مبتنی بر واقعیت یا شخصیت‌های واقعی که با هدف بازسازی وقایع تهیه می‌شوند، «مخاطبان باید آگاه باشند که آنچه می‌بینند واقعیت است یا داستان» (همان: ۱۷ و ۱۸). بنابراین در صورتی که در نمایش‌های تاریخی واقعیت با داستان مخلوط می‌شود، شنوندگان باید از این امر مطلع شوند که «نمایش فقط تفسیری از یک واقعه فعلی یا تاریخی است.» (همان: ۱۸)

بر این اساس، بازسازی یا بازنمایی وقایع در یک برنامه واقعی از جمله عواملی است که می‌تواند در تبیین موضوع تاریخی مؤثر باشد. برطبق دستورالعمل BBC، بازسازی یا بازنمایی وقایع باید «صادقانه و با آگاهی از دانسته‌های مطمئن» صورت بگیرد. تهیه نمایش از افرادی که در قید حیات هستند یا خانواده آنها باید با اطلاع

این افراد صورت بگیرد و در غیر این صورت تهیه نمایش باید متوقف شود. (همان: ۲۱ و ۱۷)

بخشی از دستورالعمل برنامه‌سازی BBC، به لزوم بی‌طرفی در نمایش‌های تاریخی اختصاص دارد. بر این اساس، «هدف نمایش باید نقل منصفانه وقایع تاریخی باشد» (همان) خاصه آن‌که، ممکن است افراد مختلف درباره یک رخداد یا شخصیت، دیدگاه‌های متفاوت و در نتیجه نسبت به نمایش تاریخی واکنش‌های مختلفی داشته باشند. به‌طور مثال، در نمایش‌های مرتبط با تاریخ معاصر به‌ویژه نمایش‌هایی که نقش بریتانیا در واقعه‌ای تاریخی مدنظر قرار می‌گیرد، احتمال واکنش به آن بسیار زیاد است. (همان: ۱۸)

دقت، از دیگر اصول برنامه‌سازی در BBC است. تفکیک منابع دست اول و دست دوم، سنجش واقعیت‌های مرتبط با موضوع، قابل‌اعتماد بودن گزارش‌ها، اصلاح اشتباهات، بازسازی وقایع، استفاده از مطالب آرشیوی و بازبینی برنامه‌های ضبط‌شده یا تکرار شده، از عواملی به‌شمار می‌روند که تهیه‌کننده برنامه رادیویی را در تهیه برنامه‌های

حاوی اطلاعات دقیق درخصوص موضوع مشخص یاری می‌کنند (همان: ۱۹-۲۳). پس از دریافت درست واقعیات، انتقال آنها به «زبان صحیح» مبتنی بر «پرهیز از اغراق و مبالغه.... و تلقی قضاوت‌های ارزشی» نیز اهمیت بسیار دارد. (همان: ۲۰) رعایت این موارد از جمله ضروریات در تهیه برنامه‌هایی با موضوعات تاریخی، به‌شمار می‌رود.

در **دستورالعمل برنامه‌سازی BBC**، چنین می‌خوانیم که کودکان هم می‌توانند به‌عنوان موضوع برنامه‌های تاریخی مدنظر باشند (همان: ۹۳). در این دستورالعمل مسئولیت **BBC**، «خدمت به همه بخش‌های جامعه» توصیف شده است و اینکه «هدف سرویس‌های داخلی آن باید انعکاس و نشان‌دادن ترکیب آحاد ملت باشد» (همان: ۸۵). همچنین، به برنامه‌سازان **BBC** توصیه شده است، با توجه به اینکه ممکن است برخی اقشار جامعه از جمله زنان، اقلیت‌های قومی، معلولان، گروه‌های مذهبی و کهنسالان، از این امر نگران باشند که به اندازه کافی در برنامه‌ها به آنها پرداخته نمی‌شود، در کاربرد کلمات و شیوه معرفی

موضوعات مرتبط با این گروه‌ها، باید دقت بسیار داشت. به‌طور مثال، در پایان قرن بیستم، دوازده میلیون نفر در بریتانیا بیش از ۶۰ سال خواهند داشت که بسیاری از آنها زندگی فعالی دارند. معرفی این گروه از کهنسالان به‌عنوان افرادی وابسته و منفعل نامناسب است. با بررسی برنامه‌هایی که با موضوع تاریخ در شبکه‌های رادیویی **BBC**، تهیه و پخش می‌شوند به‌نظر می‌رسد که بخشی از این برنامه‌ها با توجه به این بخش از دستورالعمل برنامه‌سازی طراحی و تهیه شده‌اند. به دیگر سخن، بخش قابل‌توجهی از برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی **BBC**، بر اساس موضوعاتی طراحی شده‌اند که به‌نوعی با وضعیت گروه سنی میانسالان و کهنسالان جامعه بریتانیا ارتباط دارد؛ ازجمله برنامه‌هایی که درباره جنگ جهانی دوم تهیه شده‌اند و در ساختار آنها از صحبت‌ها و تجربیات شاهدان عینی این رخداد استفاده می‌شود.

در دستورالعمل برنامه‌سازی **BBC**، بر لزوم رعایت برخی موارد در مصاحبه‌ها نیز تأکید

شده است. در ساختار برنامه‌های BBC، «مصاحبه ابزار حیاتی برای ژورنالیسم رادیو و تلویزیون» توصیف شده است. (همان: ۱۰۹) مواردی که در مصاحبه‌ها باید رعایت شوند عبارتند از: مسئولیت سردبیر در طراحی برنامه، مشخص‌بودن هدف برنامه، مصاحبه با یک فرد مشخص و در زمان مشخص، لزوم برخورداری از فکر منسجم و واضح برای طرح سؤال‌ها، لزوم آشنایی فردی که در مصاحبه شرکت می‌کند با موضوع، ماهیت و هدف برنامه، تداوم دستیابی به اطلاعات تازه، آمادگی کامل گروه تولید، لزوم اشراف کامل مصاحبه‌گر به موضوع مصاحبه، تنظیم زمان برای ممانعت از سردرگمی مصاحبه‌شونده و توجه به نتیجه‌گیری خوب، رعایت بی‌طرفی در مصاحبه‌ها و همچنین رعایت ادب و متانت در مصاحبه. (همان: ۲۵-۲۶ و ۱۱۲-۱۰۹)

توجه به نظر و نیاز مخاطب

مخاطب همواره به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان در امور مرتبط با رسانه موردتوجه بوده است (وارن، ۲۰۰۵: ۱-۲). کارگزاران

امور رسانه بر این عقیده اند که نه تنها رسانه بر مخاطب تأثیرگذار است، بلکه مخاطب نیز می‌تواند بر رسانه تأثیر داشته باشد. این وضعیت را «هرم وارونه» می‌نامند. بر این اساس، در بسیاری از کشورها درخواست‌ها و دیدگاه‌های مخاطبان عاملی در تعیین سیاست و اهداف رسانه‌ها به‌شمار می‌رود. (کیوانی‌نژاد، ۱۳۸۲: ۱۲)

همان‌طور که در مباحث پیشین ذکر شد، در دیدگاه کارگزاران **BBC**، علاوه بر نیروهای سازمانی با استعدادهاي خلاق، موفقیت این رسانه بر رکن اصلی دیگری هم استوار است: مخاطبان. (شانکلن، ۱۳۸۲: ۱۳۸)

درخصوص مخاطب‌شناسی و تأثیر آن در فعالیت رسانه‌ها، پژوهش‌های متعددی به‌عمل آمده است. مخاطب رادیو در این مطالعات به شیوه‌های مختلف توصیف شده است، از جمله مخاطب انبوه، مخاطب به‌عنوان یک طبقه و گروه منسجم و مخاطب به‌عنوان بازار. (کرایسل، ۱۳۸۱: ۳۳۴ و ۳۳۵) محققان بر این عقیده‌اند که مطالعات مخاطب‌شناسی از نظر روش‌شناسی با نواقصی همراه بوده است. اما به‌رغم

مشکلات ناشی از روش‌شناسی در این مطالعات، بدیهی است که نقش مخاطب در انتخاب طرح، شیوه ساخت و پخش برنامه‌های رادیویی انکارناپذیر است. بر این اساس، مؤسسه تحقیقاتی «مخاطبان مشترک رادیو»^۱ در بریتانیا وظیفه بررسی واکنش مخاطب را به برنامه‌های رادیویی برعهده دارد.

لوسی شانکلمن (۱۳۸۲: ۹۹) از BBC به‌عنوان «ابزار ملی پخش برنامه در بریتانیا» یاد می‌کند که مورد اعتماد و علاقه مخاطبان وفادار است. در تعریف دیگری از BBC، چنین می‌خوانیم که «جایگاه منحصر به فردی در ساختار اجتماعی و اقتصادی بریتانیا دارد و طبعاً همه اعمال آن تحت نظرات دقیق عمومی است» (همان: ۱۳۶). در واقع استراتژی BBC بر مبنای بازتاب نیازهای مخاطب تعیین می‌شود و آنگونه که مایکل‌گرید، رئیس هیئت‌مدیره BBC یادآور می‌شود، مخاطب عضوی از جامعه بزرگ BBC به‌شمار می‌رود، و درک روزافزون او عاملی برای ارتقای کیفیت برنامه‌های BBC است.

1. Radio Joint audience Research

با توجه به اهمیت و نقش مخاطب در ارتقای برنامه‌سازی در BBC، چگونگی برقراری ارتباط با مخاطب و تأثیر متقابل آن در این سازمان، با توجه به مبانی ارتباطات جمعی، در مبحث فرایند ارتباط^۱ و بازخورد پیام^۲ بررسی می‌شود.

فرایند ارتباط و بازخورد پیام در رادیو BBC

در ساختار کلی برنامه‌سازی با موضوع تاریخ در رادیو BBC، مبانی و اصول مرتبط با فرایند ارتباط مدنظر قرار می‌گیرد. در واقع، فرایند ارتباط مبحثی است که در مطالعات علوم اجتماعی و مبانی ارتباطات جمعی مطرح می‌شود. موضوع اصلی در مبحث فرایند ارتباط مبتنی بر این اصل است که در هر فرایندی بین پدیده‌ها نوعی ارتباط مستمر وجود دارد. به دیگر سخن، برقراری ارتباط از طریق عناصر گوناگونی صورت می‌گیرد که عبارتند از: برقرارکننده ارتباط یا مبدأ^۳، پیام^۱، کانال یا مجرا^۲

-
1. The Process of Communication
 2. Feed Back
 3. Communicator

مقصد یا مخاطب یا پیام‌گیر^۳ و بازگشت یا بازخورد پیام.

درواقع، مبدأ که با توجه به موضوع این پژوهش آن را می‌توان رادیو BBC فرض کرد، پیام مشخصی را در قالب برنامه‌ای رادیویی از طریق کانال یا مجرای معین که امواج رادیویی است، برای مخاطب ارسال می‌کند. بدیهی است که هدف از ارسال پیام یا پخش برنامه رادیویی، تأثیرگذاری بر مخاطب است. برای آگاهی از میزان تأثیر برنامه بر مخاطب، امکان برقراری ارتباط با BBC به‌سهولت فراهم است و مخاطب در این شرایط احساس می‌کند که بخشی از برنامه است (فلمینگ، ۱۳۸۴: ۱۷). هنگامی که مخاطبان با ارسال پیام به‌صورت تماس تلفنی، پست الکترونیکی یا ارسال نامه، نظر خود را در خصوص برنامه‌ای خاص با برنامه‌سازان مطرح می‌کنند، عمل بازگشت پیام صورت می‌گیرد. بازگشت یا بازخورد پیام نقش عمده‌ای در

-
4. Message
 5. Channel
 6. Audience

برقراری ارتباط ایفا می‌کند. روند تأثیر و تأثر متقابل در برقراری ارتباط «فرایند ارتباط» نامیده شده است.

در طراحی برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی مختلف **BBC**، شیوه‌های گوناگونی برای برقراری ارتباط با مخاطب، در نظر گرفته شده است. از جمله تماس تلفنی و ارسال ایمیل یا نمابر. اما **BBC** از اینترنت به عنوان فناوری سال‌های پایانی هزاره دوم و سال‌های آغازین هزاره سوم، به بهترین شیوه برای ارتباط با مخاطب سود جسته است. در واقع، رسانه‌ای جدید به یاری رسانه‌ای قدیمی اما پرمخاطب در جامعه بریتانیا و جهان شتافته است. بخش شایان‌توجهی از مخاطبان شبکه‌های رادیویی **BBC** از جمله شنوندگان و علاقه‌مندان به برنامه‌های تاریخی از طریق اینترنت و وبسایت رادیو **BBC**، با برنامه‌سازان این بخش از برنامه‌های رادیویی ارتباط برقرار می‌کنند. امکان شنیدن برنامه‌ها از طریق اینترنت و رادیوهای دیجیتال، بر افزایش بازده این ارتباط دوگانه مؤثر بوده است.

با مراجعه به وبسایت رادیو BBC می‌توان با کاربرد این رسانه در ساختار برنامه‌های تاریخی رادیویی و جلب مخاطب بیشتر آشنا شد. به‌طور مثال، در بخش برنامه‌های تاریخی در رادیو BBC و به‌ویژه در رادیو ۴، به این امر توجه شده است. مخاطبان می‌توانند نظر خود را درباره برنامه خاص مطرح کنند. BBC از اطلاعاتی که از مخاطبان دریافت می‌کند به سؤالات و پیشنهادهای شنوندگان پاسخ می‌دهد. آنگونه که مسئولان BBC می‌گویند، ارتباط با مخاطبان ابزاری است برای پیشرفت و ارتقای خدمات و تحلیل آماری مخاطبان و کاربران. بنابراین، برنامه‌ای در رادیو ۴ با عنوان **بازخورد** به دریافت و بررسی نظرات مخاطبان درباره مجموعه برنامه‌های شبکه رادیویی BBC اختصاص دارد. این برنامه به‌وسیله شرکتی مستقل و برمبنای تماس‌های تلفنی، نامه‌ها، ایمیل‌ها و نمابرهای ارسالی شنوندگان تهیه می‌شود. برنامه **بازخورد** جمعه‌ها و یکشنبه‌ها از رادیو ۴ پخش می‌شود و در صفحه وب این برنامه، نشانی تماس با

برنامه ثبت شده است و محلی نیز به ارسال ایمیل‌های شنوندگان اختصاص دارد.

برای ارتباط با بخش تاریخ در رادیو **BBC** می‌توان به نشانی زیر نامه ارسال کرد: **BBC**

در **Radio 4, Broadcasting House, London W1A 1AA**

وبسایت **BBC** نیز با انتخاب گزینه «ارتباط با ما»^۱ می‌توان شکایات، پیشنهادهای و نظرها درباره برنامه‌های تاریخی در شبکه را ارسال کرد. از اول فوریه سال ۲۰۰۵ شکایات درخصوص برنامه‌ها و خدمات **BBC** از طریق سایت شکایات^۲ دریافت می‌شود. مخاطبان برنامه‌های تاریخی **BBC** هم می‌توانند نظرات خود درباره برخی اشکالات در سایت و برنامه‌های تاریخی را از طریق این سایت ارسال کنند.

شیوه دیگر در برقراری ارتباط با بخش تاریخ رادیو **BBC**، از طریق وبسایت «**BBC** تاریخ: پیشنهادهای/پرسش‌ها»^۳ است. نظرها و عقیده‌ها درباره برنامه‌های تاریخی را

1- Contact Us

1- Complaints Site

2- Comments/Queries: BBC History Website

می‌توان به سایت سفارش برنامه (Commisioning) ارسال کرد.

در وبسایت تاریخ BBC، به‌طور مداوم بیشترین سؤالات دریافت‌شده درباره برنامه‌های تاریخ در تلویزیون و رادیو BBC، گردآوری و ثبت می‌شود. مخاطبان می‌توانند برای اظهارنظر درخصوص هر برنامه، به بخش «دیدگاه»^۱ مراجعه کنند.

شیوه دیگر برای ارتباط با سایت تاریخ BBC - که برنامه‌های تاریخی رادیو BBC از طریق این سایت نیز قابل دریافت است - استفاده از «صفحه‌پیام»^۲ است. از طریق این گزینه که برای تمامی برنامه‌ها از جمله برنامه‌های تاریخی در رادیو BBC قابل دسترسی است، می‌توان درباره برنامه‌های تاریخی به بحث پرداخت یا در انتقال اندیشه و اطلاعات درباره مباحث تاریخی، با دیگر کاربران و مخاطبان، سهمیم شد.

3. Point of View

4. Message Board

بخش صفحه پیام سایت تاریخ BBC، از بخش‌های مختلفی تشکیل شده است که عبارتند از:

مرکز تاریخ^۱، شامل آخرین اخبار درباره گروه تاریخ و محلی برای ارسال سؤالات مخاطبان.

شجره‌نامه^۲، محلی برای گفت‌وگو درباره چگونگی دستیابی به شجره‌نامه خانوادگی. جنگ و تعارضات^۳، محلی برای گفت‌وگو درخصوص مباحث مختلف مرتبط با جنگ جهانی دوم.

باستان و باستان‌شناسی^۴، شامل مباحثی درخصوص گمانه‌زنی و کاوش‌های باستان‌شناسی مصر، روم، جهان باستان و سؤالات مخاطبان در این خصوص.

آکادمی میدان نبرد^۵، محلی برای پرسش و گفت‌وگو درباره تاکتیک‌های جنگی و تاریخ نظامی.

-
1. Hsitory Hub
 2. Family Tree
 3. War and Conflict
 4. Ancient and Archeology
 5. Battlefield Academy

سه مجری یا میزبان از طریق بخش صفحه پیام تاریخ در وبسایت BBC، با مخاطبان و کاربران ارتباط برقرار می‌کنند و به سؤالات آنها پاسخ می‌دهند. عنوان شغلی این سه مجری، دستیار تهیه‌کننده است. زندگی‌نامه تحصیلی و شغلی این مجریان در وبسایت درج شده است و به‌نظر می‌رسد که مخاطب ضمن آشنایی با مهارت‌های مجریان بخش تاریخ با رضایت و اطمینان خاطر بیشتر با گروه تاریخ BBC ارتباط برقرار می‌کند. مختصری از معرفی‌نامه این مجریان یا میزبانان بخش صفحه پیام تاریخ در وبسایت BBC به شرح زیر است:

کترین به تازگی از سایت آموزش انگلیسی^۱ در بخش سرویس جهانی BBC به سایت تاریخ ملحق شده است و گروه گفت‌وگوی پست الکترونیکی و صفحه پیام بخش سرویس جهانی را ارتقا داده است. وی در سایت تاریخ BBC به تحقیق درخصوص History Trails مشغول است. کلر که از ژوئن ۲۰۰۰ به سایت تاریخ ملحق شده است، فارغ‌التحصیل تاریخ باستان

از دانشگاه ناتینگهام است و به تاریخ مصر، یونان و روم علاقه‌مند است. مارک مجری دیگر صفحه پیام است که در ژوئیه ۲۰۰۰ به سایت تاریخ پیوسته است. او فارغ‌التحصیل تاریخ از دانشگاه لنکستر است و به تاریخ اجتماعی و نظامی و تاریخ اندیشه‌ها علاقه‌مند است. او در حال حاضر متصدی بخش جنگ و تعارضات در سایت تاریخ است.

بررسی‌های به‌عمل‌آمده در وبسایت تاریخ BBC، از تأثیر متقابل این رسانه و مخاطب در بازگویی و بررسی مباحث تاریخی گوناگون در ابعاد مختلف حکایت می‌کند. چنین به‌نظر می‌رسد که BBC با استفاده از فناوری دهه‌های اخیر و برنامه‌ریزی دقیق مبتنی بر مبانی ارتباط جمعی، در ایجاد ارتباط با مخاطب موفق بوده است. این امر درباره برنامه‌هایی با مضامین تاریخی نیز صادق است و مخاطبان با این گروه از برنامه‌های شبکه‌های رادیویی BBC ارتباط برقرار کرده‌اند. از جمله این برنامه‌ها که با مضمون موضوعات تاریخی تهیه و پخش می‌شوند،

برنامه‌ای است با عنوان در زمان ما^۱ که به صورت میزگرد و هر هفته از رادیو ۴ پخش می‌شود. ملوین برگ^۲ از مجریان باسابقه و محققان تاریخ در این برنامه به همراه سه کارشناس به بررسی موضوعات مختلف تاریخی می‌پردازد. در ادامه این بخش نمونه‌ای از فرایند بازخورد قسمتی از مجموعه برنامه در زمان ما بررسی می‌شود.

موضوع برنامه‌ای که در روز پنج‌شنبه ۵ فوریه ۲۰۰۴ از مجموعه در زمان ما از رادیو ۴ پخش شد، به «نبرد ترموپیل» اختصاص داشت که از جنگ‌های ایران و یونان در عصر هخامنشی است. در این برنامه ملوین برگ با سه کارشناس یعنی توم هالند^۳ مورخ و مؤلف کتابی در این خصوص، سیمون گولدهیل^۴ پروفسور در ادبیات و فرهنگ یونان از کینگ کالج کمبریج و ادیت هال^۵ پروفسور تاریخ فرهنگی یونان در دانشگاه دورهام و مؤلف کتابی درباره یونان باستان، به

-
1. In Our Time
 2. Melvyn Bragg
 3. Tom Halland
 4. Simon Goldhill
 5. Edith Hall

بررسی تأثیر جنگ‌های ایران و یونان در شکل‌گیری دموکراسی در غرب می‌پردازد. همان‌طور که ذکر شد نکته حائز اهمیت درباره این برنامه، بازخورد آن و دیدگاه‌های گوناگونی است که مخاطبان به صفحه وب برنامه ارسال کرده‌اند. شایان‌توجه است که برخی از مخاطبان، برنامه را مدتی بعد از پخش و از طریق Download و از اینترنت دریافت کرده‌اند. براساس دیدگاه‌هایی که درباره این برنامه ارسال شده است می‌توان چنین گفت که برنامه در زمان ما از شنوندگان دائمی برخوردار است، چراکه بیشتر مخاطبان، برنامه مورد بحث را با دیگر برنامه‌های این مجموعه مقایسه کرده‌اند. برخی شنوندگان اجرای ملوین برگ را در این برنامه ستوده‌اند. برخی نیز برنامه را «لذت‌بخش» و «برانگیزنده اندیشه» توصیف کرده‌اند. این گروه از شنوندگان برنامه نبرد ترموپیل چنین نوشته‌اند که برنامه، قوه تخیل آنها را برانگیخته و این امر عاملی در تشویق آنها به مطالعه تاریخ یونان بوده است.

بعضی از شنوندگان صحبت‌های کارشناسان را جالب توصیف کرده و معتقدند که نحوه ارائه مطالب عالی بوده است، درحالی‌که برخی دیگر از کوتاهی زمان برنامه شکایت کرده‌اند و معتقدند که ملوین برگ با شتاب از برخی موضوعات گذشته و به‌رغم صحبت‌های خوب کارشناسان، نتیجه‌گیری برنامه سریع و باشتاب بوده است.

نکته شایان‌توجه در بازخورد این برنامه طیف مختلف شنوندگان است که در بین آنها برخی ایرانیان نیز دیدگاه‌های خود را ارسال کرده‌اند. بر این اساس، یکی از شنوندگان ایرانی برنامه که در بریتانیا بزرگ شده، شنیدن آن را به خویشاوندان خود توصیه کرده است. اما برخی شنوندگان ایرانی نیز برنامه و شیوه تحلیل کارشناسان از ایران عصر باستان و هخامنشی را یکجانبه توصیف کرده‌اند. در یادداشت یک شنونده ایرانی چنین می‌خوانیم که «به‌رغم این‌که ایران در دوره هخامنشی از تمدن، فرهنگ و دموکراسی بیشتری نسبت به یونانیانی که در آن زمان برده‌دار بودند

برخوردار بوده، بی‌جهت در برنامه نبرد ترموپیل بر دموکراسی یونان تأکید شده است.»

درواقع با مطالعه دیدگاه‌های شنوندگان برنامه در زمان ما که درباره موضوع نبرد ترموپیل تهیه شده است، می‌توان چنین گفت که این مجموعه از طیف وسیعی از مخاطبان برخوردار است که با دقت، گفت‌وگوهای ملوین برگ با سه کارشناس در هر برنامه را تحلیل می‌کنند. این شنوندگان با توجه به موقعیت برنامه، تمایل دارند که صحبت‌های مجری و کارشناسان بر مبنای اصول علمی تنظیم و ارائه شود. در غیر این صورت اشتباهات و کاستی‌های مسئولان برنامه از نظر بیشتر شنوندگان به دور نمی‌ماند.

در برنامه دیگری از مجموعه در زمان ما، از شنوندگان برنامه دعوت شد تا معروفترین و محبوبترین فیلسوف در بریتانیا را با توجه به برنامه‌هایی که تا به حال از این مجموعه پخش شده بود انتخاب کنند. ملوین برگ در گفت‌وگو با رادیو ۴ اعلام کرد که پیش از رأی‌گیری که از

طریق اینترنت صورت گرفت، تصور عوامل برنامه بر این بود که حدود ۵۰۰۰ تا ۶۰۰۰ نفر با برنامه ارتباط برقرار کنند، درحالی که ۳۴۰۰۰ نفر در این رأی‌گیری شرکت کردند.

فناوري ديجيتال راديو BBC و پخش

برنامه هاي تاريخي

فناوري محرك تغيير است. (لوسي شانكلمن)

برخي محققان تاريخ راديو و تلويزيون، دهه هاي ۱۹۳۰ تا ۱۹۶۰ را «عصر راديو» مي نامند (آلپر، ۱۳۶۸: ۳۳) و برخي نيز راديو در دهه هاي سي تا پنجاه را «اينترنت ديروز» و «نخستين ابرشاهراه اطلاعاتي» قلمداد مي کنند (مكوي، ۱۳۸۱: ۱۷۳). در آغاز هزاره جديد و با گذشت بيش از نيم قرن، امروزه امكان استفاده از كاربري راديو و اينترنت به صورت مشترك فراهم شده است. حاصل اين تلفيق، راديو اينترنتي، راديو ديجيتال يا راديو ماهواره اي است.

با شروع قرن بیستویکم و آغاز هزاره سوم میلادی، ساختار رادیو در BBC نیز تحت‌تأثیر فناوری‌هایی قرار گرفت که از ثلث پایانی قرن بیستم با سرعت بسیار در عرصه ارتباطات ابداع شدند. رشد تصاعدي اینترنت و شبکه جهانی و روند روبه‌رشد دیجیتالی‌شدن که کاهش هزینه‌ها و افزایش خدمات را در پی داشته است^۱، محصول تحویلی است که «انقلاب دیجیتالی» نامیده می‌شود. در واقع، می‌توان چنین گفت که بخش قابل‌توجهی از فرآورده‌های انقلاب دیجیتالی، در ساختار رسانه‌ها مورد استفاده قرار گرفته است و به‌گونه‌ای شاخص در چگونگی کاربرد، تعیین عملکرد، اهداف و برنامه‌ریزی سازمان‌های رسانه‌ای نقش مهمی ایفا می‌کند. (هندي، ۲۰۰۰: ۴۸)

۱. گوردون مور بنیان‌گذار شرکت «اینتل» پیش‌بینی کرد که تعداد ترانزیستورها و میکروپروسورها و در نتیجه قدرت پردازش تقریباً در هر ۱۸ ماه دو برابر می‌شود. این امر درحالی صورت می‌گیرد که هزینه‌ها ثابت خواهند ماند. پیشرفت فناوری در سال‌های اخیر مبین تحقق این اندیشه است.

تحول در فناوری بی‌سیم، کابل و فیبرنوری، تعیین‌کننده‌های مسیر^۱، فشرده‌سازی نرم‌افزارها، افزایش پهنای باند ارتباطات از راه دور و سرعت انتقال داده‌ها در شبکه تلفن از نتایج انقلاب دیجیتالی بود (شانکلمن، ۱۳۸۲: ۵۰). بدین‌ترتیب با پیشرفت فناوری رایانه‌ای در قرن بیستویکم مرز بین رادیو و رایانه نیز از بین رفت و این دو پدیده در قالبی جدید ترکیب شدند. بدین‌ترتیب دامنه گسترش و نفوذ رسانه‌ها، از جمله رادیو از «ساختار محدود ملی به ساختار نامحدود و فراج جهانی بین‌المللی» تبدیل شد (همان: ۴۴). از نمونه‌های شاخص تأثیر انقلاب دیجیتالی در رسانه‌ها به‌کاربرد سیستم‌های دیجیتال و اینترنت می‌توان اشاره کرد. این تحوی بود که ساختار **BBC** را نیز تحت‌تأثیر قرار داد. در این بخش تأثیر فناوری دیجیتالی در قالب رادیو دیجیتال و اینترنت در پخش برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی **BBC** بررسی می‌شود.

رادیو دیجیتال

BBC از پیشروان استفاده از رادیو دیجیتال در بریتانیا به‌شمار می‌رود و از سال ۱۹۹۵ به این شیوه به پخش برنامه پرداخته است. (فلمینگ، ۱۳۸۴: ۳۹) شش شبکه رادیویی آنالوگ **BBC** از طریق رادیو دیجیتال نیز در دسترس‌اند و از سال ۲۰۰۲ هم پنج شبکه دیجیتال به ایستگاه‌های رادیویی **BBC** افزوده شده است.

جنی آبرامسکی^۱ مدیر رادیو و موسیقی در **BBC**، در سخنرانی هفتم فوریه ۲۰۰۲ در گرین کالج دانشگاه اکسفورد یادآور شد که رادیو با موفقیت به شبکه جهانی اینترنت راه یافته است و ۹ درصد از شنوندگان بزرگسال، رادیو را از طریق اینترنت گوش می‌دهند. او همچنین متذکر شد که طی یک ماه، دو میلیون نفر به وبسایت پنج شبکه رادیویی **BBC** مراجعه کرده‌اند. آبرامسکی سپس یادآور شد که **BBC** استراتژی مبتنی بر خطمشی چنگانه را برای استفاده از فناوری دیجیتال و اینترنت در نظر دارد.

1. Jenny Abramsky

آبرامسكي بر اين كه راديو همچنان بايد از مزيت قابل حمل بودن برخوردار باشد، تأكيد مي‌كند و يادآور مي‌شود كه به همين علت استفاده از سيستم پخش شنيداري ديگيتالي^۱ يا DAB، در ساختار راديو BBC مدنظر قرار گرفته است. آبرامسكي سپس به معرفي اهداف شبكه‌هاي راديوهاي ديگيتال BBC مي‌پردازد و متذكر مي‌شود كه با توجه به ميزان جمعيت اقليتها و سياهان در بریتانیا، بخشی از برنامه‌هاي راديوهاي ديگيتال BBC به پخش برنامه‌هاي مرتبط با اين گروه‌ها اختصاص خواهد داشت.

در حال حاضر، برنامه‌هاي شبكه‌هاي مختلف راديو BBC از دو طريق اصلي شنیده مي‌شوند: پخش شنيداري آنالوگ و از طريق امواج AM و FM و همچنين پخش شنيداري ديگيتال يا DAB.

شيوه‌هاي آنالوگ در قالب فناوري‌هاي AM و FM به ترتيب از ابتداي کاربرد راديو در دهه ۱۹۲۰ و نيمه قرن بيستم مورد استفاده بوده اند.

در پخش شنیداری دیجیتال یا DAB، سیگنال و علایم در ایستگاه فرستنده به صورت ارقام، کدگذاری می‌شوند. سپس کد سیگنال‌ها به وسیله دستگاه‌های رادیویی باز می‌شود. در این شیوه، صداهای اضافی حذف شده و برنامه‌ها به ویژه موسیقی از کیفیت عالی برخوردار است. در واقع، هدف از تبدیل سیستم آنالوگ به دیجیتال دقت بالاتر^۱، مصونیت بیشتر در برابر نویز و ارائه خدمات رادیویی بهتر است. با توجه به اینکه رادیوهای آنالوگ قادر به رمزگشایی کدهای دیجیتالی نیستند، در نتیجه امکان دریافت برنامه‌های رادیویی به این شیوه از طریق رادیوهای آنالوگ وجود ندارد.

بنابراین می‌توان با استفاده از رادیوهای دیجیتال که تولید آنها رو به افزایش است استفاده کرد. در رادیوهای دیجیتال DAB صفحه نمایشی تعبیه شده است که اطلاعات مرتبط با برنامه‌ای را که پخش می‌شود دربر دارد. بدین ترتیب شنونده می‌تواند ضمن شنیدن برنامه با مشخصات

1. Higher Fidelity

کامل آن آشنا شود. با نصب رادیو کارت در رایانه‌های شخصی نیز می‌توان برای شنیدن برنامه‌های رادیوهای دیجیتال **BBC** استفاده کرد.

از دیگر شیوه‌ها برای شنیدن رادیوهای دیجیتال **BBC**، استفاده از تلویزیون‌های دیجیتال است که از طریق **Digital satellite**، **Freeview**، **Television** و **Digital cable television**، قابل دسترسی‌اند. ساده‌ترین شیوه برای شنیدن رادیوهای دیجیتال **BBC**، استفاده از اینترنت است. در این شیوه از طریق وبسایت رادیو **BBC**، می‌توان با فهرست برنامه‌های شبکه‌های مختلف آشنا شد. شنیدن برنامه با استفاده از نرم‌افزار **Radio Player** که در این سایت موجود است، به‌سهولت امکان‌پذیر است. در این شیوه می‌توان برنامه‌ها را به‌صورت پخش‌زنده شنید یا برنامه‌های روزهای گذشته را هفت روز بعد از پخش، از طریق وبسایت دریافت کرد.

به‌دنبال کاربرد فناوری دیجیتال در ساختار رادیو **BBC**، امکان استفاده از شیوه‌های مرتبط با این فناوری برای دسترسی

آسان‌تر مخاطب به برنامه‌های رادیویی مدنظر قرار گرفته است.^۱ از جمله این شیوه‌ها به دریافت برنامه از طریق دریافت^۲ و پادکست^۳ می‌توان اشاره کرد. این شیوه‌ها در وبسایت رادیو BBC، معرفی شده‌اند و از ماه مه تا دسامبر ۲۰۰۵ قابل استفاده‌اند.

در صورت استفاده از شیوه Download، می‌توان فایل‌های صوتی را که معمولاً به صورت mp3 عرضه می‌شوند، پس از اتصال به شبکه،

۱. از جمله این شیوه‌ها، استفاده از فناوری آر. دی. اس یا نظام داده پردازی رادیویی (Radio data system) است. در این سیستم از باند پهن پخش اف. ام. برای ارسال اطلاعات و داده‌ها استفاده می‌شود. در این شیوه به صورت خودکار، قوی‌ترین سیگنال و علامت برای گزینش کیفیت صدا انتخاب می‌شود. همچنین می‌توان رادیو را به گونه‌ای تنظیم کرد که در رأس زمان معین در روی شبکه موردنظر قرار گرفته و پس از پخش برنامه به موج اصلی برگردد. شنونده می‌تواند دکمه برنامه خاص مثل موسیقی، نمایش، اخبار و... را انتخاب کند. بدین ترتیب، رادیو به طور خودکار از موج‌های مختلف، برنامه انتخابی را جست‌وجو می‌کند. (کرایسل، ۱۳۸۱: ۶۳ و

(۶۴)

2. Download

3. Podcast

در رایانه ضبط و ذخیره کرد. بدین ترتیب، امکان شنیدن این برنامه‌ها در هر زمان وجود دارد.

برای استفاده از پادکست، ابتدا نرم افزار خاص آن که در اینترنت به صورت رایگان موجود است، پس از اتصال به شبکه در رایانه نصب می‌شود. سپس کاربر برای برنامه رادیویی مورد نظر ثبت نام می‌کند. بدین ترتیب، پس از هر بار اتصال به شبکه، نرم افزار اجرایی پادکست به طور خودکار پس از جستوجو در برنامه‌های رادیو **BBC**، جدیدترین قسمت از هر برنامه را به رایانه کاربر، منتقل می‌کند. برنامه‌هایی را که به شیوه پادکست در رایانه ضبط و ذخیره می‌شوند، علاوه بر نرم افزار پادکست می‌توان با استفاده از نرم افزار **Radio Player** شنید.

نرم افزار جدید **Radio Player** در پایان ژانویه ۲۰۰۵ در وبسایت **BBC** راه اندازی شد که روند روزافزون استفاده از رادیوهای دیجیتال این سازمان را به دنبال داشت. بدین ترتیب میزان استفاده کاربران اینترنت

از پنج شبکه رادیو دیجیتال BBC، ۸۳ درصد افزایش یافت که ۳/۲ میلیون ساعت در ماه را در بر دارد.

از جمله برنامه‌هایی که به صورت mp3 می‌توان دریافت کرد، برنامه در زمان ما است که از برنامه‌های تاریخی پرتعداد رادیو ۴ به‌شمار می‌رود. پخش آزمایشی برنامه در زمان ما به صورت mp3 بسیار موفق بود و از نوامبر تا مارس ۲۰۰۵ حدود ۱۷۰/۰۰۰ بار به این شیوه دریافت شد. به همین علت این برنامه در فهرست برنامه‌هایی قرارگرفت که در تابستان ۲۰۰۵ به صورت آزمایشی و به شیوه پادکست در وبسایت رادیو BBC و در بخش رادیو ۴ پخش شدند.

شایان ذکر است که کلی شپارد^۱ از بخش رسانه جدید سرویس جهانی BBC^۲ معتقد است که فناوری‌های جدیدی چون پادکست در تجربه شنیداری مخاطبان رادیو، انقلابی به وجود خواهد آورد.

اینترنت

-
1. Kelly Shepard
 2. BBC World Service New Media

اینترنت - همان‌گونه که در مبحث پیشین ذکر شد- از آسان‌ترین راه‌های دسترسی به برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی **BBC** است و شنوندگان آشنا با رایانه به‌سهولت می‌توانند از این فناوری استفاده کنند. (بلك، ۱۳۸۱:۲۰)

راه‌اندازی شبکه اینترنتی **BBC** در دهه ۱۹۹۰ موردتوجه قرار گرفت و در پایان سال ۱۹۹۹، وبسایت **BBC** از وبسایت‌های مهم و پیشرو در اروپا بود. با مراجعه به این وبسایت می‌توان به‌سهولت با برنامه‌های تاریخی، تعداد، زمان پخش و اطلاعات مکمل درباره آنها آشنا شد. با ورود به وبسایت **BBC** به شیوه‌های مختلف می‌توان از برنامه‌های تاریخی که در شبکه‌های رادیویی **BBC** پخش می‌شوند، مطلع شد. برخی از این شیوه‌های به شرح زیر است:

- پس از ورود به وبسایت **BBC** گزینه «تاریخ» را انتخاب کنید. با ورود به این صفحه با انتخاب گزینه برنامه‌های تاریخی تلویزیون و رادیو، فهرست برنامه‌های موردنظر شامل نام، روز،

ساعت پخش و تکرار، شبکه و خلاصه‌ای از معرفی برنامه، در دسترس کاربر قرار می‌گیرد. با انتخاب هر برنامه، می‌توان به صفحه وب آن وارد شد و از اطلاعات تکمیلی مندرج در آن استفاده کرد. امکان شنیدن برنامه در این صفحه وجود دارد.

- کاربر در این شیوه پس از ورود به وبسایت BBC، با انتخاب گزینه «رادیو»، به صفحه رادیو BBC وارد می‌شود. در بخش «شنیدن براساس نوع یا ژانر»^۱ می‌توان در زیرمجموعه‌های دو ساختار موسیقی^۲ و کلام،^۳ با انتخاب عناوینی چون مستند موسیقی^۴، برنامه‌های غیرداستانی یا مستند^۵ و تاریخ، به جست‌وجوی برنامه‌های

-
1. Listen by Genre
 2. Music
 3. Speech
 4. Music Documentaries

۵. **Factual**: این واژه در تقسیم‌بندی برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی BBC، به‌کار رفته است و برنامه‌هایی با موضوعات گفت‌وگو، غذا، سرگرمی، رسانه و امور اجتماعی، زیرمجموعه آن محسوب می‌شوند. در فرهنگ‌های انگلیسی معادل مشخصی برای این واژه

تاريخي پرداخت. به طور مثال، با انتخاب گزینه «تاريخ» از زیرمجموعه کلام، صفحه‌اي مجزا گشوده می‌شود که گزینه‌هاي پرطرفدارترین برنامه‌هاي تاريخي، فهرست برنامه‌ها به ترتیب الفبائي، برنامه پيشنهادي BBC و برنامه‌هاي تاريخي بر اساس شبکه‌هاي راديويي، در آن قابل دسترسي است.

پيشنهاده شده است. آيرا کينگزبرگ در فرهنگ کامل فيلم، واژه «فيلم غيرتخيلي» را براي **Factual Film** به کار برده است و آن را چنین توصيف می‌کند: فيلم غيرداستانی که به آدم‌ها، رویدادها، فعاليتها یا بخشی از دانش واقعي می‌پردازد و معمولاً در ردیف فيلم‌هاي مستند قرار می‌گیرد. او واژه **Documentary** را براي «فيلم مستند» در نظر گرفته است و آن را چنین توصيف می‌کند: فيلمي که با واقعييت سروکار دارد نه با قصه‌هاي تخيلي و می‌کوشد واقعييت را چنان که هست به نمایش درآورد و از دستکاري در آن پرهيز کند. اين فيلم‌ها با آدم‌ها، مکان‌ها، رویدادها و فعاليتهاي واقعي سروکار دارند. (براي آگاهی بیشتر ر.ک. آيرا کينگزبرگ، فرهنگ کامل فيلم. (۱۳۷۹). ترجمه رحيم قاسميان. تهران. حوزه هنري: ۲۲۳ و ۲۷۵.

برنامه‌های تاریخی از ۹ شبکه رادیویی BBC بخش می‌شود. به‌طور مثال نمونه‌ای از فهرست شبکه‌های رادیویی BBC و تعداد برنامه‌های تاریخی آنها در یک روز به‌ترتیب میزان برنامه، به شرح زیر است:

الف: رادیو ۴، ۱۱ برنامه.

ب: شبکه آسیایی^۱، ۹ برنامه.

پ: BBC لندن ۹/۹۴، ۶ برنامه.

ت: BBC ۷، ۵ برنامه.

ث: رادیو ولز، ۴ برنامه.

ج: رادیو اولستر^۲، ۲ برنامه.

چ: پنج زنده، ۱ برنامه.

ح: رادیو کورنوال^۳، ۱ برنامه.

خ: سرویس جهانی^۴، ۱ برنامه.

با مطالعه فهرست فوق و مقایسه آن با فهرست روزهای دیگر، می‌توان چنین گفت که بیشترین برنامه‌های تاریخی در رادیو^۴ بخش می‌شود. به‌همین علت است که در این بخش از

-
1. Asian Network
 2. Radio Ulster
 3. Radio Cornwall
 4. World Service

وبسایت رادیو BBC، بر لزوم مشاهده
وبسایت رادیو ۴ تأکید شده است.

همان‌طور که ذکر شد، شنیدن برنامه‌های
تاریخی در این وبسایت به سه شیوه
امکان‌پذیر است: الف- هم‌زمان با پخش
برنامه به‌صورت مستقیم و زنده، ب- شنیدن
برنامه یک هفته بعد از زمان پخش، ج-
دریافت برنامه به‌صورت mp3 یا پادکست.

شایان ذکر است که در وبسایت رادیو
BBC، اطلاعات مکمل برنامه‌های تاریخی نیز
در اختیار کاربران و شنوندگان قرار
می‌گیرد. از جمله معرفی سایت‌ها، کتاب‌ها،
مقالات و پژوهش‌ها یا برنامه‌هایی که در
شبکه‌های تلویزیونی BBC پخش می‌شوند و
موضوع آنها با برنامه تاریخی موردنظر در
رادیو مرتبط است.

به‌طور مثال، بخشی در ساختار رادیو BBC
با عنوان رادیو مدرسه BBC^۱ طراحی شده
است که اطلاعات مرتبط با آن در وبسایت
BBC موجود است.

در بخش رادیو مدرسه BBC، برنامه‌هایی با موضوعات مختلف از جمله مباحث تاریخی، طراحی، تهیه و پخش می‌شود که پشتیبان دروس مدارس ابتدایی به‌شمار می‌رود. مباحث این برنامه‌ها به‌سهولت می‌تواند در مدارس مورد استفاده باشد. این برنامه‌های رادیویی به‌صورت نوارهای کاست - که تنها به مدارس بریتانیا عرضه می‌شوند - و برنامه‌های موجود در سایت اینترنتی BBC در دسترس‌اند. برنامه‌ها با مدت زمان ۱۵ تا ۲۰ دقیقه یا کمی بیشتر، طراحی شده‌اند و در تهیه این برنامه‌ها، موارد موردنظر برای تنظیم دروس در کلاس‌های درس، مدنظر قرار گرفته‌است. منابع و مآخذ مرتبط برای تکمیل مباحث این برنامه‌ها نیز در دسترس است و با مراجعه به بخش «فروشگاه رادیو مدرسه BBC» در اینترنت، می‌توان از خدمات جانبی مرتبط با این برنامه‌های رادیویی و آموزشی استفاده کرد.

همان‌طور که ذکر شد، بخشی از برنامه‌های رادیو مدرسه BBC، به موضوعات تاریخی ارتباط دارد. در این بخش امکان دسترسی به

آرشیو غنی صداهای بازمانده از جنگ جهانی دوم شامل سخنرانی‌ها، صحبت‌های شاهدان عینی و صدای هواپیماها و تسلیحات جنگی دوران مورد بحث، فراهم شده است. کاربران این بخش می‌توانند از متن گزارش‌های شاهدان عینی نیز استفاده کنند. این بخش برای کودکان ۹ تا ۱۱ سال، طراحی شده و شامل دو برنامه درباره جنگ است. برنامه‌ها در ساعت ۱۶:۴۰ و به مدت ۱۵ دقیقه در روزهای جمعه ۲۵ نوامبر و ۲ دسامبر ۲۰۰۵ پخش شده که هفت روز بعد از پخش نیز از طریق وبسایت **BBC** قابل دسترسی بودند.

در این بخش شیوه‌های پخش برنامه‌های تاریخی و دستیابی به اطلاعات مکمل آنها در شبکه‌های رادیویی **BBC** معرفی شد. مطالب بخش بعدی این پژوهش به بررسی برنامه‌های تاریخی بر اساس شبکه‌های رادیویی **BBC** اختصاص دارد.

بررسی برنامه‌های تاریخی بر اساس

شبکه‌های رادیویی BBC

طیف بسیار گسترده برنامه‌سازی آن ترکیبی از لیبرال و محافظه‌کار، روشنفکر و عامه‌پسند یا نخبه‌گراست. (لوسی شانکلمن)

برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی BBC بر اساس خط‌مشی کلی هر شبکه، طراحی و پخش می‌شوند. شبکه‌های رادیویی BBC را به‌طور کلی به سه گروه اصلی می‌توان تقسیم کرد که عبارتند از: شبکه‌های انگلستان^۱،

ایستگاه‌های رادیویی مناطق انگلیسی BBC^۱ و شبکه‌های بین‌المللی^۲.
 در این بخش از پژوهش ویژگی‌های برنامه‌های تاریخی در هر یک از این سه گروه از شبکه‌ها و ایستگاه‌های رادیویی BBC معرفی می‌شود.

شبکه‌های انگلستان

شامل ۱۰ شبکه رادیویی است که عبارتند از: رادیو ۱، رادیو ۱ فوق‌العاده، رادیو ۲، رادیو ۳، رادیو ۴، رادیو ۵ زنده، رادیو ۵ زنده فوق‌العاده ورزشی، رادیو ۶ موسیقی، رادیو ۷ BBC و شبکه آسیایی.

رادیو ۱، رادیو ۱ فوق‌العاده، رادیو ۲ و رادیو ۶ موسیقی، به بخش برنامه‌های مختلف و متنوع با موضوع موسیقی اختصاص دارند. در شبکه رادیو ۵ زنده فوق‌العاده نیز برنامه‌های خبری و ورزشی به صورت زنده، بخش می‌شود. بدین‌ترتیب برنامه‌های تاریخی در این شبکه‌ها کمتر تهیه می‌شود و در برخی موارد در برنامه‌های مستند مرتبط با

2. BBC English Regions

3. International Channels

موسیقی، از برخی موضوعات مرتبط با تاریخ موسیقی استفاده می‌شود. بنابراین برنامه‌هایی با موضوعات تاریخی را در سایر شبکه‌های رادیویی مذکور می‌توان شنید که شش شبکه را شامل می‌شود. در این بخش ضمن معرفی هر یک از این شش شبکه رادیویی، ویژگی‌های کلی برنامه‌های تاریخی آنها، توصیف می‌شود.

رادیو ۲: این شبکه در سال ۲۰۰۵ به‌عنوان ایستگاه رادیویی انگلستان، انتخاب شده است و شامل برنامه‌هایی درخصوص موسیقی به‌صورت موسیقی زنده و کنسرت است. در این شبکه با توجه به هنرمندان جدید و حمایت از آنها، برنامه‌های دیگری به‌صورت برنامه‌های خبری، مستند، کم‌دی، مذهبی و فعالیت‌های اجتماعی، طراحی و اجرا می‌شود. بخشی از برنامه‌های **رادیو ۲** با عنوان **مستندها** (یا Documentaries)، به بررسی رخدادهای مرتبط با موسیقی، شخصیت‌ها، هنرمندان، ادوار موسیقی و هنر اختصاص دارد. بدین‌ترتیب تاریخچه موسیقی و هنر در قالب موضوعات مختلف بررسی و معرفی می‌شود.

این برنامه در حدود ساعت ۲۱:۳۰ تا ۲۲:۳۰ از رادیو ۲ پخش می‌شود.

از نمونه برنامه‌های تاریخی رادیو ۲، برنامه **هالیوود در محاکمه**^۱ است. در این برنامه دو قسمتی که سه‌شنبه‌ها در اوت ۲۰۰۵ ساعت ۲۰:۳۰ تا ۲۱:۳۰، پخش شده است، وضعیت هالیوود در دوران پس از جنگ جهانی دوم و به‌ویژه سال ۱۹۴۶ مدنظر قرار گرفته است. در این سال سناتور مکارتری نظریه‌ای را درباره لزوم مقابله با کمونیسم، مطرح کرد که به‌گونه‌ای افراطی در ساختار سیاست‌گذاری آمریکا مدنظر قرار گرفت. بدین‌ترتیب برخی دست‌اندرکاران هالیوود به جانبداری از کمونیسم متهم شدند و هالیوود را ترک کردند. برخی فیلم‌ها نیز در قالب این اندیشه ممنوع اعلام شدند. در این مجموعه برنامه با استفاده از موسیقی این فیلم‌ها و دیگر منابع آرشیوی، تاریخ هنر سینما در آمریکا در دوران مورد بحث بررسی می‌شود. این برنامه با آوازی قدیمی آغاز

1. Hollywood in Trail

می‌شود که از مضمونی ملی در آمریکا برخوردار است. این آواز سپس به صورت پس‌زمینه صحبت‌های گوینده ادامه می‌یابد، درحالی که گوینده به اختصار به تشریح وضعیت آمریکا در دوره مکارتی می‌پردازد. با پایان آواز، صحبت گوینده بار دیگر آغاز می‌شود و بدین‌ترتیب با استفاده از بخش‌هایی از اخبار و موسیقی‌های آن دوران و صحبت‌های بازمانگان جامعه هنری دوران مورد بحث و کارشناسان برنامه ادامه می‌یابد.

رادیو ۳: شامل برنامه‌هایی درخصوص موسیقی کلاسیک، جاز، موسیقی جهان، نمایش و گفت‌وگوهای هنری است. برنامه‌های این شبکه بر اجرای زنده و به‌ویژه موسیقی‌های ضبط‌شده از سراسر بریتانیا و دیگر نقاط، متمرکز است. برخی برنامه‌های موسیقی این شبکه توسط گروه‌های هنری BBC اجرا می‌شود. برخی برنامه‌هایی که در بخش «امواج شب»^۱ و هر روز هفته از ساعت ۲۱:۳۰ پخش می‌شوند، به موضوعات تاریخی اختصاص دارند. در بخش

«ایده‌ها و فرهنگ»^۱ رادیو ۳ نیز می‌توان برنامه‌هایی را با موضوع تاریخ جست‌وجو کرد.

نمونه‌ای از برنامه‌های تاریخی رادیو ۳، برنامه‌ای است با عنوان *زندگی در موسیقی*^۲ که در اوت ۲۰۰۵ به مدت ۳۰ دقیقه از ساعت ۱۵:۳۰ تا ۱۶:۰۰ از این شبکه پخش شده است. این برنامه به معرفی زندگی‌نامه موسیقی‌دانان، نویسندگان و مورخان تاریخ موسیقی اختصاص دارد. در این برنامه ضمن گفت‌وگو با موسیقی‌دانان، نوازندگان و کارشناسان، داستان زندگی دست‌اندرکاران موسیقی بررسی می‌شود. صحبت‌های کارشناسی و استفاده از قطعات موسیقی مرتبط با برنامه، از مواد اصلی این مجموعه به‌شمار می‌روند.

در برخی روزها در بخش «Feature» رادیو ۳، برنامه‌هایی با موضوعات تاریخی پخش می‌شود. از جمله برنامه *پرندگان لیورپول* و *مرد رختشویی*^۳ که جمعه ۵ اوت ۲۰۰۵ از ساعت ۲۱:۳۵

2. Ideas and Culture

3. A Life in Music

4. Liver Birds and Laundryman

به مدت ۴۵ دقیقه پخش شده است. در این برنامه جرج لی^۱، پروفیسوری چینی از دانشگاه لیون پس از بازگشت از موطن خود در لیورپول به بیان تاریخ زندگی خانوادگی خود می‌پردازد؛ تاریخی برگرفته از ورود و اسکان نخستین چینی‌ها در اروپا و بریتانیا. در این برنامه به وضعیت چینی‌هایی اشاره می‌شود که در آغاز قرن بیستم به بریتانیا آمدند و در جنگ‌های جهانی اول و دوم نیز شرکت کردند، اما بعد از جنگ جهانی دوم از بریتانیا اخراج شدند. در این برنامه پروفیسور لی با بازماندگان چینی در لیورپول به گفت‌وگو می‌پردازد.

رادیو ۴: رادیو ۴، ایستگاه رادیویی است که به پخش مجموعه‌ای از برنامه‌های متنوع شامل اخبار و امور جاری، هنرها و نمایش، طنز و مسابقات، دانش، دین و اخلاق، مستند و تاریخ اختصاص دارد. **رادیو ۴** اصلی‌ترین شبکه رادیویی **BBC** است که برنامه‌های تاریخی در آن پخش می‌شود. در این

شبکه رادیویی، برخلاف دیگر شبکه‌های BBC، برنامه خاصی به پخش موسیقی و ورزش اختصاص ندارد. بیشتر برنامه‌های این شبکه تولیدی است و برخی به صورت زنده اجرا می‌شود. آموزش غیررسمی از اهداف مهم این رادیو به شمار می‌رود و به همین علت در طول سال، مجموعه گسترده‌ای از برنامه‌ها با هدف آموزش غیررسمی، به وسیله کارشناسان این شبکه تهیه و پخش می‌شود. این شبکه روی موج FM، ردیف ۹۲-۹۵ مگاهرتز و ۱۹۸ کیلوهرتز موج بلند و از طریق DAB، ماهواره، کانال فریویو و اینترنت ارسال می‌شود.

رادیو ۴ پس از **رادیو ۲**، دومین ایستگاه محلی رادیویی محبوب بریتانیا است و در ۲۰۰۴ از سوی «آکادمی رادیو سونی»^۱ به عنوان «ایستگاه سال رادیو بریتانیا» شناخته شده است. این رادیو، پرهزینه‌ترین

۱. هر سال بیش از ۱۲۰۰ نمونه برنامه رادیویی از سراسر بریتانیا در این جشنواره، بررسی و بهترین خبرنگار، نویسنده، سخنران و برنامه موسیقی رادیویی انتخاب می‌شود. برای آگاهی بیشتر از این

بررسی برنامه‌های تاریخی ... ۱۰۱

شبکه رادیویی ملی بریتانیا است و در وبسایت BBC با عنوان «کلام هوشمندانه»^۱ معرفی شده است.

رادیو ۴ از ۱۹۳۹ تا ۳۰ سپتامبر ۱۹۶۷ «سرویس داخلی BBC»^۲ نامیده می‌شد. پس از آن‌که BBC در ۱۹۶۷ شبکه‌های رادیویی داخلی را با اسامی جدید نامگذاری کرد، درباره نامگذاری این شبکه نظرات مختلفی ابراز شد. جرج منسل^۳ رئیس سرویس داخلی معتقد بود که این شبکه باید «برنامه ملی»^۴ نامیده شود. اما روزنامه‌های دیلی اکسپرس^۵ و آبزور^۶ با این نام مخالفت کردند. سرانجام، سرویس داخلی BBC، با نام رادیو ۴ شناخته شد. در ۲۹ سپتامبر ۱۹۶۷ م. دیوید دان‌هیل^۷ مجری پخش سرویس داخلی، پایان کار این شبکه را چنین اعلام کرد:

-
1. Intelligent speech
 2. BBC Home Service
 3. George Mansell
 4. The National Programme
 5. Daily Express. 14 March 1967.
 6. The Observer, 6 August 1967.
 7. David Dunhill

«فردا در ساعت ۶:۳۵ بامداد ما رادیو ۴ خواهیم بود. پس خدانگهدار سرویس داخلی (Home Service)؛ دو واژه از بهترین واژگان زبان انگلیسی.»

در بیانیه سیاستگذاری برنامه‌های BBC در ۲۰۰۵، رادیو ۴، رادیویی توصیف شده است که از قدرت کلام برای ارائه برنامه‌هایی ژرف و جالب‌توجه، جست‌وجوگر، گویا و سرگرم‌کننده استفاده می‌کند. اولویتهای رادیو ۴ در سال ۲۰۰۵ عبارت‌اند از: پرداختن به مسائل روز با توجه و سرعت بیشتر، توجه به رخداد‌های ویژه تاریخی مثل شصتمین سالروز جنگ جهانی دوم و تاریخ امپراتوری بریتانیا و ارائه خدمات بیشتر به مخاطبان با افزایش تعداد برنامه‌های در دسترس از طریق Download.

در مدیریت و فرهنگ سازمانی BBC، تهیه برنامه‌های تاریخی، بخشی از ارزش‌های اجتماعی و جامعه در رادیو ۴ به‌شمار می‌رود. بر این اساس، در سال ۲۰۰۵ ساخت مجموعه ۹۰ قسمتی امپراتوری^۱ با هدف معرفی این نکته که

1. Empire

تاریخی ... بررسی برنامه‌های ۱۰۳

چگونه جوامع مختلف تحت‌تأثیر امپراتوری بریتانیا قرار گرفتند، مدنظر قرار گرفته است. ساخت حداقل ۲۰۰ ساعت برنامه با موضوع مذهب نیز بخشی از اعتبار اجتماعی رادیو ۴ در این سال است. در بخش اعتبار جهانی رادیو ۴، تهیه برنامه‌هایی درباره عراق، خاورمیانه و چین بعد از جنگ جهانی دوم نیز مورد توجه است که در واقع در قالب برنامه‌های مرتبط با تاریخ معاصر خاورمیانه و خاور دور، در این رادیو منعکس خواهد شد.

مسئولیت ویژه رادیو ۴ در سال ۲۰۰۵ بخش حداقل دو‌ساعت برنامه مستند، انعقاد قرارداد در خصوص برنامه‌های جدید برای انسجام بیشتر در ساخت برنامه‌هایی با موضوعات مرتبط با بیوگرافی تاریخی و معاصر تعیین شده است. در بیانیه سیاست‌گذاری BBC در سال ۲۰۰۵ مستندهای هفتگی و برنامه‌های تاریخی ساختن تاریخ^۱ و چشم‌انداز طولانی^۲ به‌عنوان برنامه‌هایی معرفی شده‌اند که راه

2. Making History

3. The Long View

جدیدی را به‌سوی شناخت گذشته در برابر مخاطبان قرار می‌دهند.

مارک تامسون، مدیرکل BBC نیز در گزارش مارس ۲۰۰۵ یادآور شد که رادیو ۴ با دو ویژه‌برنامه به مناسبت شصتمین سالگرد پایان جنگ جهانی دوم و مجموعه ۹۰ قسمتی **امپراتوری** درباره تاریخ امپراتوری بریتانیا، نقش مهمی در تبیین رخدادهای تاریخی بریتانیا ایفا خواهد کرد.

با ورود به وبسایت رادیو BBC و انتخاب گزینه «رادیو ۴» یا با استفاده از نشانی اینترنتی آن^۱، امکان بررسی فهرست کلی برنامه‌ها به‌ترتیب حروف الفبا یا بر اساس نوع (ژانر) برنامه^۲ میسر می‌شود. در این صفحه وب فهرست ۱۰ برنامه برتر رادیو ۴ در طول هفته نیز درج شده است. شایان ذکر است که دو برنامه در زمان ما و این جزیره **سلطنتی: امپراتوری**^۳ که از برنامه‌های بخش تاریخ این شبکه به‌شمار می‌روند، در فهرست

1. www.bbc.co.uk/radio4/

۲. شامل اخبار و امور جاری، هنرها و نمایش، طنز و مسابقات، دانش، دین و اخلاق، مستند و تاریخ.

3. This Sceptred Isle: Empire

تاریخی ... بررسی برنامه های ۱۰۵

۱۰ برنامه برتر **رادیو ۴**، به ترتیب به عنوان دومین و دهمین برنامه معرفی شده اند. در فهرست پنج برنامه برتر **رادیو ۴** نیز **امپراتوری** دومین برنامه برتر شناخته شده است.

به طور کلی، **رادیو ۴** مهم ترین شبکه رادیویی **BBC** به شمار می رود که بخش عمده برنامه های تاریخی از این شبکه رادیویی پخش می شود.

رادیو پنج زنده: در این شبکه اخبار و گزارش های ورزشی به صورت زنده و شبانه روزی به شیوه ای مدرن و پویا پخش می شود. گزارش، تفسیر رخداد های ورزشی و برنامه های مستند ورزشی با پیش زمینه تاریخی برای گروه های سنی مختلف به ویژه گروه سنی ۲۵ تا ۴۴ سال، از دیگر اهداف این شبکه به شمار می رود.

از نمونه برنامه های تاریخی این شبکه رادیویی، برنامه ای است که به معرفی نویسندگان کتاب های تازه منتشر شده می پردازد. هر قسمت از این برنامه به اسم نویسنده کتاب نامیده می شود. در قسمتی از

این برنامه با لیزا پیکارد از متخصصان تاریخ لندن، درباره جدیدترین کتاب او با موضوع **لندن در دوره ویکتوریایی** (سال‌های ۱۸۴۰ تا ۱۸۷۰) گفت‌وگو شده است. در برنامه دیگری به نام **سالی در زندگی**^۱ درباره رخدادهای شاخص سال‌های مختلف از تاریخ چند دهه گذشته جهان صحبت می‌شود. این برنامه بخشی از برنامه‌های تولیدی و مستند رادیویی **BBC** به‌شمار می‌رود و ساختار آن از نظر برنامه‌سازی و استفاده از مواد آرشیوی در طرح برنامه‌های تاریخی، جالب و درخور بررسی است.^۲

1. A Year in Life

۲. در یک قسمت از این مجموعه برنامه، با استفاده از موسیقی‌های مطرح سال ۱۹۶۳ اخبار مستند مثل گزارش ترور کندي، بخش‌هایی از مسابقات ورزشی و کنسرت‌های شاخص آن سال، رخدادهای تاریخی ۴۲ سال پیش معرفی شده است. قسمتی دیگر از این برنامه به معرفی رخدادهای زندگی ناصرحسین از بازیکنان معروف کریکت، در سال ۲۰۰۰ اختصاص دارد. در این برنامه ضمن گفت‌وگو با این شخصیت ورزشی، که در حال حاضر بازنشسته شده است و استفاده از

تاریخی ... بررسی برنامه های ۱۰۷

رادیو BBC ۷: شبکه رادیویی دیجیتال مبتنی بر کلام است که به پخش برنامه های طنز، نمایش و گفتوگویی موجود در آرشیو **BBC** اختصاص دارد. برنامه های این شبکه از ساعت ۷ صبح تا ۱۵:۳۰ بعدازظهر پخش می شود. به استثنای روزهای یکشنبه (۷ صبح تا ۳ بعدازظهر) جدول برنامه ها به گونه ای تنظیم شده که مخاطب به سهولت می تواند در ساعت مشخصی از روز شنونده برنامه ای مشخص و معین باشد. **BBC ۷** همچنین، شبکه ای رادیویی برای کودکان به شمار می رود و مخاطبان این گروه سنی می توانند شنونده برنامه های روزانه و زنده این شبکه باشند.

جدیدترین برنامه تاریخی که از **BBC ۷** پخش می شود، برنامه ای است از آرشیو **BBC** با عنوان **این جزیره سلطنتی** که پیش از این از **رادیو ۴** پخش می شده است. این برنامه که به معرفی تاریخ انگلستان اختصاص دارد، هر

گزارش های ورزشی موجود در آرشیو **BBC**، گوشه ای از وقایع سال ۲۰۰۰ هم معرفی و بررسی می شود.

هفته دوشنبه تا جمعه ساعت ۱۱ صبح به مدت ۱۵ دقیقه پخش می‌شود.

از دیگر نمونه برنامه‌های تاریخی این رادیو برنامه‌ای است يك ساعته با عنوان **Laughter in the Air** که در سپتامبر ۲۰۰۵ هر هفته از ساعت ۱۱ تا ۱۲ و تکرار آن ساعت ۲۰، با موضوع تاریخ طنز در رادیو در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم پخش شده است.

شبکه آسیایی: شامل برنامه‌های موسیقی، خبر، ورزش، گفت‌وگو، سرگرمی و نمایش برای مخاطبان نسل اول، دوم و سوم آسیایی‌های بریتانیا است. شبکه آسیایی BBC در بریتانیا پخش می‌شود. در گزارش سیاست‌گذاری BBC در سال ۲۰۰۵ تهیه برنامه‌هایی درباره اقلیت‌های دینی در بریتانیا، مدنظر قرار گرفته است. مجموعه برنامه‌هایی که در سال ۲۰۰۵ از این شبکه با موضوع مرتبط با تاریخ پخش می‌شود، در قالب دو برنامه طراحی شده که عبارت‌اند از: **خارج از انگلیسی^۱**، مجموعه‌ای پنج قسمتی

1. Out of English

درباره تأثیر و کاربرد زبان‌های آسیایی در جامعه انگلیسی و فراتر از آواها، مجموعه‌ای پنج قسمتی درباره تأثیر زبان در زندگی و مناسبات اجتماعی. در این دو مجموعه ضمن گفت‌وگو - به‌ویژه - با قشر جوان، آسیایی ساکن بریتانیا، تاریخچه تغییر معیارهای گفتاری و زبانی در جوامع چندفرهنگی بریتانیا بررسی می‌شود. این دو مجموعه برنامه، بدون مقدمه و با استفاده از گزارش‌ها و گفت‌وگو با جوانان آسیایی و آفریقایی بریتانیا تهیه شده است.

ایستگاه‌های رادیویی مناطق انگلیسی BBC

این ایستگاه‌ها شامل BBC لندن ۹۴/۹، رادیو اسکاتلند، رادیو ولز، رادیو سیمور^۲، رادیو اولستر و رادیو کورنوال هستند.

بخشی از برنامه‌های تاریخی از این ایستگاه‌های منطقه‌ای پخش می‌شود. بدیهی است که موضوع بیشتر این برنامه‌ها به مباحث تاریخی مرتبط با این نواحی ارتباط دارد.

2. Beyond Voices

2. Radio Cymuru

درواقع در این ایستگاه‌های رادیویی، برنامه‌های تاریخی در قالب مباحث مرتبط با تاریخ محلی و جغرافیای تاریخی تهیه می‌شود.

BBC لندن ۹۴/۹: BBC لندن ۹۴/۹ رادیویی

محلی است که در بخشی از آن برنامه مجله رادیویی رابرت المز^۱ با موضوعات متنوع، از جمله تاریخ محلی لندن پخش می‌شود. این برنامه سه‌ساعته هر هفته دوشنبه تا جمعه از ساعت ۱۲ تا ۱۵ پخش می‌شود.

رادیو اسکاتلند: شبکه رادیویی است که در سراسر اسکاتلند پخش می‌شود و بیش از یک میلیون نفر شنونده دارد. هدف این شبکه، جذب مخاطب در رده سنی بیش از ۳۵ سال است.

بخش Features این شبکه به موضوعات مختلف تقسیم می‌شود که برنامه‌های تاریخی در زیرمجموعه «معاصر و تاریخ»^۲ قرار می‌گیرند. این برنامه‌ها به صورت جایگزین از ساعت ۱۱:۳۰ تا ۱۲:۰۰ پخش می‌شوند. برنامه‌های تاریخی این شبکه بیشتر با گرایش به تاریخ

2. Robert Elms

3. Contemporary & History

تاریخی ... بررسی برنامه‌های
۱۱۱

اسکاتلند، طراحی و تهیه می‌شوند. در برخی برنامه‌های تاریخی این شبکه مثل Turning Points به مباحث مرتبط با تاریخ تحولات در جهان پرداخته می‌شود.

بخشی از برنامه‌های رادیو اسکاتلند نیز به مباحثی درباره تاریخ محلی اسکاتلند اختصاص دارد. از جمله برنامه‌های ۳۰ دقیقه‌ای با عنوان **شجاع دل فراموش شده**^۱ با موضوع قهرمانان اسکاتلند در قرن سیزدهم میلادی است که به صورت گفت‌وگو با کارشناسان پخش می‌شود.

نمونه شاخصی از برنامه‌های رادیو اسکاتلند با موضوع تاریخ محلی برنامه‌ای است با عنوان **من نمی‌توانم خائن باشم**^۲. این برنامه ۳۰ دقیقه‌ای در اوت ۲۰۰۵ از ساعت ۱۱:۳۰ تا ۱۲:۰۰ با موضوع زندگی ویلیام والاس از شخصیت‌های تاریخ اسکاتلند، پخش شده است.

برنامه با موسیقی اسکاتلندی و اشعاری درباره این شخصیت آغاز می‌شود. بخش‌هایی از

-
1. The Forgotten Braveheart
 2. I Can not be a Traitor

صحبت‌های کارشناسان در ادامه بخش آغازین برنامه شنیده می‌شود، از جمله صحبت‌هایی درباره فیلم **شجاع‌دل** و عکس‌العمل بینندگان فیلم، اشعاری که درباره او سروده شده است و تأثیر آنها در مخاطبان امروزی.

بخشی از برنامه‌های تاریخی رادیو اسکاتلند نیز با مضمونی خارج از تاریخ محلی این ناحیه ساخته شده‌اند. مثل برنامه‌ای با عنوان **بالا آوردن کورسک^۱** که برنامه‌ای است درباره زیردریایی اتمی روسی ۱۸۰۰۰ تنی به نام کورسک که در سال ۲۰۰۰ با ۱۱۸ سرنشین غرق شد. مارک استفن از برنامه‌سازان رادیو ولز و مجریان برنامه‌های تاریخی این شبکه، ضمن ملاقات با افرادی که در بالا آوردن این زیردریایی شرکت داشتند، به بررسی این رخداد می‌پردازد.

برنامه با صدای زیردریایی - به مدت ۲ ثانیه - آغاز می‌شود و گوینده، برنامه را با این مطلب آغاز می‌کند که «در بعدازظهر ۱۲ اوت ۲۰۰۰، زیردریایی آمریکایی صدای انفجاری را دریافت کرد.» صدای انفجار در

3. Raise the Kursk

زیر دریا با موسیقی بخش خبری رادیو **BBC** تلفیق می‌شود و خبری که در این خصوص پخش شد و گزارش گزارشگر **BBC** در روز وقوع این اتفاق به‌گوش می‌رسد. سپس گوینده برنامه به بررسی نظرهای مختلف درباره این رخداد می‌پردازد. صحبت‌های گوینده با گزارش‌های **BBC** تلفیق می‌شود. گوینده با ذکر این مطلب که اقدامات دولت روسیه برای بالا آوردن زیردریایی تا یک سال بعد از این رخداد هم بی‌نتیجه بود، یادآور می‌شود که گروهی از غواصان اسکاتلندی برای بررسی وضعیت زیردریایی اعزام شدند.

برنامه با افکت زیردریا و نوای موسیقی کلیسایی ادامه می‌یابد که به‌صورت پس‌زمینه‌ای برای صحبت‌های غواصان اسکاتلندی به‌گوش می‌رسد.

ساختار برنامه که گونه‌ای مستند تاریخی به‌شمار می‌رود، به‌صورتی طراحی شده است که حس هم‌دردی شنونده را با این رخداد برمی‌انگیزد. صحبت‌های غواصان اسکاتلندی کاملاً فضایی مرتبط با این رخداد را مجسم

می‌کند. استفاده از افکت زیردریا و موسیقی نوستالژی، عاملی مؤثر در جلب توجه شنونده به موضوعی است که اگرچه در کل با تاریخ بریتانیا و اسکاتلند بی‌ارتباط است، به شیوه‌ای ظریف و دقیق با ساکنان این ناحیه ارتباط برقرار می‌کند.

از دیگر برنامه‌های تاریخی رادیو اسکاتلند به مجموعه زندگی‌های گذشته^۱ می‌توان اشاره کرد که به تاریخ نواحی مختلف اسکاتلند، اختصاص دارد. اجرای این برنامه نیز برعهده مارک استفن است. وی در فضای خارج از استودیو و ضمن گردش در نواحی مختلف اسکاتلند به اجرای برنامه می‌پردازد و به راحتی صحبت می‌کند که این امر از تسلط او بر موضوع حکایت دارد. در این برنامه به سؤالات شنوندگان نیز پاسخ داده می‌شود و کتاب‌های مرتبط با آنها معرفی می‌شود.

رادیو ولز: رادیوی محلی است که در ولز و به زبان انگلیسی پخش می‌شود. فعالیت این رادیو از سال ۱۹۷۸ آغاز شده است و

1. Past Lives

مجموعه قابل‌توجهی از برنامه‌ها با موضوع تاریخ از این رادیو پخش می‌شود. بیشتر برنامه‌های تاریخی این رادیو به مباحث مرتبط با تاریخ این ناحیه اختصاص دارد. از برنامه‌های شاخص تاریخی رادیو ولز برنامه‌ای است با عنوان **به‌دنبال ژن‌هایتان**^۱. در این مجموعه برنامه ۳۰ دقیقه‌ای که یکشنبه‌ها از ساعت ۱۲:۰۰ و پس از اخبار پخش می‌شود، شیوه‌های آشنایی با تاریخچه خانواده و تدوین شجره‌نامه خانوادگی اهالی ولز معرفی می‌شود. در واقع شنوندگان ضمن تماس با این برنامه به جست‌وجو درباره تاریخچه خانوادگی خود می‌پردازند. بنابراین علاوه بر صحبت‌های گوینده، سؤالات شنوندگان و پاسخ کارشناسان، از مهم‌ترین بخش‌های این برنامه به‌شمار می‌رود. بخش‌های مختلف برنامه نیز با موسیقی به یکدیگر مرتبط می‌شود.

بخشی از صفحه وب این برنامه به معرفی شیوه‌هایی اختصاص دارد که کارشناسان

برنامه در بررسی شجره‌نامه شنوندگان از آنها استفاده می‌کنند، مثل گفت‌وگو با منسوبان کهنسال خانواده، ثبت و ضبط گفت‌وگویی آنها، بررسی اسناد خانوادگی و مدارک قدیمی موجود، مراجعه به مراکز اسنادی یا محل اقامت پیشین خانواده، بررسی مکان‌های تاریخی مرتبط با خانواده‌ها و...

از میان برنامه‌های تاریخی رادیو ولز که در قالبی نو ارائه شده‌اند، برنامه **گاف در تصاویر**^۱ را می‌توان نام برد. این برنامه در سپتامبر ۲۰۰۵ از ساعت ۱۸:۳۰ به مدت ۳۰ دقیقه پخش شده است و به بررسی بخشی از تاریخ محلی ولز اختصاص دارد.

در این برنامه گاف مورگان از شاعران ولز به همراه والدینش به قدیم‌ترین سینمای ولز با قدمتی شصت ساله می‌رود و به همراه آنها تاریخ این سینما، بخشی از تاریخ سینمای جهان و تاریخ ولز را بررسی می‌کند. گفت‌وگوهای گاف مورگان با والدینش و کارکنان سینما درباره سینمای ولز و فیلم‌هایی که در آن به نمایش درآمده است،

1. Goff at the pictures

بخش اصلی ساختار این برنامه محسوب می‌شود. اما استفاده از موسیقی فیلم‌های مورد بحث به عنوان پس‌زمینه‌ای در گفت‌وگویی تماشاگران فیلم‌ها که از خاطرات خود یاد می‌کنند، فضای جالب و شنیدنی برای برنامه‌ای با مضمون تاریخ چند دهه اخیر ولز فراهم کرده است.

مجموعه‌ای از برنامه‌های **رادیو ولز** به معرفی جغرافیای تاریخی این ناحیه اختصاص دارد، مثل **راه سیستین^۱**. سیستین راهبانی در ولز بودند و در این برنامه بناهای بازمانده از آنها در ولز معرفی می‌شود. در واقع، مجری برنامه به همراه کارشناس تاریخ محلی، ضمن حرکت در مسیری که به این ابنیه تاریخی ختم می‌شود، درباره مباحث مرتبط به گفت‌وگو می‌پردازند. فضای اطراف به‌خوبی توصیف می‌شود و در برخی موارد تنها صدای پای مجری و کارشناس به‌گوش می‌رسد که با ظرافت خاصی شنونده را با برنامه و فضای خارجی آن همراه می‌کند. موسیقی محلی در زمانی کوتاه و مناسب پخش می‌شود. شیوة توصیف

1. The Cictorian Way

مجری و کارشناس از تزئینات بناهای تاریخی کاملاً واضح و قابل تجسم است. در پایان برنامه، مجری با بیان اینکه «بهتر است مطالبی را هم در برنامه بعد بیان کنیم»، شنونده را به شنیدن برنامه بعدی این مجموعه دعوت می‌کند.

برنامه‌های دیگر، با موضوع معرفی جغرافیای تاریخی و تاریخ محلی ولز، است که درک بروکوی^۱ از گزارشگران معروف هواشناسی همراه با کارشناس باستان‌شناس یا مورخ ضمن گردش در این ناحیه به معرفی نواحی تاریخی ولز می‌پردازد. این برنامه ۳۰ دقیقه‌ای یکشنبه‌ها ساعت ۱۶:۳۰ از رادیو ولز پخش شده است. مجری برنامه بدون مقدمه‌چینی به معرفی موضوع برنامه و کارشناس، می‌پردازد. سپس کارشناس مسیر منطقه‌ای را که در برنامه معرفی می‌شود، تعیین می‌کند و از آثار تاریخی آن نام می‌برد. برنامه در فضای آزاد و ضمن گردش مجری و کارشناس، تهیه شده است و در فواصل برنامه از موسیقی کوتاه استفاده می‌شود.

2. Derek Brockway

صدابرداری برنامه به‌گونه‌ای است که شنونده به‌سهولت با فضایی که توصیف می‌شود، ارتباط برقرار می‌کند. درواقع، با استفاده از امکانات صدابرداری مناسب و شیوة بیان و توصیف دقیق و روشن مجری و کارشناس از محل، فضای موردبخت به‌گونه‌ای بارز در ذهن شنونده مجسم می‌شود.

از دیگر برنامه‌های این شبکه به برنامه‌ای می‌توان اشاره کرد که به مناسبت دویستمین سالروز جنگ ترافالگار تهیه شده است. این برنامه ۳۰ دقیقه‌ای با موضوع ملاقات آنا ترایب از نوادگان دریادار نلسون با یکی از نوادگان خانواده ناپلئون آغاز می‌شود. در این برنامه شنونده ضمن توصیف چگونگی این دیدار، با آنچه از نلسون بازمانده آشنا می‌گردد. شیوة طراحی برنامه بسیار جالب و متنوع است و شنونده با توجه به سخنان و خاطرات از اعضای خانواده دو شخصیت تاریخی، با بخشی از تاریخ دویست سال پیش اروپا آشنا می‌شود.

برخی برنامه‌های تاریخی پیش از پخش در رادیو ولز از رادیو ۴ پخش شده‌اند، مثل برنامه دفتر خاطرات پدرم^۱ که ۱۷ جولای ۲۰۰۵ ساعت ۱۲:۰۰ تا ۱۲:۳۰ از رادیو ولز پخش شد. انتخاب موضوع از ویژگی‌های خاص این برنامه است. در واقع، برنامه به معرفی یادداشتهای سربازی از ولز اختصاص دارد که در جنگ جهانی دوم به اسارت ژاپنی‌ها درآمد. وی شرح اسارت خود را در دفتر یادداشتی نوشته است که این دفتر پس از گذشت شصت سال در سواحل ژاپن پیدا شد. این دفتر برای دختر سرباز به ولز ارسال شد در حالی که پدر او در ۱۹۸۳ درگذشته بود و خانواده او از وجود چنین دفتر خاطراتی بی‌اطلاع بودند.

برنامه با موسیقی ژاپنی آغاز می‌شود که به صورت پس‌زمینه‌ای برای نقل قول راوی - سر درک ژاکوبی^۲ - از یادداشتهای سرباز ولزی ادامه می‌یابد. بین زمان خواندن متن و موسیقی پس‌زمینه آن هماهنگی بسیار وجود

1. My Dad's Diary

1. Sir Derek Jacobi

تاریخی ... بررسی برنامه های
۱۲۱

دارد. سپس صحبت‌های دختر سرباز ولزی دربارهٔ چگونگی اطلاع از دفتر خاطرات پدر شنیده می‌شود. در ادامه برنامه صحبت‌های راوی بر اساس متن دفتر خاطرات به همراه صحبت‌های دختر سرباز ادامه می‌یابد. تلفیق این دو بخش، شنونده را به زمان گذشته و حال هدایت می‌کند. یادداشت‌ها یا درواقع خاطرات سرباز ولزی، بسیار گویا است و با ظرافتی خاص، شرایط سرباز را در دوران اسارت یک ساله او متجلی می‌کند. در بخش‌هایی از خاطرات سرباز به آهنگ‌هایی اشاره شده است که به همراه همسرش گوش می‌داده است. این آهنگ‌ها به صورت پس‌زمینه صحبت‌های او پخش می‌شود.

برنامه با صحبت‌های دختر و موسیقی ژاپنی و صدای امواج دریا به پایان می‌رسد. شنونده ضمن تجسم شرایط این سرباز ولزی در دوران اسارت، با بخشی از تاریخ جنگ جهانی دوم، گوشه‌ای از تاریخ ولز و وضعیت بازماندگان جنگ جهانی دوم آشنا شده است.

برنامه دیگری که با موضوع جنگ جهانی دوم از رادیو ولز پخش شده است، مجموعه برنامه‌ای است با عنوان **ولز پس از جنگ**^۱. این برنامه ۳۰ دقیقه‌ای در تابستان ۲۰۰۵ و به مناسبت شصتمین سالروز پایان جنگ جهانی دوم، از رادیو ولز و در ساعت ۱۸:۰۰ پخش شده است. در این برنامه با خانواده‌هایی در ولز مصاحبه می‌شود که درگیر جنگ جهانی بودند.

بخشی از برنامه‌های رادیو ولز نیز به بررسی تاریخ موسیقی، اختصاص دارد، مثل برنامه **ریسمانی از مروارید**^۲ که یکشنبه‌ها ساعت ۹:۰۰ به بررسی تاریخ موسیقی از دهه ۱۹۳۰ تا دهه ۱۹۵۰، اختصاص دارد.

دوره مورد بحث در این برنامه با شروع کار رادیو هم‌زمان است. در واقع رادیو از بهترین ابزارهای پخش موسیقی تا دهه ۱۹۵۰ به‌شمار می‌رفت. در این برنامه هنرمندان و گروه‌های هنری موسیقایی دوران مورد بحث معرفی می‌شوند. بیشتر موسیقی‌هایی که در این

2. Wales after War

1. String of Pearls

تاریخی ... بررسی برنامه های ۱۲۳

برنامه پخش می‌شود، از نسخه اصل انتخاب شده‌اند و تعداد محدودی از آنها برگرفته از لوح فشرده‌اند.

برخی مباحث تاریخی در **رادیو ولز** به صورت مسابقه هم مطرح می‌شوند. مثل برنامه **بازنگری**^۱ که در مدت ۳۰ دقیقه و ساعت ۱۷:۳۰ روزهای یکشنبه از این شبکه، پخش می‌شود.

رادیو سیمورو: ایستگاه رادیویی ولز که از سال ۱۹۷۹ به زبان ولزی روی موج FM پخش می‌شود. بخشی از برنامه‌های این شبکه به موضوعات تاریخی اختصاص دارد.

رادیو اولستر: رادیو BBC ایرلند شمالی است که در سال ۱۹۷۵ ایجاد شد. این رادیو به صورت دیجیتال نیز در دسترس است. در این رادیو مجموعه برنامه‌ای با مضمون مباحث تاریخی با عنوان **محل تو و من**^۲ پخش می‌شود. موضوعات این برنامه متنوع است و به معرفی مباحث تاریخی مرتبط با ایرلند شمالی-

2. Hindsight

3. Your Place and Mine

به‌ویژه تاریخ معاصر این ناحیه - اختصاص دارد.

رادیو کورنوال: رادیو محلی BBC برای ناحیه کورنوال در جنوب غرب بریتانیا است که از سال ۱۹۸۳ ایجاد شده است. الکس فول^۱ مجری جوان این رادیو در برنامه سه‌ساعته **متصل به کورنوال**^۲ که یکشنبه‌ها ساعت ۱۴:۰۰ بعد از ظهر از این شبکه پخش می‌شود، ضمن گفت‌وگو با اهالی کورنوال در سراسر جهان، بر توجه اهالی این ناحیه در حفظ سنن و زبان محلی تأکید می‌کند. در این مجموعه برنامه از مباحث تاریخی مرتبط با ناحیه کورنوال، استفاده می‌شود.

شبکه‌های بین‌المللی

این شبکه شامل سرویس جهانی، BBC روسی، BBC عربی، BBC موندو (اسپانیایی) و BBC فارسی است.

نام این شبکه‌ها مبین محدوده فعالیت آنهاست. به دیگر سخن، برنامه‌های رادیویی BBC در این شبکه‌ها برای مناطق خاصی از

1. Alex Full

2. Cornwall Connected

تاریخی ... بررسی برنامه‌های ۱۲۵

جهان، طراحی و پخش می‌شود. گذشته از شبکه سرویس جهانی، برنامه‌های شبکه‌های دیگر این بخش، به زبان‌های غیر انگلیسی و محلی نواحی مشخص، تنظیم شده‌اند که عبارت‌اند از: روسی، عربی، اسپانیایی و فارسی. انتخاب این زبان‌ها بدین علت است که تعداد قابل‌توجهی از جمعیت جهان به‌ویژه در اروپای شرقی و غربی، خاورمیانه و آسیای میانه، به این زبان‌ها تکلم می‌کنند. همان‌طور که ذکر شد، بخشی از برنامه‌های این شبکه‌ها نیز به موضوعات تاریخی اختصاص دارد.

سرویس جهانی: فعالیت این شبکه از سال ۱۹۳۲ با عنوان «سرویس امپراتوری» و به منظور پخش برنامه‌های رادیویی برای بریتانیایی‌های مقیم مستعمرات بریتانیا آغاز شد. با شروع جنگ جهانی دوم، تغییراتی در برنامه‌های این شبکه ایجاد شد و برنامه‌های متنوع‌تری در این بخش در نظر گرفته شد. (فلمینگ، ۱۳۸۴: ۲۵۲ و ۲۵۳)

سرویس جهانی در حال حاضر شامل اخبار معتبر و اطلاعات به ۴۳ زبان دنیا است. بخش زبان

انگلیسی این شبکه از طریق رادیو دیجیتال در بریتانیا دریافت می‌شود. شبکه جهانی BBC توسط اداره خارجی و مشترک‌المنافع بریتانیا تأسیس شده است.

از جمله برنامه‌های شبکه سرویس جهانی BBC که با مبحث تاریخ مرتبط است و در تقسیم‌بندی برنامه‌های رادیویی در BBC، در گروه برنامه‌های تاریخی قرار گرفته است، به برنامه از گزارشگر خودمان^۱، می‌توان اشاره کرد. این برنامه که به اختصار Fooo نامیده می‌شود، از سال ۱۹۵۵ از BBC پخش شده است و در سال ۲۰۰۵ به مناسبت پنجاهمین سالروز آن، مجموعه‌ای ویژه برای این برنامه تهیه و از BBC پخش و بخشی از رخدادهای به‌یادماندنی این برنامه در پنجاه سال گذشته، در Profile Book منتشر شد. مجموعه از گزارشگر خودمان از جمله برنامه‌های BBC است که به صورت پادکست نیز قابل دریافت است.

در وبسایت BBC از این برنامه با عنوان «یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین برنامه‌های

1. From Our Correspondence

تاریخی ...
بررسی برنامه‌های
۱۲۷

BBC یاد شده است. در مجموعه برنامه از گزارشگر خودمان، که هر هفته پخش می‌شود، گزارشگران **BBC** در اقصی نقاط جهان به معرفی دیدگاه‌های شخصی و تجربیات خود از رخدادهای منطقه‌ای می‌پردازند که در آنها اقامت دارند. در این برنامه بخشی از تاریخ مرتبط با رخداد هر منطقه نیز معرفی می‌شود.

مجموعه ۳۰ دقیقه‌ای از گزارشگر خودمان علاوه بر سرویس جهانی از رادیو ۴ **BBC** نیز پخش می‌شود، با این تفاوت که این برنامه در سرویس جهانی در روزهای شنبه و یکشنبه هر هفته و در رادیو ۴، شنبه‌ها و در ۲۵ هفته از سال، پنج‌شنبه‌ها پخش می‌شود. کیت ادی^۱ مجری این برنامه، از گزارشگران و برنامه‌سازان با سابقه و پیشکسوت **BBC** است.

بخش فارسی رادیو BBC: فعالیت بخش فارسی رادیو **BBC** در ۲۹ دسامبر سال ۱۹۴۰ با یک ساعت برنامه در هفته آغاز شد. در حال حاضر، بیش از نود ساعت برنامه به زبان

1. Kate Adie

فارسی و با موضوعاتی چون گزارش‌های خبری شامل موضوعات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و هنری درباره ایران و جهان از این بخش، پخش می‌شود. **بخش فارسی رادیو BBC** در کشورهای فارسی‌زبان از جمله ایران، افغانستان و تاجیکستان و در سایر جمهوری‌های آسیای میانه و قفقاز، کشورهای حوزه خلیج‌فارس و اروپای غربی نیز از طیف مخاطبان وسیعی برخوردار است.

برنامه‌های **بخش فارسی رادیو BBC** عبارت‌اند از: برنامه‌های خبری بامدادی، نیمروزی، مجله آسیای میانه و جام‌جهان‌نما، برنامه‌های تفریحی مثل روز هفتم، موسیقی افغانی و برنامه تفریحی تاجیکی شامل اخباری درباره رویدادهای هنری اروپا و آسیای میانه. بیشتر برنامه‌های **بخش فارسی رادیو BBC** علاوه بر امواج متوسط و کوتاه، هر روز از موج FM، فرکانس ۸۹ مگاهرتز در کابل و مزارشریف نیز پخش می‌شود.

برنامه‌های **بخش فارسی رادیو BBC** را می‌توان از طریق سایت آن به نشانی www.bbcpersian.com دریافت کرد که در ماه مه

۲۰۰۱ راه اندازی شده است. کاربران این سایت می‌توانند اطلاعات مورد نیاز خود را در ۹ صفحه جداگانه شامل صفحه نخست (خبرهای جهان، ایران و منطقه)، صفحه‌های ایران، افغانستان، تاجیکستان، جهان، فرهنگ و هنر، دانش و فن، اقتصاد و بازرگانی، مطالعه کنند یا بشنوند. در سایت **بخش فارسی رادیو BBC**، صفحه‌ای نیز برای آموزش زبان انگلیسی موجود است. کاربران و شنوندگان بخش فارسی می‌توانند دیدگاه‌های خود را در صفحه «صدای شما» ثبت کنند.

برخی برنامه‌های فارسی **رادیو BBC** از جمله **بامدادی**، **نیمروزی**، **شامگاهی**، **آسیای میانه** و **روز هفتم** به صورت زنده بر روی سایت فارسی شنیده می‌شود. از اوت ۲۰۰۵ برنامه روز **هفتم** از بخش فارسی **رادیو BBC** به صورت پادکست قابل دریافت است.^۱

از جمله برنامه‌هایی که با مضمون تاریخی از بخش فارسی **رادیو BBC** پخش شده‌اند، به مجموعه **داستان انقلاب** می‌توان اشاره کرد که

1. www.bbc.co.uk/print/pressoffice/pressreleases/stories/2005/08_august/02/ws.html

در سال ۱۳۶۷ ه. ش و با مرور هفتاد سال از تاریخ ایران از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی و با گردآوری مطالب به شیوه مصاحبه و تاریخ شفاهی، تهیه و از بخش فارسی رادیو BBC پخش شد.^۱

برخی برنامه‌های دیگر بخش فارسی رادیو BBC با موضوعات تاریخی عبارت‌اند از: تاریخ بشر که برنامه‌ای است ۱۹ دقیقه‌ای درباره سیر تکامل انسان از زندگی ابتدایی تا رسیدن به فرهنگ و تمدن امروز که دوشنبه‌ها ساعت ۱۷:۲۵ پخش می‌شود و برنامه‌ای با عنوان ترانه‌های ماندگار درباره تاریخ موسیقی ایران در قرن بیستم.

۱. برای آگاهی بیشتر از این برنامه ر.ک: انقلاب ایران به روایت رادیو بی.بی.سی، با مقدمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی، (۱۳۷۷). تهران: طرح نو.

نمونه‌هایی از برنامه‌های
تاریخی شبکه‌های
رادیویی

BBC

باید تاریخ را درک کنیم تا قدر آنچه امروز
داریم بدانیم.
(برگرفته از برنامه خطوط زمین)

برنامه‌های شبکه‌های رادیویی **BBC** از نظر
ساختار به انواع مختلفی تقسیم می‌شوند،
مثل مجله، نمایش، گزارش، مصاحبه، گفت‌وگو و
میزگرد (توران‌علی، ۱۳۸۴: ۳ و ۲). در آثاری
که درباره رادیو و کارکرد آن تدوین
شده‌اند نیز برخی نمونه‌ها از ساختارهای
برنامه‌سازی، معرفی شده است که برنامه‌های
شبکه‌های رادیویی **BBC** با مضمون تاریخی را

در قالب این‌گونه از ساختارهای رادیویی می‌توان مدنظر داشت.

از جمله این ساختارها پکیج^۱ و زیرمجموعه آن با عنوان «پکیج کلامی تولیدی»^۲ است که عنوان **Feature** نیز برای آن به کار می‌رود.^۳ **Feature** به برنامه‌هایی گفته می‌شود که مجموعه‌ای از موضوعات مختلف را دربردارد. این برنامه‌ها در مجله‌های رادیویی مورد استفاده‌اند و با مدت‌زمانی حدود دو، سه یا چهار دقیقه تهیه می‌شوند. اما در برنامه‌هایی با مدت طولانی‌تر، زمان این برنامه‌ها به حدود ۱۵، ۳۰ یا حتی ۶۰ دقیقه نیز افزایش می‌یابد. توصیف دیگری که برای پکیج کلامی تولیدی یا **Feature** در نظر گرفته شده است، گونه‌ای برنامه مستند است که **Featurette** یا **mini-doc**، نامیده می‌شود. **wrap**

۱. **Package**: که در نمونه‌ای از معادل‌یابی فارسی واژه «بسته» برای آن در نظر گرفته شده است. برای آگاهی بیشتر ر.ک. بیمن، ۱۳۸۳: ۱۳ و ۱۴.

2. Pre-recorded speech package

۳. در نمونه‌ای از معادل‌یابی فارسی واژه «ویژه» برای آن در نظر گرفته شده است. برای آگاهی بیشتر ر.ک. همان: ۱۴.

عنوان دیگری است که به برنامه‌هایی در قالب پکیج کلامی تولیدی که مدت‌زمان کوتاه‌تری را دربردارند، گفته می‌شود.^۱ در برنامه‌هایی از این دست، گزارشگر با ارائه دو یا سه متن کوتاه در حد فاصل مصاحبه‌های کوتاه‌مدت، برنامه را کامل می‌کند. (استارکی، ۲۰۰۴: ۳۳)

برنامه‌های مستند (Documentaries) به‌گونه‌ای از برنامه‌های رادیویی اطلاق می‌شود که برمبنای هدف و موضوع مشخص و با تکیه بر تحقیق و بیشتر در قالب برنامه‌ای بیست و هشت دقیقه‌ای، تهیه می‌شود (همان: ۲۰۶ و ۲۰۷). تهیه متن تحقیقی متقن، تسلط مجری و گزارشگر بر موضوع برنامه و شیوه ارائه آن، استفاده از افکتهای مرتبط برای واقع‌نمایی بیشتر، کاربرد موسیقی مناسب و چگونگی تلفیق این عناصر توسط تهیه‌کننده، از جمله مواردی است که در ساخت برنامه‌های مستند رادیویی باید مدنظر باشد.

۱. در نمونه‌ای از معادل‌یابی فارسی واژه «ویژه» برای آن درنظر گرفته شده است. برای آگاهی بیشتر ر.ک. همان: ۱۳.

مجله رادیویی برنامه‌ای است شامل موضوعات مختلف و مورد علاقه مخاطب و تفاوت آن با مستند رادیویی در این نکته است که مستند رادیویی بر یک موضوع خاص متمرکز می‌شود و در زمان طولانی‌تر و با عمق بیشتری به ارائه مطالب می‌پردازد. از ویژگی‌های شاخص مجله رادیویی اعلام برنامه‌های بعدی توسط مجری است. این شیوه Signposting نامیده می‌شود. همان‌طور که ذکر شد، مجله رادیویی از بخش‌های مختلف تشکیل می‌شود که برنامه‌هایی در قالب پکیج کلامی، مصاحبه زنده، میزگرد، نمایش‌های کوتاه‌مدت را می‌تواند در بر داشته باشد. (همان: ۱۲۰)

ساختار برنامه‌های تاریخی در رادیوهای BBC را با توجه به شیوه‌های مختلف تاریخ‌نگاری نیز می‌توان تقسیم‌بندی کرد. برای تاریخ‌نگاری تعاریف مختلفی ارائه شده است از جمله آن‌که تاریخ‌نگاری را می‌توان مطالعه و بررسی شیوه نقل و ثبت تاریخ توصیف کرد (فوری، ۱۹۸۸: ۲۲۳). برای نقل و ثبت تاریخ، می‌توان از شیوه‌های مختلف سود جست و تاریخ را بر اساس مباحثی چون

تاریخ اجتماعی، تاریخ سیاسی، تاریخ اقتصادی، تاریخ هنر، تاریخ محلی، تاریخ شفاهی، تاریخ اندیشه و علم، جغرافیای تاریخی و... مدنظر داشت. برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی BBC نیز با توجه به مباحث فوق‌الذکر و شیوه‌های متنوعی طراحی و تهیه می‌شوند. بنابراین شنوندگان با سلیقه‌ها و دیدگاه‌های مختلف می‌توانند برنامه‌های تاریخی موردنظر خود را انتخاب کنند.

کیفیت برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC در هر ساختاری که ارائه شده‌اند، به‌گونه‌ای است که این برنامه‌ها همواره مورد استقبال شنوندگان قرار گرفته‌اند. از این‌روست که برنامه‌های تاریخی همواره در فهرست برنامه‌های برتر رادیوهای BBC قرار دارند.

در این بخش از پژوهش نمونه‌هایی از برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC، با توجه به ساختار آنها معرفی می‌شود.

میزگردهای تاریخی

در **زمان ما**: از جمله مهم‌ترین این برنامه‌ها، که همواره جزو برنامه‌های برتر رادیوهای BBC به‌شمار می‌رود، برنامه در **زمان ما** است. این برنامه در مارس ۲۰۰۵ و در بیشتر ماه‌ها، جزو پنج برنامه برتر رادیو ۴ بوده است. با بررسی ویژگی‌های کلی این پنج برنامه می‌توان با موقعیت برنامه در **زمان ما**، در ساختار برنامه‌های رادیو BBC، بیشتر آشنا شد. این پنج برنامه برتر در رادیو ۴ عبارت بودند از:

- ۱- **کمان‌داران**^۱، برنامه‌ای نمایشی با موضوعات اجتماعی و خانوادگی که از قدیم‌ترین برنامه‌های رادیو ۴ به‌شمار می‌رود و از طیف وسیعی از مخاطبان برخوردار است.
- ۲- **ساعت زن**^۲، برنامه‌ای با موضوع اطلاع‌رسانی برای بانوان شامل بخش‌های مختلف نمایشی، علمی، گفت‌وگو و...
- ۳- **برنامه امروز**^۳، شامل خبر و برنامه‌های اطلاع‌رسانی متنوع.

1. Thearehers
 2. Woman's Hour
 3. The Today Programme

۴- در زمان ما، برنامه‌ای با موضوع گفت‌وگو درباره تاریخ اندیشه و علم.
۵- فقط يك دقیقه^۱، برنامه‌ای با موضوع طنز.

درواقع برنامه در زمان ما، به موازات دیگر برنامه‌های اجتماعی، خبری، طنز، اطلاع‌رسانی و آموزشی، برای رفع نیاز شنوندگان رادیوهای BBC مباحثی از این دست را تأمین می‌کند.

برنامه در زمان ما، پنج‌شنبه‌ها از ساعت ۹ تا ۹:۴۵ صبح پخش و در ساعت ۲۱:۳۰ تکرار می‌شود. این مجموعه در نیمه تابستان ۲۰۰۵ پایان یافت و مجموعه جدید آن از ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۵ آغاز شده است و همان‌طور که در مباحث پیشین ذکر شد، در صفحه وب این برنامه، امکان دریافت آخرین برنامه به صورت mp3 وجود دارد. ملوین برگ مجری این برنامه ۴۵ دقیقه‌ای، از مجریان ماهر و با سابقه در BBC به‌شمار می‌رود. او در هر برنامه به‌همراه سه کارشناس به بررسی

موضوعات مرتبط با تاریخ علم و اندیشه می‌پردازد.

در صفحه وب مجموعه در زمان ما، مباحث اصلی را که در این برنامه به آنها پرداخته شده است از نظر موضوعی در شش گروه اصلی می‌توان جست‌وجو کرد:

۱- **مجموعه‌ها:** شامل موضوعات متنوع و مختلف از پنج گروه از عناوین موضوعی برنامه در **زمان ما**، از جمله آیین رواقی (کاوش برای آرامش درون)، ترور تزار الکساندر دوم (آیا قتل او عاملی برای وقوع انقلاب روسیه بود؟)، جمهوری رومی (ایده‌آل جمهوری‌خواهان رومی چه بود؟)، ماکیاوولی و دولت شهرهای ایتالیایی، تاریخ انگلستان، ادیسه (داستان حماسی هومر)، و...

۲- **آرشیو تاریخ:** موضوع مجموعه برنامه‌هایی که در این بخش معرفی و پخش شده‌اند، با مباحث تاریخی ارتباط مستقیم دارند. از جمله موضوعات این بخش به بابل (تمدن عظیم فراموش‌شده)، چین (شروع آتشین تمدن چین)، ظهور و سقوط امپراتوری روم،

شرکت هند شرقی (راهی تجاری به سوی امپراتوری)، بریتانیای رومی (تأثیر ۴۰۰ سال اشغال)، جنگ‌های داخلی اسپانیا، آرتک‌ها (نگاهی به فراسوی اساطیر)، امپراتوری مغول (شکوه هند)، الفبا (ابداع و پیشرفت آن) و ... می‌توان اشاره کرد. از موضوعات مطرح‌شده در این بخش و مرتبط با ایران به برنامه **نبرد ترموپیل** می‌توان اشاره کرد.^۱

۳- آرشیو دانش: مباحث برنامه‌هایی که در این بخش معرفی شده‌اند به تاریخ علم، اختصاص دارد. مثل برنامه‌هایی با عناوین **کیمیگری**، **عدد پی**، **رویاها**، **ساخوردگی زمین**، **تقویم**، **تاریخ دارو**، **مطالعه ۲۰۰۰ سال علم کالبدشناسی**، **تاریخ‌سری رمزنویسی** و ...

۴- آرشیو دین: شامل مباحثی درباره تاریخ ادیان و اندیشه‌های مذهبی با

۱. برای آگاهی بیشتر از این برنامه رک به بخش معرفی برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی **BBC** با موضوع تاریخ ایران.

موضوعاتی چون قرطبه و اسپانیای مسلمان، تفرقه بین شرق و غرب در مسیحیت، خدایان اسکانندیناوی و... شایان‌ذکر است که در این بخش برنامه‌ای نیز با موضوع «آیین زرتشت» ارائه شده است.^۱

۵- آرشیو فرهنگ: شامل موضوعاتی مرتبط با تاریخ فرهنگ اقوام و ملل مختلف، مثل جادوی رنسانس، حماسه از هومر تا جویس، امپریالیسم فرهنگی، و...

۶- آرشیو فلسفه: شامل برنامه‌هایی که با موضوع تاریخ‌فلسفه در مجموعه **در زمان ما** تهیه شده‌اند. مثل علم معانی، ژان پل سارتر، اصالت تجربه، فلسفه زبان‌شناسی، طبیعت بشر، آزادی و...

ملوین برگ در برنامه **در زمان ما** ضمن بیان مقدمه‌ای کوتاه، بحث درباره موضوع موردنظر را آغاز می‌کند و بدین‌ترتیب، شنونده در کوتاه‌ترین زمان با رئوس مطالب آشنا می‌شود. جملات کوتاه و به‌گونه‌ای موجز

۱. برای آگاهی بیشتر از این برنامه رک به بخش معرفی برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC با موضوع تاریخ ایران.

و مشخص تنظیم شده‌اند، به‌گونه‌ای که حتی شنوندگانی با کمترین میزان آگاهی از موضوع بحث، می‌توانند گفت‌وگوهای کارشناسان و مجری را در این برنامه ۴۵ دقیقه‌ای دنبال کنند.

ملوین برگ به‌سهولت کارشناسان را به‌سمت موضوع مورد بحث راهنمایی می‌کند. کارشناسان نیز ضمن توجه به‌زمان برنامه و تنظیم صحبت‌ها، بحث را در زمان مناسب به یکدیگر منتقل می‌کنند. در هر برنامه به فراخور موضوع، از سه کارشناس دعوت می‌شود. کارشناسان به‌رغم تفاوت در تخصص‌ها، با مهارت و آگاهی به تبادل اندیشه می‌پردازند. بدین‌ترتیب موضوعی برگرفته از تاریخ اندیشه و علم، باوجود دشواری بودن، در برنامه‌ای رادیویی بدون استفاده از تصویر و جلوه‌های دیداری، به مخاطب معرفی می‌گردد.

شنونده در زمان پخش این برنامه با مجری و کارشناسان همراه می‌شود و بدون توجه به سپری‌شدن زمان که در زمانبندی برنامه‌های رادیویی زمانی طولانی به‌شمار می‌رود، با

موضوعی جدید آشنا می‌شود؛ موضوعی که سه کارشناس متبحر به همراه مجری آشنا با آن، با بیانی ساده و کارشناسانه، به معرفی آن می‌پردازند.

شنوندگان برنامه در زمان ما، می‌توانند اطلاعات موردنیاز درباره موضوعات برنامه هر هفته را از صفحه وب آن در سایت رادیو ۴ BBC، گردآوری کنند. موضوع برنامه آینده نیز در این صفحه اعلام می‌شود. شنوندگان می‌توانند ضمن پیوستن به بخش مباحثه این برنامه، نظر و پیشنهاد خود درباره هر برنامه را بیان کنند. با توجه به یادداشتهایی که شنوندگان برنامه در زمان ما به این بخش ارسال کرده‌اند، می‌توان چنین گفت که این برنامه از بازخورد قابل‌توجهی برخوردار است و این امر از عوامل موفقیت این برنامه تاریخی در رادیو ۴ BBC به‌شمار می‌آید.

گردهمایی^۱: برنامه‌ای است با موضوع تاریخ معاصر در قالب گفت‌وگو با افرادی که در شرایطی خاص از تاریخ معاصر جهان حضور

1. Reunion

داشتند. این برنامه در قالب مجموعه‌های شش یا هفت قسمتی است که هر مجموعه به صورت منقطع در سال پخش می‌شود. برنامه **گردهمایی** یکشنبه‌ها ساعت ۱۱:۱۵ از **رادیو ۴** پخش می‌شود و تکرار آن در روزهای جمعه ساعت ۹:۰۰ است.

سو مک گرگور^۱ از مجریان باسابقه رادیوهای **BBC**، اجرای برنامه **گردهمایی** را برعهده دارد. با بررسی فهرست برنامه‌های این مجموعه که از سال ۲۰۰۳ در صفحه وب آن درج شده است، می‌توان با موضوعات موردتوجه در ساختار آن آشنا شد. مباحث مختلفی از تاریخ معاصر جهان در این برنامه بررسی می‌شود که موضوعاتی درخصوص تاریخ سیاسی، اجتماعی، علمی، فرهنگی، ورزشی و اقتصادی را دربردارد. اما نکته شایان‌توجه در انتخاب موضوعات این برنامه، ارتباط آنها با شرایط سیاسی جهان در دهه‌های اخیر است. از موضوعات برنامه **گردهمایی** می‌توان به حزب محافظه‌کار سال ۱۹۷۹ در بریتانیا، فستیوال بریتانیا، پرواز

1. Sue MacGregor

نخستین هواپیمای کنکورد، سارایوو، و... اشاره کرد.

برنامه‌ای از مجموعه *گردهمایی* که در سال ۲۰۰۳ پخش شد نیز به بررسی ایران در دوران انقلاب اسلامی و ماه‌های پس از آن اختصاص داشت.^۱

ویژه برنامه‌های تاریخی

ویژه برنامه پنجاهمین سالگرد سلطنت ملکه الیزابت در بریتانیا: این ویژه برنامه از مجموعه برنامه‌هایی تشکیل شده است که از ۳۱ مه تا ۶ ژوئن ۲۰۰۲ به مناسبت پنجاهمین سالگرد تاجگذاری و سلطنت ملکه الیزابت (در ۱۹۵۳) تهیه شد. برنامه‌هایی که به این مناسبت و با زمینه‌ای تاریخی از **رادیو ۴** پخش شد، در ساختارهای متفاوت، طراحی شده‌اند. مثل

The Macguffin در قالب نمایش که شبه ۳۱ مه ۲۰۰۳ از ساعت ۱۴:۳۰ تا ۱۵:۳۰ پخش شد. یا برنامه‌ای درباره چگونگی پخش مراسم

۱. برای آگاهی بیشتر ر.ک به بخش معرفی برنامه‌های شبکه‌های رادیویی BBC با موضوع تاریخ ایران.

تاجگذاری از تلویزیون BBC، که شنبه ۳۱ مه از ساعت ۸ تا ۹ صبح، از برنامه ساعت آرشیو^۱ که از مجموعه برنامه‌های مستند رادیو ۴ است پخش شد. ویژه برنامه روز یکشنبه اول ژوئن ۲۰۰۳ که ساعت ۱۶:۳۰ پخش شد، برنامه‌ای بود با عنوان شاهان و ملکه‌ها^۲ به گلچینی از متون ادبی و منظوم درباره پادشاهان و ملکه‌ها اختصاص داشت. ویژه برنامه‌های روزهای دوشنبه تا جمعه مورخ ۲ تا ۶ ژوئن ۲۰۰۳ نیز برنامه‌ای بوده است، با عنوان سال ۱۹۵۳^۳ که ساعت ۱۵:۴۵ تا ۱۶:۰۰ پخش شد. این مجموعه برنامه پنج قسمتی، به بررسی رخدادهای مرتبط با امور بین‌الملل بریتانیا در حدود سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۵۳ و تأثیر آنها در رخدادهای امروز اختصاص داشت. از جمله مباحثی که در این برنامه مدنظر قرار گرفت، عبارت بود از: جنگ سرد، درگیری‌های

1. The Archive Hour
2. King and Queens
3. The Year 1953

کره، جنوب شرقی آسیا و حرکتهای کمونیستی، سوئز و کنیا.

با بررسی مجموعه برنامه‌هایی که به مناسبت پنجاهمین سالگرد تاجگذاری ملکه الیزابت از رادیو ۴ و با تکیه بر موضوعات تاریخی، تهیه شده است، می‌توان چنین گفت که در این ویژه برنامه‌ها، از ساختارهای مختلف برای بیان این رخداد تاریخ معاصر بریتانیا استفاده شده است، از جمله نمایش و مستند رادیویی. در این مجموعه برنامه‌ها، اطلاعات مختلف مرتبط با این رخداد، به‌صورت‌های گوناگون و متناسب با سلیقه اقشار مختلف شنوندگان، طبقه‌بندی و ارائه شده است. به‌طور مثال، برنامه‌ای در قالب نمایش، به بررسی این رخداد اختصاص داشته است. در برنامه دیگر با استفاده از آرشیو BBC و ضمن معرفی فعالیت‌های این شبکه در زمان مراسم تاجگذاری، برنامه‌ای مستند و جالب تهیه شده است. بدیهی است که برخی شنوندگان این برنامه از مخاطبان برنامه‌هایی بوده‌اند که در سال ۱۹۵۳ و هم‌زمان با مراسم تاجگذاری پخش شده‌اند.

بنابراین شنیدن دوباره این مطالب بعد از پنجاه سال می‌توانست برای شنوندگان به‌ویژه مخاطبان ساخوردده، جالب و خاطره‌برانگیز باشد. در برنامه **پادشاهان و ملکه‌ها** از تاریخ ادبیات استفاده شده است و برنامه **سال ۱۹۵۳** را نیز برنامه‌ای مستند درباره تاریخ معاصر بریتانیا و جهان می‌توان قلمداد کرد.

ویژه برنامه درباره تاریخ سیاهپوستان بریتانیا^۱: رادیو ۴ در اکتبر ۲۰۰۳ پنج برنامه را به تاریخ سیاهپوستان بریتانیا، اختصاص داد که عبارت بودند از: سه نمایش ویژه و دو مستند تاریخی درباره مردان و زنان سیاهپوستی که در تاریخ، فرهنگ و جامعه بریتانیا نقش داشتند. در ویژه‌برنامه‌های مستند، کارشناس مورخ به بررسی مباحث فوق‌الذکر پرداخته است و بخش‌های نمایشی با مشارکت کارشناسان مورخ و گفت‌وگو با برخی شاهدان و بازماندگان رخدادهای تاریخی مرتبط با موضوع تاریخ سیاهپوستان در بریتانیا تهیه

شده است. از جمله موضوعات این پنج ویژه برنامه به وضعیت کودکان سیاه‌پوست برده در قرون هفدهم و هجدهم و اعتراض سیاه‌پوستان در سال ۱۹۶۳ در بریستول، می‌توان اشاره کرد.

ویژه برنامه به مناسبت چهلمین سالروز درگذشت چرچیل^۱: به مناسبت چهلمین سالروز درگذشت وینستون چرچیل، نخست‌وزیر مشهور بریتانیا، مجموعه برنامه‌هایی از رادیو ۴ پخش شد که در زیرمجموعه برنامه‌های مستند و تاریخی این شبکه قرار داشت. این برنامه‌ها از دوشنبه ۲۴ تا شنبه ۲۹ ژانویه ۲۰۰۵ و در قالب برنامه‌هایی با موضوعات مختلف و متنوع پخش شده است که عبارت‌اند از:

امروز^۲: این مجموعه برنامه دوشنبه تا جمعه از ساعت ۶ تا ۹ صبح در رادیو ۴ پخش می‌شود و ویژه‌برنامه آن به موضوعات مرتبط با چرچیل، اختصاص دارد.

1. Churchill Season
2. Today

خروش چرچیل^۱: در این برنامه که دوشنبه ساعت ۸ تا ۸:۳۰ پخش شده است، ملوین برگ، مجری برنامه در زمان ما، به بررسی سیاست و استراتژی چرچیل می‌پردازد.

شروع هفته^۲: در این برنامه که دوشنبه از ساعت ۹ تا ۹:۴۵ پخش شده است، کتابی که درباره چرچیل تدوین شده، بررسی می‌شود.

سرویس روزانه^۳: برنامه‌ای زنده از کلیسای سنت مری در کنت و مراسمی که به مناسبت سالروز درگذشت چرچیل، در آن مکان برگزار شد. این برنامه روز دوشنبه ساعت ۹:۴۵ تا ۱۰ پخش شده است.

کتاب هفته - یادداشتهای کولویل^۴: این برنامه از ساعت ۹:۴۵ تا ۱۰ صبح سه‌شنبه تا جمعه پخش شده است و به معرفی کتاب «یادداشتهای منشی مخصوص چرچیل» اختصاص دارد.

3. The Churchill Roar

4. Start the Week

5. Daily Service

1. Book of the Week – The Colville Diaries

تفکر مجاز^۱: برنامه‌ای روتین از رادیو ۴ که از ساعت ۱۶ تا ۱۶:۳۰ روز چهارشنبه پخش شده است و مجری برنامه به بررسی ویژگی‌های یک شخصیت کاریزماتیک و ارتباط آن با چرچیل می‌پردازد.

ساعت آرشيو: برنامه‌ای روتین از رادیو ۴ که شنبه ۸ تا ۹ صبح به چگونگی مراسم خاکسپاری چرچیل اختصاص داشت.

اجرای برای زمان - سه روز در مه ۱۹۴۰^۲: برنامه‌ای در قالب نمایش که روز شنبه از ساعت ۱۴:۳۰ تا ۱۵:۳۰ با موضوع مرتبط با درگذشت چرچیل پخش شده است.

ویژه برنامه یادمان روز استقرار ارتش متفقین در فرانسه: شامل مجموعه‌ای از ویژه‌برنامه‌هایی با موضوع روز استقرار ارتش متفقین (ششم ژوئن ۱۹۴۴) در فرانسه که دی - دی^۳ نامیده می‌شود. این ویژه‌برنامه‌ها از روز دوشنبه ۳۱ مه تا یکشنبه ۶ ژوئن ۲۰۰۴ پخش شده است. برخی

2. Thinking Allowed

3. Playing for Time – Three days in May 1940

4. D - Day

از برنامه‌هایی که در این روز پخش شده‌اند عبارتند از:

کتاب هفته - شمارش معکوس برای دی- دی:
برنامه‌ای با موضوع معرفی متون برگزیده از یادداشت‌ها و خاطرات افرادی که درخصوص اجرای کاری نقش اصلی را ایفا می‌کردند که چرچیل آن را دشوارترین و پیچیده‌ترین عملیاتی که تاکنون به وقوع پیوسته، توصیف کرده است. این برنامه از دوشنبه ۳۱ مه تا جمعه ۴ ژوئن پخش شده است.

نمایش بخش ساعت زن: شامل پنج برنامه درباره رخدادهای یک هفته پیش از این واقعه در بریتانیا و فرانسه. این نمایش‌ها از دوشنبه ۳۱ مه تا جمعه ۴ ژوئن از ساعت ۱۹:۴۵ تا ۱۰:۴۵ تا ۱۱ و تکرار آن از ساعت ۱۹:۴۵ تا ۲۰ پخش شده‌اند.

از هر دری سؤالی: برنامه‌ای ویژه از این مجموعه برنامه روتین، که جمعه ۴ ژوئن ساعت ۲۰ تا ۲۰:۴۵ و تکرار آن ساعت ۱۳:۱۵ تا ۱۴:۰۰، پخش شده است. این برنامه به‌صورت زنده از هتل دو ویل^۱ در کن واقع در قلب

1. Hotel de Ville

نرماندی در فاصله کمی از سواحلی که محل ورود نیروهای متفقین بود، پخش شده است و جاناتان دیبلی مجری برنامه به‌همراه اندرو روبرتز مورخ به بررسی این رخداد می‌پردازند.

از هر دری جوابی^۱: برنامه‌ای زنده از فرانسه که شنبه ۵ ژوئن از ساعت ۱۴ تا ۱۴:۳۰ پخش شده است و موضوع آن به گفت‌وگو با شنوندگان برنامه از هر دری سؤالی؟ اختصاص دارد.

چه می‌شد اگر^۲: در این مجموعه برنامه روتین این سؤال مطرح شده است که اگر عملیات استقرار متفقین در فرانسه با شکست روبه‌رو می‌شد، چه اتفاقی رخ می‌داد؟ در این برنامه مجری و کارشناسان به‌بررسی این امر می‌پردازند. این برنامه ۵ ژوئن ساعت ۱۰:۳۰ تا ۱۱:۳۰ پخش شده است.

قانون یادمان^۳: این برنامه نیز در روز ۵ ژوئن از ساعت ۹:۵۵ تا ۱۰ پخش شده است و گزارشی است از گردهمایی بیش از دو هزار

1. Any Answer

3. What If

1. Act of Remembrance

نیرویی که در جریان استقرار متفقین در فرانسه شرکت داشتند. در این مراسم ملکه الیزابت، ژاک شیراک رئیس‌جمهور فرانسه و جمعی از مقامات سیاسی، دینی و اجتماعی دو کشور بریتانیا و فرانسه حضور داشتند.

از دی - دی تا دنکِرک^۱: برنامه‌ای که شنبه ۵ ژوئن از ساعت ۱۴:۳۰ تا ۱۵:۱۵ پخش شده است. در این برنامه چارلز ویلر از مجریان رادیو **BBC** و از بازمانگان نیروهای دی - دی به همراه سه تاریخ‌دان به بررسی این رخداد می‌پردازد. کارشناسان این برنامه از استادان دانشگاه کمبریج و نویسندگان آثاری درباره جنگ جهانی دوم انتخاب شده‌اند.

دی - دی مردم^۲: برنامه‌ای از گروه مستند بریستول درباره هجوم به نورماندی که روز شنبه ۵ ژوئن از ساعت ۱۹ تا ۲۱، پخش شده است. مجری برنامه با حضور در سواحل بریتانیا که به سواحل نورماندی مشرف

2. From Dunkirk To D Day

3. People's D - Day

بوده‌اند، به بیان این واقعه از زبان اهالی بنادر می‌پردازد.

نمایش دی - دی - بزرگترین راز: مجری برنامه با سفر به بخش‌های مختلف بریتانیا به معرفی این رخداد تاریخی می‌پردازد. این برنامه نیز در روز ۵ ژوئن از ساعت ۱۵:۱۵ تا ۱۷:۰۰ پخش شده است.

ردیف عقب^۱: در این برنامه جفری ریچاردز، فیلم‌نامه‌نویس و مورخ سینما، به بررسی فیلم‌های مرتبط با سال ۱۹۴۴ می‌پردازد. این برنامه در روز ۵ ژوئن از ساعت ۱۷:۳۰ تا ۱۸:۰۰ پخش شده است.

Loose Ends: این برنامه به بررسی هنرمندان و ترانه‌هایی می‌پردازد که موجب شادمانی مردم بریتانیا در تابستان ۱۹۴۴ شده‌اند. این برنامه نیز در روز ۵ ژوئن از ساعت ۱۸:۱۵ تا ۱۹:۰۰ پخش شده است.

فهرست برنامه‌هایی که به مناسبت سالروز استقرار نیروهای متفقین در سواحل نورماندی در فرانسه از رادیو **BBC ۴** پخش شده‌اند، مبین این امر است که حدود پنج روز پیش

از فرارسیدن سالروز، ویژه‌برنامه‌ها با موضوعات متنوع آغاز شده است و بدین‌ترتیب، شنوندگان با سلیقه‌های مختلف و به شیوه‌های متفاوت، با این رخداد مأنوس شده‌اند.

پخش نمایش، برنامه‌های مستند، مصاحبه، گفت‌وگو با شنوندگان و انعکاس دیدگاه‌های آنها از طریق ویژه برنامه‌های رادیویی، استفاده از تاریخ ادبیات و هنر در بیان این رخداد سیاسی و نظامی، از شیوه‌های متنوعی است که در یادآوری این واقعه از جنگ جهانی دوم، مؤثر بوده است.

هم‌زمان با پخش این برنامه، شنوندگان می‌توانستند با مراجعه به صفحه وب آن، از زمان و موضوعات برنامه‌ها مطلع شوند. در حال حاضر هم امکان شنیدن برنامه‌ها از صفحه وب دی - دی، فراهم است. شنوندگان می‌توانند اطلاعات مکمل را با مراجعه به سایت‌هایی که در این صفحه معرفی شده به‌دست آورند. درج تصاویر مرتبط با این رخداد هم عامل مهمی در برقراری ارتباط بیشتر

شنونده با این ویژه‌برنامه‌های رادیویی است.

ویژه‌برنامه‌هایی که به مناسبت سالروز استقرار ارتش متفقین در فرانسه از رادیو ۴ پخش شده‌اند، مجموعه‌ای متنوع از برنامه‌های مرتبط با موضوعی تاریخی به‌شمار می‌روند که متناسب با نیاز گروه‌های مختلف مخاطب، طراحی و تهیه شده‌اند. بر این اساس سالمندانی که به‌گونه‌ای در زمان وقوع این رخداد حضور داشتند، اهالی بنادر و سواحل بریتانیا و فرانسه بودند که این رخداد را به‌یاد داشته یا از نسل پیش با آن آشنا شده بودند؛ نسل جوانی که به موضوعات تاریخی بی‌توجه است، به شیوه‌های مختلف از جمله برقراری گونه‌ای احساس همدردی با این رخداد که در حدود شصت سال پیش به وقوع پیوسته، مرتبط شده و در برخی موارد با عوامل برنامه‌ساز به گفت‌وگو می‌نشینند. در واقع بازخورد پیام رادیو ۴ درباره سالروز ورود ارتش متفقین به فرانسه، هم‌زمان با پخش برنامه‌ها صورت گرفته است.

بنابراین این ویژه‌برنامه‌ها را می‌توان مجموعه‌ای موفق در بیان رخدادهای سیاسی و نظامی در تاریخ معاصر بریتانیا و اروپا قلمداد کرد که موفق به جلب‌توجه گروه قابل‌توجهی از مخاطب شده است.

بازگشت به‌خانه^۱، ویژه‌برنامه سالروز پایان جنگ جهانی دوم در ۸ مه ۱۹۴۵: مجموعه‌ای از ویژه‌برنامه‌ها دربارهٔ پایان جنگ جهانی دوم در اروپا که **V.E. Day** نامیده می‌شود. این ویژه‌برنامه‌ها در روزهای ۹ تا ۱۳ مه ۲۰۰۵ پخش شده و در گزارش سالانه **BBC** به‌عنوان برنامه‌ای شاخص در بیان رخدادهای تاریخی معرفی شده است.

بازگشت به‌خانه: شامل مجموعه‌ای پنج قسمتی دربارهٔ جنگ جهانی دوم و رخدادهای مرتبط با پایان جنگ است. در این برنامه دیدگاه مردم بریتانیا و دیگر نقاط جهان دربارهٔ پایان جنگ جهانی دوم بررسی شده است. این برنامه‌ها از دوشنبه تا جمعه ۹ تا ۱۳ مه ۲۰۰۵ از ساعت ۹ تا ۹:۴۵ صبح پخش شده‌اند.

مجرى برنامه - چارلز ویلر- از سربازانى است که در جنگ جهانی دوم حضور داشته و با دقتى شایان‌توجه به‌مطالعه و معرفى این رخداد می‌پردازد. او معتقد است که گفت‌وگو با بازماندگان جنگ می‌تواند بیشترین تأثیر را در معرفى این رخداد داشته باشد. در واقع ویلر به اهمیت استفاده از تاریخ شفاهی در بیان رخدادی از تاریخ معاصر بریتانیا و اروپا توجه دارد.

ویلر درباره‌ی نیاز مردم به آشنایی با تاریخ جنگ جهانی دوم و اهمیت ارائه آن در برنامه‌های رادیویی، چنین می‌گوید: «شنوندگان یا بینندگان - در مورد تلویزیون - علاقه‌مند به شنیدن جزئیات تجارب دیگران هستند. آنها نمی‌خواهند که به سخنان سیاستمداران، مورخان و اساتید دانشگاه یا حتی نویسندگان گوش دهند. آنها می‌خواهند به صحبت مردم واقعی گوش دهند. هنگامی که درباره این برنامه و مجموعه فکر می‌کنم، هنوز مردمانی زنده هستند که بتوانند داستان‌ها را بیان کنند. ده سال بعد، دیر خواهد بود، اکنون هم دیر شده

است، اما آن زمان خیلی دیر خواهد بود؛ چراکه بیشتر آنها درگذشته‌اند. بنابراین، به همین دلیل است که این برنامه در حال حاضر، ساخته شده است.»^۱

Random Editoin: این برنامه روز جمعه ۶ مه ۲۰۰۵ از ساعت ۱۱ تا ۱۱:۳۰ پخش شده است. در این مجموعه برنامه که از برنامه‌های روتین رادیو ۴ به‌شمار می‌رود، مجری برنامه، پیتر اسنو، طبق روال همیشگی با استفاده از روزنامه‌های تاریخی به بررسی رخدادی می‌پردازد که در دهه‌های گذشته به‌وقوع پیوسته است.

در ویژه‌برنامه **Random Editoin**، روزنامه آرشیوی **News Chronicle**، که در ۹ مه ۱۹۴۵ یعنی روز پایان جنگ منتشر شد، انتخاب شده است. مجری برنامه درباره تمامی موضوعاتی

۱. برگرفته از سخنان ویلر درباره ویژه‌برنامه سالروز پایان جنگ جهانی دوم. برای آشنایی بیشتر با دیدگاه او درباره جنگ جهانی اول ر.ک به مقاله وی در **BBC News Online**، در این

که در این روزنامه درج شده است، صحبت می‌کند.

نکته شایان‌توجه در این برنامه استفاده از عناصر جالب‌توجه برای شنوندگان است. عناصری که تخیل شنونده را در تمامی ابعاد برای تجسم کامل روز پایان جنگ جهانی دوم برمی‌انگیزد. به‌طور مثال، فیلیپ گزارشگر هواشناسی BBC که مورخ هواشناسی است، با بررسی گزارش‌های هواشناسی در روزنامه **News Chronicle**، به بررسی تأثیر وضعیت آب و هوایی آن روز در رخداد‌های جنگ می‌پردازد. معرفی آثار هنری مرتبط با این رخداد که در موزه ملی نیروی دریایی نگهداری می‌شود، مصاحبه با بازماندگان جنگ جهانی دوم، بیان مشکلات اجتماعی پس از پایان جنگ و همچنین استفاده از آرشیو صدای BBC در تهیه برنامه، از عواملی است که توجه شنونده را به بخش‌های مختلف ویژه‌برنامه جلب می‌کند. گزارشگر برنامه نیز با حضور در خیابان‌های لندن و تهیه گزارش از مراسم یادبود پایان جنگ جهانی دوم، شرایط حال را با گذشته پیوند می‌دهد.

فصل ترافالگار^۱؛ ویژه برنامه دوستمین سالروز جنگ ترافالگار: جنگ ترافالگار از رخدادهای شاخص تاریخ دویمت سال‌اخیر بریتانیا و اروپا به‌شمار می‌رود. اگرچه بریتانیا در این جنگ دریادار نلسون از فرماندهان مهم خود را از دست داد، در مقابل بر نیروهای فرانسوی پیروز شد. مجموعه‌ای از ویژه‌برنامه‌ها با عنوان **فصل ترافالگار در رادیو ۴**، به بررسی این رخداد و یادبود آن اختصاص دارد.

این برنامه‌ها از ۱۰ تا ۲۴ اکتبر ۲۰۰۵ پخش شده و همانند دیگر ویژه‌برنامه‌های تاریخی در رادیوهای **BBC**، در قالب برنامه‌هایی با موضوعات متنوع و ساختارهای گوناگون تهیه شده‌اند.

انتقام بناپارت^۲: برنامه‌ای درباره شخصیت ناپلئون بناپارت و تأثیر او بر آنان که وی را شکست دادند. این برنامه ۱۰ اکتبر ساعت ۲۰ پخش شده است.

1. Trafalgar Season
2. Boney's Revenge

Trafalger Trial: برنامه‌ای با موضوع بررسی بناهای تاریخی که درباره ترافالگار ساخته شده‌اند. این برنامه ساعت ۱۱ روز جمعه ۱۴ اکتبر پخش شده است.

Clinging to Lord Nelson: برنامه‌ای طنز با دیدگاهی آزاداندیش و به دور از تعصب درباره دریادار نلسون که از قهرمانان تاریخ بریتانیا به‌شمار می‌رود. این برنامه ساعت ۱۵:۱۲ روز دوشنبه ۱۷ اکتبر پخش شده است.

Nelson The Latest: در این ویژه‌برنامه، کالین وایت متخصص در مباحث تاریخی، به‌معرفی آخرین تحقیقات درباره دریادار نلسون می‌پردازد. این برنامه دو قسمتی ساعت ۳۰:۲۱ روزهای دوشنبه ۱۷ و ۲۴ اکتبر پخش شده است.

ترافالگار: نمایشی مستند از جنگ ترافالگار که بر اساس یادداشتهای شاهدان عینی این رخداد طراحی و تهیه شده است. این برنامه در ساعت ۱۴:۱۵ روز جمعه ۲۱ اکتبر پخش شده است.

درختان ترافالگار^۱: این برنامه به معرفی پروژه کاشت ۲۵۰ هزار درخت در بریتانیا به یادمان کشتی‌هایی که در ناوگان نلسون بودند، می‌پردازد و نقش ناوگان دریایی بریتانیا در دوستسال پیش را در ساختار نیروی دریایی امروز این کشور بررسی می‌کند. این برنامه ساعت ۲۱ روز دوشنبه ۲۴ اکتبر پخش شده است.

با بررسی فهرست برنامه‌های ویژه جنگ ترافالگار، می‌توان چنین گفت که همانند دیگر ویژه‌برنامه‌های تاریخی در رادیوهای BBC، این مجموعه نیز از ویژگی‌های متنوع موضوع و تازگی مطالب برخوردار است. شنوندگان می‌توانند در ساعات مختلف روز با ابعاد مختلفی از رخداد ترافالگار و شخصیت دریادار نلسون آشنا شوند. برنامه‌های مستند، طنز، نمایش و ... با موضوع ترافالگار و موضوعات جانبی آن، شنونده را در فضایی تازه و به‌دور از اطلاعات خشک تاریخی، با رخدادی آشنا می‌کند که دوست سال پیش به‌وقوع پیوسته است و عاملی

اساسی در ساختار امروزی حاکمیت بریتانیا و جایگاه آن در اروپا به‌شمار می‌رود. **مجران‌های تسلیحاتی کوبا: ۴۰ سال بعد^۱**: این مجموعه برنامه به بررسی رخدادهای برهه‌ای از تاریخ معاصر جهان اختصاص دارد که حدود ۴۰ سال پیش به‌وقوع پیوسته است. در اکتبر ۱۹۶۲ اتحاد جماهیر شوروی تسلیحات اتمی را در کوبا و در فاصله ۹۰ مایلی مرز آمریکا مستقر کرد. بدین‌ترتیب بحرانی آغاز شد که چهارده روز به‌طول انجامید و جهان را در معرض وقوع جنگ جهانی دیگری قرار داد.

رادیو ۴ در چهلمین سالگرد این رخداد به بررسی ابعاد مختلف مناقشه جان اف. کندی و نیکیتا خروشچف می‌پردازد. ازجمله برنامه‌هایی که در این مجموعه پخش شدند به **نوارهای سری کندی^۲** می‌توان اشاره کرد. این برنامه در چهارشنبه ۱۶ اکتبر ساعت ۲۰:۰۰ از **رادیو ۴** پخش شده است. بخش اصلی برنامه با تکیه بر نوارهایی تهیه شده که کندی در

2. The Cuban missile crisis: 40 years on

1. Kennedy's Secret Tapes

جلسات خود ضبط کرده است. استفاده از این نوارها در این برنامه شایان‌توجه است و کاربرد نوارهای صوتی را به‌عنوان منبع مناسب برای تاریخ معاصر مدنظر قرار می‌دهد.

یادداشت‌های بجران^۱: نام برنامه دیگری است که در هشت قسمت و هر روز از ۲۱ تا ۲۸ اکتبر در ساعت ۸:۵۵ پخش شده است. در این مجموعه برنامه کوتاه رخدادهای هر روز در چهل‌سال پیش مرور می‌شود. در برنامه **کتاب هفته** هم کتابی مرتبط با این رخداد معرفی شده است.

به مناسبت چهل‌مین سالگرد بجران تسلیحاتی کوبا، برنامه‌های دیگری هم در **رادیو ۴** پخش شده است که هر یک از جنبه‌ای خاص به این رخداد پرداخته‌اند. بدین‌ترتیب شنوندگان با سلیقه‌ها و سطوح علمی مختلف می‌توانند درباره این رخداد، اطلاعات مختلف و متنوعی کسب کنند.

نمایش‌های تاریخی

در برخی از برنامه‌های رادیوهای BBC، برای معرفی رخدادها یا شخصیت‌های تاریخی از بخش‌های نمایشی استفاده می‌شود. در واقع بخش‌های نمایشی در برخی موارد قسمتی از برنامه را تشکیل می‌دهند و در برخی موارد نیز برنامه در قالب نمایش ارائه می‌شود. ساختار بیشتر برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC، مبین این امر است که در ویژه‌برنامه‌ها از بخش‌های نمایشی استفاده می‌شود. مثل ویژه‌برنامه‌های مرتبط با سالروز درگذشت چرچیل، جنگ ترافالگار یا ویژه‌برنامه‌های مرتبط با رخدادهای جنگ جهانی دوم.

از برنامه‌های شاخص رادیوهای BBC که در قالب نمایش با موضوع تاریخی تهیه و پخش شده است، از برنامه **اودیسه** می‌توان نام برد. **اودیسه** مجموعه برنامه‌ای است تاریخی که در سه قسمت و در قالب نمایش در روزهای ۲۸ و ۲۹ اگوست ۲۰۰۳ و به مناسبت پایان‌یافتن المپیک یونان، از **رادیو ۴** پخش شده است. این برنامه با حضور بیست بازیگر، داستان اساطیری **اودیسه** اثر هومر را بیان می‌کند.

گری یرشون برای تهیه این نمایش، موسیقی خاصی ساخته است. دراماتیست برنامه سیمون آرمیتاژ و کارگردان آن ژانت ویتاکر، است. کاست و لوح فشرده برنامه نیز عرضه شده است.

مستندهای تاریخی

بخش قابل‌توجهی از برنامه‌های تاریخی که از شبکه‌های رادیویی BBC پخش می‌شوند، با ساختار برنامه‌های مستند رادیویی طراحی و تهیه شده‌اند. در واقع مستند رادیویی را از بهترین ساختارها برای معرفی مبحثی تاریخی به شنونده می‌توان به‌شمار آورد. در این ساختار، موضوع برنامه با دقت و هوشیاری و به‌طور هدفمند انتخاب می‌شود. تحقیق آکادمیک و مشورت با کارشناسان، از مهم‌ترین بخش‌های تهیه مستندهای رادیویی به‌شمار می‌رود. تمامی عوامل برنامه‌ساز از جمله، نویسندگان، تهیه‌کنندگان، گزارشگر، کارشناسان، تکنیسین‌های استودیو و... با برنامه‌آشنایی کامل دارند. در تهیه

مستندهای رادیویی از بهترین امکانات برای تولید برنامه استفاده می‌شود.^۱

۱. نمونه‌ای از بودجه موردنظر برای تهیه برنامه مستند رادیویی به مدت ۲۸ دقیقه در رادیو ۴ BBC به شرح زیر است:

- مجریان ۱۰۰۰ پوند
 - بازیگران ۱۵۰ پوند
 - نویسندگان و مشاوران ۱۶۶/۶۷

پوند

- مدیر تولید، تهیه‌کننده ارشد ۴۴۰ پوند

- تهیه‌کننده ۲/۰۸۰ پوند
 - دستیار پخش ۱۹۲ پوند
 - استودیوها ۵۵ پوند

- مسئول استودیو ۳۵ پوند
 - مسئول مرحله پس از تولید ۱/۸۰۰ پوند

- محل و حمل و نقل ۴۰۰ پوند
 - دیگر تسهیلات تولید ۲۵۰ پوند

- محل اقامت، فناوری ارتباطات و ارتباط تلفنی ۱۰۰ پوند

- هزینه‌های ثابت دیگر ۶۶۶/۸۷ پوند

در برخی موارد موسیقی خاصی برای مستند رادیویی تدوین می‌شود تا برنامه به بهترین وجه در ذهن مخاطب متجلی شود. واقع‌نمایی و ارائه حقیقت از اهداف مستندهای رادیویی است. به دیگر سخن، شرایطی که برای تهیه مستندهای رادیویی تعیین شده است، بهترین وضعیت را برای تهیه برنامه‌های رادیویی با موضوع تاریخ فراهم می‌کند.

شایان‌ذکر است که پیشینه تهیه برنامه‌هایی با ساختار مستند رادیویی در BBC به بیش از هفتاد سال پیش بازمی‌گردد. در واقع برنامه‌های مستند رادیویی از سال ۱۹۳۱ در BBC تهیه شده است. اما نخستین برنامه‌های مستند رادیویی با موضوع تاریخ که در برخی موارد از آن با عنوان **تاریخ شفاهی**^۱ نام برده‌اند، حدود پنجاه سال پیش

۸۳۳/۵۸

- کارمزد تولید

پوند

۸/۱۶۹/۱۲

- جمع هزینه تولید

پوند

(برگرفته از فهرست مندرج در Starky, p. 208 .)

تهیه شده‌اند. وقوع رخدادی در خطوط راه آهن بریتانیا عامل اصلی تهیه نخستین برنامه‌های مستند رادیویی بود. در فوریه سال ۱۹۵۷ به دنبال وقوع حادثه‌ای در راه آهن بریتانیا، راننده لوکوموتیوی به نام جان آکسون درگذشت. اما از آنجا که پیش از مرگ، افراد حاشیه راه آهن را از خطر خروج لوکوموتیو از خط آگاه کرده بود، جایزه صلیب جرج به‌وی اعطا شد.

رادیو BBC نیز به مناسبت این رخداد دو تن از برنامه‌سازان به نام‌های چارلز پارکر و ایوان مک کول را برای ساخت برنامه‌ای مستند درباره این حادثه، انتخاب کرد. این برنامه مستند، **رادیو بالاد**^۱ نامیده شد و بدین‌ترتیب، ژانر جدیدی از برنامه‌های رادیویی در BBC متداول شد که امروزه نیز از نمونه‌های شاخص شیوه برنامه‌سازی در این سازمان به‌شمار می‌رود و از شهرت جهانی برخوردار است.

چارلز پارکر و ایوان مک کول با تهیه این برنامه، شیوه مستندسازی رادیویی را

دگرگون کردند. در واقع تا پیش از این، در ساخت مستندهای رادیویی از گفتار گوینده و بخش‌های نمایشی استفاده می‌شد. اما این دو برنامه‌ساز **BBC**، مصاحبه با شاهدان واقعه و همسر اکسون را جایگزین شیوه‌های متداول پیشین کردند. مک کول و همسرش پگی سیگر نیز اشعار و موسیقی خاصی را با تکیه بر موسیقی فولکلور محل حادثه، تهیه کردند که به صورت پس‌زمینه در برنامه پخش شد. بدین‌ترتیب تلفیقی از مصاحبه و افکتهای صوتی، برنامه مستندی را که **The Ballad of John Axon** نامیده شد، به عاملی تعیین‌کننده در مستندسازی رادیویی و بعدها تلویزیونی در **BBC** تبدیل کرد.

برنامه در ژوئیه ۱۹۵۸ پخش شد و پس از آن نیز تا سال ۱۹۶۴، چارلز پارکر و ایوان مک کول هشت برنامه مستند بدین‌شیوه در **BBC** ساختند. دو برنامه نیز توسط پارکر و ایوان کمپل^۱ تهیه شد که امروزه لوح فشرده این مجموعه ده قسمتی در دست است. برنامه **رادیو بالاد** شیوه بسیاری از

1. Ian Campbell

برنامه‌سازان رادیویی در اروپا و آمریکا را تحت‌تأثیر قرار داد و به‌تدریج ساخت مستندهای رادیویی به این شیوه مدنظر قرار گرفت.

در ادامه این پژوهش نمونه‌هایی از برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC در قالب مستندهای رادیویی معرفی می‌شود. این برنامه‌ها از بخش تاریخ رادیو ۴ BBC انتخاب شده‌اند.

نشان شجاعت حیوانات^۱: این مجموعه برنامه، از یکشنبه ۲۷ ژوئن ۲۰۰۴ در پنج قسمت و پنج هفته از ساعت ۱۴:۴۵ به مدت ۱۵ دقیقه از رادیو ۴ پخش شده است. موضوع این برنامه، همانند دیگر موضوعات برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC، از مضمونی تازه و جالب برخوردار است. در این مجموعه برنامه، مبحثی از جنگ جهانی دوم در بریتانیا معرفی می‌شود که با دیگر موضوعات مرتبط با تاریخ نظامی و سیاسی این کشور تفاوت دارد. این مجموعه برنامه به معرفی حیواناتی اختصاص دارد که در جنگ جهانی

1. Animal's VC

دوم و از سال ۱۹۴۳ در برخی عملیات جنگی حضور داشتند و در پیشبرد جنگ به سود بریتانیا و متفقین نقش عمده‌ای ایفا کردند.

در این مجموعه برنامه با استفاده از اسناد آرشیوی، مصاحبه با دست‌اندرکاران این طرح و خانواده‌های آنها، داستان کبوتران، سگ‌ها، اسب‌ها و گربه‌ای که در دوران جنگ مورد استفاده قرار گرفتند، بیان شده است.

استفاده از افکتهای مرتبط با حیوانات و اصوات بیانگر فضای میدان جنگ، صدای هواپیماها و تجهیزات جنگی در قالب پس‌زمینه‌ای که صحبت‌های گوینده و کارشناسان را دربردارد، عنصر مهمی در فضاسازی برنامه و طرح موضوع به‌شمار می‌رود.

مباحث این برنامه به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که در مدت‌زمان ۱۵ دقیقه، اطلاعات کامل و جالبی را در اختیار شنوندگان قرار می‌دهند. شایان‌ذکر است که برنامه پایانی به‌مبحث نقش‌حیوانات در کم‌رسانی به

مصدومان حوادث چندسال اخیر از جمله واقعه ۱۱ سپتامبر اختصاص دارد. بدین‌ترتیب در این برنامه تاریخی از رادیو BBC، حوادث دوران‌گذشته با رخدادهاي اخیر مرتبط می‌شود. این امر درك ملموس‌تر رخدادهاي تاریخی را برای شنوندگانی از اقشار و با معلومات مختلف از تاریخ به‌دنبال دارد.

سند^۱: مجموعه سند که در سال ۲۰۰۲ موفق به دریافت جایزه از آکادمی رادیو سونی شد، شامل برنامه‌هایی است با موضوعات گوناگون مرتبط با ادوار مختلف تاریخ که هر موضوع در پنج یا شش قسمت ۳۰ دقیقه‌ای پخش می‌شود. در این مجموعه برنامه، با استفاده از يك سند تاریخی، موضوعات مرتبط با يك رخداد در ادوار مختلف تاریخ بررسی می‌شود. شنوندگان برنامه هم می‌توانند با ارسال نظر و پیشنهاد، موضوعات موردنظر خود را برای طرح در برنامه، ارسال کنند. مجری برنامه، مایک تامسون هم از برنامه‌سازان باسابقه در BBC است و چندین‌بار موفق به دریافت جایزه شده است.

این برنامه در زمان پخش، در روزهای دوشنبه ساعت ۲۰ تا ۲۰:۳۰ از رادیو ۴ پخش می‌شد. اگرچه مدت‌زمان پخش برنامه‌های این مجموعه کوتاه است، اما هر برنامه از کیفیت شایان‌توجهی برخوردار است. عناصر تشکیل‌دهنده برنامه با دقت و برنامه‌ریزی خاص انتخاب می‌شوند. موضوعات جدید و جالب است و در برخی موارد منحصر به فرد به‌شمار می‌رود. مباحث مطرح‌شده در این مجموعه برنامه، شامل موضوعات تاریخ جهان است که به‌گونه‌ای با تاریخ بریتانیا نیز مرتبط می‌شود.

برخی عناوین و موضوعات این مجموعه برنامه عبارت‌اند از:

سرزمین ناآزاد: درباره آمریکا که در قرون گذشته مهد آزادی نبوده است و مجرمان انگلیسی به آمریکا اعزام می‌شدند تا در کنار بردگان به‌کار پردازند.

سلاح‌های کشتار جنگی: درباره تجارت اسلحه در جنگ عراق و نقش سیاستمداران در این امر.

سپاه هندی هیتلر: درباره عده‌ای از نیروهای نوآموز هندی که به امید دریافت کمک از هیتلر برای مقابله با بریتانیا به سپاه آلمان، پیوستند.

کودتای بریتانیایی: درباره کودتای ۲۸ مرداد در ایران.

زندگی‌های بزرگ^۱: مجموعه زندگی‌های بزرگ در مقاطع مختلف از سال، با حدود ۱۰ برنامه و هفته‌ای یک بار جمعه‌ها از ساعت ۲۳ تا ۱۵:۲۳ به مدت ۱۵ دقیقه از رادیو ۴ پخش می‌شود. در هر برنامه از این مجموعه یکی از شخصیت‌های مطرح دعوت می‌شود تا شخصیت موردعلاقه خود در قرون گذشته تا چند دهه اخیر را انتخاب و درباره او با کمک کارشناسان متخصص در مباحثی چون شرح‌حال‌نویسی، تاریخ، موسیقی و ... صحبت کند. در واقع این مجموعه به معرفی شرح حال افراد معروف تاریخ سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، هنری، علمی و ... جهان، اختصاص دارد.

برخی از شخصیت‌هایی که در این برنامه معرفی شده‌اند عبارت‌اند از: راکفلر، ولفگانگ آمادئوس موتسارت، ژرژ ساندر و چنگیزخان. مجموعه جدید این برنامه در بهار سال ۲۰۰۵ آغاز شده است و طبق روال گذشته به صورت مجموعه‌ای با موضوع زندگی‌نامه‌ها ادامه دارد.

نگاه طولانی^۱: این برنامه در مقاطعی از سال به خصوص در فصل پاییز هر سال، به صورت مجموعه و سه‌شنبه‌ها از ساعت ۹ تا ۹:۳۰ و تکرار آن ساعت ۲۱:۳۰ تا ۲۲:۰۰ از رادیو ۴ پخش می‌شود. مجری برنامه، جاناتان فریدلند هر هفته ضمن گردش در سراسر بریتانیا مباحث روز را با تکیه بر شواهد مشابه تاریخی در گذشته بررسی می‌کند.

برخی از موضوعات این مجموعه برنامه عبارت بودند از: رفتار غیر اجتماعی: درباره اوضاع مشابه در قرون ۱۴ و ۱۵ و آنچه در جامعه امروز به عنوان رفتار غیراجتماعی مدنظر است؛ سونامی و زلزله لیسبون: مقایسه‌ای بین واقعه سونامی در سال

۲۰۰۴ و زلزله لیسبون در سال ۱۷۵۵ و پاسخ
جامعه بین‌المللی به این دو رویداد، مسئله
حزب محافظه‌کار بریتانیا و مقایسه موقعیت
آن در سال ۱۹۶۳ و ۲۰۰۵ و...

شنوندگان این برنامه می‌توانند موضوعات
موردنظر خود برای طرح در برنامه را از
طریق صفحه وب برنامه در بخش تاریخ رادیو ۴
BBC ارسال کنند.^۱

از دست دادن گذشته^۲: مجموعه‌ای دو قسمتی از
برنامه‌های تاریخی در رادیو ۴ که به روند
زوال و ازبین رفتن آرشیه‌های تاریخی آنالوگ
و دیجیتال به‌علت گذشت زمان یا پیشرفت
فناوری می‌پردازد. این دو قسمت در تاریخ
چهارشنبه ۶ و ۱۳ اکتبر ۲۰۰۵ ساعت ۲۱ تا
۲۱:۳۰ پخش شده‌اند. ساختار این‌برنامه
ازنظر شیوة استفاده از عناصر برنامه‌سازی
قابل‌توجه است.^۳

ترسیم نقشه شهر^۴: برنامه‌ای است که
به‌صورت مجموعه و در مقاطعی از سال

1. www.bbc.co.uk/radio4/history/longview/longview.shtml

2. Losing the Past

3. www.bbc.co.uk/radio4/history/losing_the_past.shtml

4. Mapping the Town

چهارشنبه‌ها از ساعت ۱۱ تا ۱۱:۳۰ پخش می‌شود. در این مجموعه برنامه، جولیان ریچاردز به‌عنوان کارشناس باستان‌شناسی با کمک کارشناسان محلی به بررسی پیشینه شهرها می‌پردازد و روند تحول و تغییر در شهرهای تاریخی را بررسی می‌کند. برنامه در محل مورد بحث تهیه می‌شود و شیوه طراحی و تسلط مجری و کارشناسان به اداره بحث، شایان توجه است.

راهنمای ماقبل تاریخ^۱: مجموعه برنامه‌ای پنج قسمتی که از دوشنبه ۲۸ ژوئن از ساعت ۱۵:۴۵ از رادیو ۴ پخش شده است. در این مجموعه مایک پیتس به‌عنوان سردبیر باستان‌شناسی بریتانیایی به بررسی زندگی در دوره ماقبل‌تاریخ در بریتانیا و آمریکا می‌پردازد. وی در این برنامه به‌همراه باستان‌شناسان متخصص و استادان حرفه‌های مختلف، شیوه زندگی در آن دوران را با زندگی امروزی مقایسه می‌کند. در صفحه وب این برنامه تصاویر مرتبط با هر بخش نیز موجود است و بدین‌ترتیب، شنوندگان

می‌توانند اطلاعات بیشتری از این موضوع به دست آورند.

شیوه تهیه برنامه بسیار جالب‌توجه است و توصیف دقیق و گویای مجری و کارشناسان از محلهایی که بازدید می‌شود و همچنین استفاده از شیوه صداپردازی مناسب و دقیق، عامل مفیدی برای فضاسازی و برانگیختن تخیل شنونده به‌شمار می‌رود، به‌گونه‌ای که می‌توان به‌سهولت فضایی را که مجری و کارشناسان توصیف می‌کنند، تجسم کرد.

ریشه‌های زبان انگلیسی^۱: مجموعه برنامه‌ای است که از جولای ۲۰۰۰ با موضوع بررسی پیشینه زبان انگلیسی پخش شد. سیمون المز، مسئول اجرایی این برنامه، یادآور می‌شود که ایده طراحی برنامه‌ای درباره تاریخچه زبان انگلیسی از سوی ناظر رادیو ۴ و به‌منظور بزرگداشت اولین هزاره، پیشنهاد شد. المز درباره چگونگی طراحی این برنامه متذکر می‌شود که در ابتدا گستردگی زبان انگلیسی در بریتانیا و علت وجود لهجه‌ها و گویش‌های مختلف در این منطقه بررسی شد. در

2. The Routes of English

این بررسی توجه به این نکته ضروری بود که ساکنان بریتانیا زبان خود را به دیگر نقاط جهان صادر کرده‌اند. بنابراین کاربرد انگلیسی در نواحی مختلف به لهجه افرادی بستگی داشته است که به این نواحی سفر کرده‌اند. سیمون المز یادآور می‌شود که در تهیه این برنامه به لهجه‌های مختلف نیز توجه شده است.

تونی فیلیپس تهیه‌کننده برنامه **ریشه‌های زبان انگلیسی**، در توصیف چگونگی تهیه این برنامه که ملوین برگ، مجری برنامه در زمان **ما**، اجرای آن را برعهده داشته است، چنین می‌نویسد که به همراه ملوین برگ طی شش روز از **فیلادلفیا** به **بوستون**، **کیپ کاد**، **گینکستون**، **جامائیکا**، **مونتگوبی** و **کارائیب** سفر کرده‌اند. طی این سفر شش‌روزه بیش از دوازده مصاحبه در سه کشور ضبط شد که قسمتی از مطالب برنامه **ریشه‌های زبان انگلیسی** به‌شمار می‌رود.

در ویژه برنامه دوشنبه ۲۴ ژانویه ۲۰۰۵ از این مجموعه که در ساعت ۸ تا ۸:۳۰ پخش شده است، ملوین برگ درباره چرچیل و نقش

او در زبان انگلیسی سخن می‌گوید و این موضوع را به‌همراه کارشناس برنامه، جان ولز از گروه آواشناسی لندن، بررسی می‌کند.

انتخاب موضوع تاریخچه زبان انگلیسی برای تهیه برنامه‌ای تاریخی، جالب توجه است، چرا که زبان انگلیسی نه‌تنها در بریتانیا بلکه در سراسر جهان به‌عنوان زبان بین‌المللی اول مورد استفاده است. این امر مبین تأثیر فرهنگی بریتانیا بر دیگر نقاط جهان است که در واقع از تاریخچه نفوذ و تفوق این کشور بر نواحی مختلف جهان حکایت می‌کند. در این برنامه تاریخچه زبان انگلیسی بخشی از تاریخ مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی بریتانیا و دیگر نقاط جهان نیز مطرح می‌گردد.

این جزیره مقتدر: برنامه‌ای ۱۵ دقیقه‌ای درباره تاریخ بریتانیا که پخش آن در رادیو ۴ پایان یافته است و در حال حاضر از رادیو ۷ BBC، روزهای دوشنبه تا جمعه ساعت ۱۱:۰۰ پخش می‌شود. کاست، لوح فشرده و کتاب‌های این برنامه را می‌توان از طریق

اینترنت خریداری کرد. برنامه این جزیره مقتدر پرفروشترین برنامه‌ای بوده که کاست آن در BBC به فروش رفته است.

در بررسی شیوة ساخت این برنامه توجه به این نکته ضروری است که مجری پخش پیش از شروع برنامه اطلاعاتی را درباره برنامه گذشته به دست می‌دهد. برنامه با موسیقی حماسی آغاز می‌شود و گوینده طی سه تا چهار دقیقه مطلب برنامه را توضیح می‌دهد و ضمن طرح مسئله به توصیف موضوع مورد بحث می‌پردازد. کارشناسان برنامه معرفی نمی‌شوند و صحبت‌های گوینده با صحبت کارشناس پیوند می‌خورد. برنامه به صورت ساده به همراه بخش‌های روایی ارائه می‌شود. موسیقی آغازین و پایانی برنامه یکسان است. پس از پایان برنامه، مجری، عوامل برنامه و موضوع برنامه هفته بعد را معرفی می‌کند. در حال حاضر مجموعه جدید این برنامه با عنوان **امپراتوری از رادیو ۴** پخش می‌شود.

امپراتوری: مجموعه برنامه‌ای است نود قسمتی که به عنوان «تاریخ روایی امپراتوری بریتانیا» از آن یاد شده است و جزو ده

برنامه برتر رادیو ۴ در سال ۲۰۰۵ به‌شمار می‌رود. این مجموعه که در ادامه مجموعه این جزیره مقتدر پخش می‌شود، تاریخ امپراتوری بریتانیا را از قرن دوازدهم تا هنگام استقلال هندوستان در قرن بیستم دربردارد. این مجموعه در سه مرحله از رادیو ۴ پخش می‌شود:

- ۲۶ سپتامبر تا ۴ نوامبر ۲۰۰۵، دوشنبه تا جمعه ساعت ۱۵:۴۵.

- ۳۰ ژانویه تا ۱۰ مارس، ۲۰۰۶، دوشنبه تا جمعه ساعت ۱۵:۴۵.

- ۸ مه تا ۱۶ ژوئن ۲۰۰۶، دوشنبه تا جمعه ساعت ۱۵:۴۵.

در تهیه مطالب و تولید این برنامه گروهی از محققان شرکت داشته‌اند و مطالب برنامه بر اساس منابع و مآخذ دست اول تاریخی شامل یادداشت‌ها، نامه‌ها، خاطرات و جدیدترین آثار مرتبط با تاریخ بریتانیا تهیه شده است.

ازجمله مهم‌ترین عوامل برنامه‌ساز در مجموعه امپراتوری از کریستوفر لی می‌توان نام برد. وی از محققان و مورخان معروف

بریتانیا و دانشگاه لندن است. او گردآوری مطالب برنامه این جزیره مقتدر را نیز برعهده داشته است که بخش‌هایی از آن در سال ۲۰۰۳ منتشر شده است. کریستوفر لی علاوه بر این، نویسنده بیش از ۷۰ برنامه و نمایش در رادیو ۴ به‌شمار می‌رود. اجرای برنامه امپراتوری را ژولیت استیونسن از هنرپیشگان معروف تلویزیون و تئاتر بریتانیا و برنده جوایز متعدد هنری، برعهده دارد.

اطلاعات مورد نیاز درباره برنامه امپراتوری در صفحه وب آن موجود و از طریق سایت تاریخ در رادیو ۴ قابل دسترسی است. مباحث موجود در صفحه وب این مجموعه، مکمل مباحث برنامه به‌شمار می‌رود و تمامی مباحث مورد نیاز شنوندگان در آن مدنظر قرار گرفته است. در بخشی از این برنامه با عنوان «داستان‌های خود را ارسال کنید» به شنوندگان برنامه پیشنهاد شده است تا بخش‌هایی از زندگی خانوادگی خود را که به‌گونه‌ای تحت‌تأثیر تاریخ امپراتوری بریتانیا قرار گرفته است، برای برنامه

ارسال کنند تا در صورت امکان در برنامه مورد استفاده قرار گیرد.

برنامه **امپراتوری** از نظر موضوع، شیوه ساخت و اجرا، واقع‌نمایی و جلب مخاطب موفق بوده است و از برنامه‌هایی است که در سال ۲۰۰۵ و سیاستگذاری **BBC** در برنامه‌های تاریخی مورد توجه بوده است.

چه می‌شد اگر: برنامه‌ای با موضوع بازنگری به رخداد‌های تاریخی که پنج‌شنبه‌ها از ساعت ۸ تا ۸:۳۰ از **رادیو ۴** پخش می‌شد. مجری برنامه پروفیسور کریستوفر اندرو از استادان دانشگاه کمبریج است که به‌همراه کارشناسان به بحث درباره این موضوع می‌پردازد که «اگر وقایع تاریخی به‌گونه‌ای دیگر به‌وقوع می‌پیوستند، نتایج آنچه بود.»

موضوع برنامه جالب است و ضمن این‌که یک رخداد تاریخی معرفی و نتایج آن بررسی می‌شود، وقوع آن رخداد نیز در شرایط دیگر مدنظر قرار می‌گیرد. در واقع در این برنامه تاریخ به‌شیوه‌ای جدید و نامتعارف معرفی می‌شود، به‌گونه‌ای که شنونده به‌طور

غیرمستقیم در جریان وقوع يك رخداد تاریخی قرار می‌گیرد. نامتعارف بودن موضوع علتی است برای جلب توجه شنونده به این برنامه. در این شیوه ذهن شنونده به بررسی رخداد و نتایج آن می‌پردازد و در واقع به همراه مجری و کارشناسان، واقعه‌ای تاریخی را تحلیل می‌کند.

از جمله موضوعات این برنامه عبارت‌اند از:

- اگر متفکین در روز استقرار در سواحل

نرماندی با شکست روبه‌رو می‌شدند؟

- اگر هیتلر موفق به اشغال بریتانیا

می‌شد؟

- اگر بومیان آفریقای جنوبی و زولوها

بریتانیایی‌ها را در سال ۱۸۷۹ شکست

می‌دادند؟

در این مجموعه برنامه، موضوعی جالب

مطرح شده است با این عنوان که «اگر

حمله نظامی اسکندر مقدونی به سمت غرب صورت

می‌گرفت تا شرق، چه اتفاقی رخ می‌داد.»

برنامه در فضای موزه بریتانیا و در

نزدیک مجسمه اسکندر آغاز می‌شود و مجری

برنامه با معرفی مجسمه اسکندر در فضای زنده موزه با پیش‌زمینه‌ای از صدای بازدیدکنندگان و حرکت آنها، با کارشناس برنامه به‌طرح این موضوع می‌پردازد.

برنامه چه می‌شد اگر؟ را می‌توان از برنامه‌های جالب در BBC، قلمداد کرد که با طرح موضوعی جدید به معرفی تاریخ می‌پردازد. انتخاب مجری متخصص در تاریخ و آشنا به برنامه‌سازی رادیویی، عاملی در تقویت این برنامه به‌شمار می‌رود.

ساختن تاریخ: مجموعه برنامه‌ای است درخصوص مباحث رمزآمیز و ناشناخته تاریخ که از ساعت ۱۵ تا ۱۵:۳۰ از رادیو ۴ پخش می‌شود. در این برنامه شنوندگان و علاقه‌مندان به موضوعات تاریخی، سؤالاتی را مطرح می‌کنند و سو کوک^۱ مجری برنامه، سؤال آنها را پاسخ می‌دهد. موضوعاتی که مطرح می‌شود، جالب است و به مباحث خاصی از تاریخ به‌ویژه تاریخ بریتانیا اختصاص دارد که شاید در کتاب‌ها و مقالات تاریخی کمتر به آنها اشاره شده است. در هر برنامه چهار یا پنج سؤال

1. Sue Cook

مطرح و به آنها پاسخ داده می‌شود. این برنامه به صورت مجموعه برنامه‌های چندقسمتی آماده و از رادیو ۴ پخش می‌شود.

اطلاعات مکمل این برنامه از جمله کتاب‌های مرتبط با مباحث را می‌توان در بخشی با عنوان «آن سوی پخش»^۱ در وبسایت BBC مطالعه کرد. در این بخش سؤال شنونده به همراه خلاصه‌ای از پاسخ کارشناس درج شده است. به طور مثال درخصوص برنامه‌ای با عنوان دانسترفورس^۲ که از برنامه ساختن تاریخ پخش شده است، سؤال شنونده بدین شرح است: «پدربزرگ من از اعضای نیرویی بود که در جنگ جهانی اول به ایران اعزام شد. این نیرو دانسترفورس نامیده شده است. این نیرو به چه علت ایجاد شد و چه کارهایی انجام داد؟»

خلاصه پاسخ کارشناس مشاور برنامه، اندرو روبرتشاو^۳ از موزه ملی ارتش: «دانسترفورس نامی بود که به نیرویی

1. Beyond the Broadcast
2. Dunsterforce
3. Andrew Robertshaw

چندملیتی اطلاق شد و از هزار سرباز نخبه بریتانیایی، کانادایی، استرالیایی و نیوزلندی تشکیل شده بود. این نیرو تحت‌نظارت ژنرال روسی زبان به‌نام لیونل دانسترویل قرار داشتند. این گروه در پایان سال ۱۹۱۷ ایجاد شد با این هدف که از حمله نیروهای آلمان و عثمانی به سمت هند، جلوگیری کند و نظارت بر امنیت ایران را برعهده بگیرد. محدودهٔ مأموریت دانستروفورس در شمال و غرب ایران و ناحیهٔ بین دریای سیاه و دریای‌خزر بود. دانستروفورس در پایان ژانویه ۱۹۱۸ با هدف برقراری امنیت بخش استخراج نفت در غرب ایران، بغداد را ترک کرد. هدف دیگر دانستروفورس حمایت از مخالفان داخلی نیروهای عثمانی و حفظ اوکراین در برابر خطر حملهٔ آلمان بود. با وقوع انقلاب روسیه در سال ۱۹۱۷ بلشویک‌ها دانستروفورس را به‌خروج از انزلی مجبور کردند و هنگامی‌که ژنرال دانسترویل درصدد اشغال بندر نفتی باکو در دریای‌خزر برآمد، از سوی نیروهای عثمانی بیرون رانده شد. با

این حال دانسترفورس در پایان جنگ جهانی اول، موفق به تسخیر باکو شد.»
آخرین سفر کاپیتان کوک^۱: برنامه‌ای پنج قسمتی با موضوع زندگی‌نامه، سفرها و مطالعات دریایی کاپیتان کوک، کاشف زلاند نو و سواحل شرقی استرالیا در قرن هجدهم، که در سپتامبر ۲۰۰۲ از ساعت ۱۱:۰۲ تا ۱۱:۳۰ پخش شد.

در این مجموعه برنامه، بیل والیس مجری‌برنامه با دکتر نایجل ریگی سرپرست پژوهشی در موزه ملی دریانوردی در گرینویچ، به بررسی زندگی کاپیتان کوک و مطالعات جغرافیایی، مردم‌شناسی و گیاه‌شناسی او می‌پردازد.

مارک اسمالی تهیه‌کننده این برنامه است که تهیه‌ی قسمتی از برنامه چه می‌شد اگر؟ را نیز برعهده داشته است. شایان‌ذکر است که برای این مجموعه برنامه، موسیقی خاصی تهیه و اجرا شده که جان متکالف^۲ عهده‌دار آن بوده است.

1. The latest voyages of Captain Cook

2. John Metcalfe

از ویژگی‌های این برنامه به انتخاب موضوع، کارشناس و تهیه‌کننده آن به‌عنوان فردی آشنا با ساختار برنامه‌های تاریخی می‌توان اشاره کرد. دقت در ساخت این برنامه به‌حدی بوده که موسیقی خاصی نیز برای آن ساخته شده است. در صفحه وب این برنامه کتاب‌های مکمل برای آشنایی با کاپیتان کوک نیز معرفی شده است.

کودک مهاجر^۱: مجموعه برنامه‌ای چهار قسمتی که دوشنبه‌ها از پانزدهم سپتامبر تا ششم اکتبر ۲۰۰۳ از ساعت ۹ تا ۹:۳۰ صبح و تکرار آن از ساعت ۲۱:۳۰ تا ۲۲:۰۰ پخش شده است. این مجموعه برنامه به‌موضوع مهاجرت کودکان ناخواسته بریتانیایی در حدود شصت سال گذشته اختصاص دارد.

این برنامه بر اساس شهادت ۱۵۰ کودک ناخواسته تهیه شده است که به استرالیا، رودزیا، کانادا و زلاند نو کوچانده شدند. در واقع این کودکان «بذرهای امپراتوری» نامیده می‌شدند و بیشتر آنها در سرزمین‌های فوق‌الذکر، در وضعیت نابسامانی به سر

1. The Child Migrants

می‌بردند. در سال ۱۹۹۹ اعزام این کودکان ننگین‌ترین بخش از سیاست‌های پیش از جنگ بریتانیا نامیده شد.

چارلز ویلر از روزنامه‌نگاران مجرب و خبرنگاران باسابقه **BBC** در برلین، دهلی، واشنگتن و بروکسل و برنده جایزه طلای سونی، در این برنامه با این کودکان دیروز و سالندان امروز به گفت‌وگو می‌نشینند. خاطرات آنها که از این برنامه رادیویی پخش می‌شود، مبین بخشی از ناگفته‌ها و نانوشته‌های تاریخ اجتماعی و سیاسی بریتانیاست.

ساختار برنامه جالب‌توجه است و شیوه استفاده ماهرانه از صحبت‌های این افراد در کنار افکتهای به‌موقع و کاربرد صداهایی از آرشیو **BBC**، موجب القای حس همدردی با این کودکان است. به‌طور مثال، برنامه با صدای کودکان آغاز می‌شود و سپس صحبت گوینده‌ای از برنامه‌های قدیمی **BBC** به‌گوش می‌رسد که درباره استرالیا توضیح می‌دهد. سپس گفتاری درباره انتقال کودکان به استرالیا در ادامه آن و قسمت‌هایی از

صحبت‌های کودکان، با پس‌زمینه‌ای از موسیقی شنیده می‌شود. پس از این فضا سازی و در دقیقه چهارم برنامه، هدف اصلی برنامه معرفی می‌شود.

از ویژگی‌های دیگر این مجموعه چهار قسمتی، به اسامی هر قسمت می‌توان اشاره کرد: کودکان امپراتوری؛ Good British Stock که واژه Stock را می‌توان به صورت محموله، تبار یا نژاد، مال یا حیوانات اهلی، ترجمه کرد؛ هیچ‌کس برای اطمینان داشتن نیست؛ و به دنبال هویت، عناوینی است که برای این برنامه چهار قسمتی در نظر گرفته شده است و مبین هدف گروه برنامه‌ساز در نقد سیاست کوچ کودکان بی‌سرپرست به سرزمین‌های مشترک‌المنافع بریتانیا است. در صفحه وب این برنامه اسامی و نشانی سازمان‌های مرتبط با این کودکان و خانواده‌های آنها نیز ارائه شده است.

سرچشمه‌های تاریخ بریتانیا^۱: برنامه‌ای سه‌قسمتی درباره تاریخ بریتانیا در قرن پنجم میلادی و پس از آن، که بر اساس

1. The Dark Origins of Britain

تحقیقات مورخان و باستان‌شناسان تهیه شده است. در این مجموعه برنامه روند تغییر فرهنگ سلتی به آنگلو ساکسون بررسی می‌شود. در متن معرفی این برنامه چنین می‌خوانیم که «این مجموعه در معرفی و شناخت ماهیت و هویت بریتانیایی حائز اهمیت است.»

اجرای این برنامه را تیم ویول^۱ از خبرنگاران BBC، برعهده دارد که کتابی نیز درباره تاریخ دوران مورد بحث تألیف کرده است. در ساختار این برنامه بر صحبت‌های مجری و کارشناسان و استفاده از افکت برای تجسم محیط و فضای مورد بحث تأکید شده است.

خانواده‌های فالکلند^۲: مجموعه برنامه‌ای شش قسمتی که در سال ۲۰۰۲ و بیست سال بعد از پایان جنگ بریتانیا و آرژانتین در فالکلند تهیه شده است. این برنامه شبیه‌ها هر هفته ساعت ۱۰:۳۰ تا ۱۱:۰۰ از رادیو ۴ پخش شده است.

در این مجموعه برنامه، ضمن یادآوری رخدادهایی این جنگ که مرگ حدود هزار

2. Tim Whewell

1. Falkland Families

بریتانیایی و آرژانتینی را به دنبال داشت، زندگی سربازان و خانواده‌های درگیر این جنگ بررسی شده است. در واقع برنامه **خانواده‌های فالکلند** رخدادی از تاریخ معاصر بریتانیا و جهان را به‌گونه‌ای دیگر و از جنبه اجتماعی آن مدنظر قرار داده است. در این مجموعه برنامه، عملکرد سیاستمداران و اهداف آنها در جنگ فالکلند، تحت‌تأثیر زندگی خانواده‌هایی قرار می‌گیرد که جنگ را از نزدیک لمس کردند. صحبت‌های آنها که در برنامه مورد استفاده قرار گرفته است، عاملی در جذب مخاطب به‌شمار می‌رود. به دیگر سخن، حقایق جنگ از زبان شاهدان عینی مطرح می‌شود و بنابراین برای شنونده قابل اطمینان‌تر و شنیدنی‌تر از اخباری است که سرویس‌های خبری درباره جنگ فالکلند ارائه کرده‌اند. بدین‌ترتیب این مجموعه در معرفی جنگ فالکلند و عواقب آن، موفق شد تا با مخاطب ارتباط مناسبی برقرار کند.

قهرمانان و تبه‌کاران^۱: قهرمانان و تبه‌کاران برنامه‌ای سه قسمتی است که در ژانویه و فوریه ۲۰۰۳ از ساعت ۱۰:۳۰ تا ۱۱:۰۰ صبح از **رادیو ۴** پخش شده است. در این برنامه با دیدگاهی جدید درباره شخصیت‌هایی صحبت می‌شود که در تاریخ به‌عنوان قهرمان یا تبه‌کار، شناخته شده‌اند. سؤالی که در این برنامه مطرح می‌شود این است که آیا این افراد واقعاً خوب یا بد بوده‌اند؟ یا اینکه قضاوت درباره آنها مقطعی است و بستگی به دیدگاه فرد دارد.

هر برنامه مجری جداگانه‌ای دارد که به بررسی دو شخصیت تاریخی می‌پردازد و قضاوت افراد و جوامع گوناگون را درباره آنها، بررسی می‌کند. از جمله موضوعات این مجموعه سه‌قسمتی به‌موضوع برنامه اول با عنوان **اسکندر کبیر و آتیلاي هون** می‌توان اشاره کرد. مجری برنامه با جملات کوتاه سؤال اصلی برنامه را مطرح می‌کند، مبنی بر اینکه اگرچه اسکندر نزد اروپاییان کبیر نامیده

می‌شود، اما ایرانیان مخالف این عقیده اند و آتیلاي هون نیز اگرچه در تمدن اروپا بدنام است، ولي قهرمان ملي مجارها به‌شمار می‌رود.

مجري برنامه و کارشناس ضمن بررسی این موضوع و معرفی بخشی از تاریخ، ذهن شنونده را با زندگی دو شخصیت تاریخی و رخدادهای مرتبط با آنها درگیر می‌کنند. در این مجموعه برنامه، تاریخ به‌شکلی جدید و به دور از تعصب فردي یا ملي، بررسی می‌شود. در واقع بیان تاریخ بدون پیش‌داوري در این برنامه از عواملی است که در جذب مخاطب می‌تواند مؤثر باشد.

تاریخ بی‌خردی^۱: مجموعه‌ای چهار قسمتی است که از ۲۴ آوریل تا ۸ مه ۲۰۰۳ از ساعت ۱۰:۳۰ تا ۱۱:۰۰ از رادیو ۴ پخش شده است. در این برنامه فرانسویس وین مجري برنامه که در ۱۹۹۷ به‌عنوان روزنامه‌نگار سال مورد تقدیر قرار گرفته است، به بررسی اشتباهات تاریخی و تصمیم‌گیری‌های نادرست اجتماعی، سیاسی، علمی و... می‌پردازد.

1. The History of Folly

به‌من گوش بسیار^۱: از مجموعه برنامه‌های جالبی است که به‌گونه‌ای جدید به‌معرفی تاریخ اجتماعی بریتانیا می‌پردازد. این برنامه ۱۵ دقیقه‌ای در پنج‌قسمت و از ۲۲ تا ۲۶ سپتامبر ۲۰۰۳ ساعت ۱۵:۴۵ پخش شده است.

فیونا شاو از هنرمندان بریتانیا در این مجموعه برنامه با استفاده از متون ادبی و آثار چارلز دیکنز، بخشی از فضای‌لندن را در دوره ویکتوریایی در ذهن شنونده مجسم می‌کند. در واقع انتخاب موضوع و شیوه ارائه این برنامه جالب‌توجه است. عناوین این برنامه پنج‌قسمتی عبارت‌اند از: صدای خیابان، بازار حراج ماهی، اتاق پذیرایی، زندگی حاشیه رود تایمز با تکیه بر متن کتاب آرزوهای بزرگ و فضای آمفی‌تئاتر آستلی.

در این برنامه با استفاده از افکت، موسیقی و نقل متون ادبی بازمانده از دوره ویکتوریایی، فضای موردنظر برای توصیف عناوین فوق، طراحی و مجسم شده است، به‌گونه‌ای که با شنیدن این برنامه،

به‌سهولت لندن در قرن نوزدهم در نظر شنونده مجسم می‌شود، حتی اگر شنونده کمترین اطلاعات را از این دوران داشته باشد. این برنامه ۱۵ دقیقه‌ای با افکتی از باد و متنی تخیل‌برانگیز آغاز می‌شود. سپس کارشناس برنامه چند ثانیه‌ای به‌معرفی موضوع مورد بحث می‌پردازد. مجری برنامه به اختصار کارشناس را معرفی می‌کند و ادامه صحبت‌های کارشناس با پس‌زمینه‌ای از صدای خیابان و حرکت افراد پخش می‌شود. راوی، بخش‌هایی از متنی را می‌خواند که مبین فضای دوره ویکتوریایی است. در ادامه صحبت‌های راوی، مجری کارشناس بعدی را با پس‌زمینه‌ای از موسیقی، معرفی می‌کند. کارشناس نیز اطلاعات مفید و محسوس را از جامعه و فضای اجتماعی لندن در دوره ویکتوریا به‌دست می‌دهد و شرایط آن دوران را با شرایط حال حاضر لندن، مقایسه می‌کند. در بخش‌هایی از برنامه علاوه بر افکت و موسیقی، از هنرپیشه‌هایی هم برای ایفای نقشی کوتاه در پس‌زمینه متن‌ها یا گفتار کارشناس استفاده شده است.

هر برنامه با مقدمه‌ای متفاوت آغاز می‌شود؛ مقدمه‌ای راوی‌گونه برای فضا سازی که کاربرد افکتهایی چون باد و صدای آب، در کنار آن شرایط مناسبی را برای جلب توجه شنونده و انتقال ذهن مخاطب به دوران مورد بحث فراهم می‌کند. در این برنامه شیوه‌های نمایشی در کنار مباحثی در قالب اطلاع‌رسانی، به‌شکلی مناسب و دقیق به‌کار رفته است.

برنامه به من گوش بسیار را می‌توان از جمله برنامه‌های شاخص رادیویی BBC به‌شمار آورد که در معرفی تاریخ بریتانیا موفق بوده است. ساختار برنامه برخلاف تمامی ساختارهایی است که تا به‌حال برای اجرای برنامه‌های تاریخی در رادیو به‌کار رفته است. این برنامه نمونه مناسبی برای بیان این نکته است که رادیو می‌تواند تخیل شنونده را برانگیزد.

شیوه رومی^۱: مجموعه برنامه‌ای است چهار قسمتی که در چهار هفته از یکشنبه ۱۹ ژانویه ۲۰۰۳ از ساعت ۱۳:۳۰ تا ۱۴:۰۰ پخش

شده است. این برنامه به معرفی تاریخ روم، اختصاص دارد و دیوید آرونوویچ ضمن سفر به اقصی‌نقاط امپراتوری روم به بررسی جنبه‌های مختلف تاریخ این دوران می‌پردازد. در این مجموعه برنامه با استفاده از تازه‌ترین دستاوردهای باستان‌شناسان و مورخان، ساختار اجتماعی جامعه رومی در حدود دو هزار سال پیش معرفی می‌شود. برنامه با موسیقی حماسی و قرائت متنی تاریخی آغاز می‌شود. در پس‌زمینه این بخش متنی به زبان لاتین نیز خوانده می‌شود. مجری بدون مقدمه به معرفی موضوع مورد بحث می‌پردازد و ضمن معرفی کارشناس برنامه در فضای ساختمان‌ها و مجموعه‌های تاریخی مرتبط با تاریخ امپراتوری روم، اطلاعات موردنظر در این خصوص ارائه می‌شود.

شیوه نورمنی^۱: مجموعه برنامه‌ای است سه قسمتی که در سه هفته از چهارشنبه ۲۶ مه ۲۰۰۴ از ساعت ۱۱:۰۲ تا ۱۱:۳۰ با موضوع تاریخ بریتانیا در دوران حکمرانی نورمن‌ها پخش شده است.

1. The Norman Way

دیوید آرونوویچ در این مجموعه برنامه به معرفی تاریخ بریتانیا از سال ۱۰۶۶ می‌پردازد و بر اساس تازه‌ترین مطالعات باستان‌شناختی و تاریخی، پیشینه بریتانیا را در قرون یازده و دوازده بررسی می‌کند. ساختار برنامه به ساختار برنامه **شیوة رومی** شباهت دارد. برنامه با قرائت متنی تاریخی به زبان لاتین و ترجمه آن آغاز می‌شود درحالی‌که پس‌زمینه‌ای از موسیقی حماسی، فضای مناسب را برای شروع برنامه‌ای تاریخی فراهم می‌کند. این بخش آرم‌برنامه به‌شمار می‌رود و شایان ذکر است که نام برنامه در این بخش اعلام نمی‌شود. مجری برنامه بدون مقدمه‌چینی، به موضوع موردنظر می‌پردازد. موسیقی آغاز و پایان برنامه نیز یکسان است.

گذریش در میدان‌های نبرد^۱: برنامه‌ای است که در سال ۲۰۰۴ از ساعت ۱۵:۰۰ تا ۱۵:۳۰ هر هفته از **راديو ۴** پخش شده است. در این مجموعه، میوریل گری^۲ مجری برنامه هر هفته

1. Battlefield Ramblings
2. Muriel Gray

به‌همراه کارشناس ضمن سفر به نقاط مختلف بریتانیا، میدان‌های نبردهای مهم در تاریخ بریتانیا را معرفی می‌کند.

این مجموعه برنامه هم‌زمان با مجموعه تلویزیونی با عنوان **میدان‌های نبرد بریتانیا** از شبکه تلویزیونی **BBC2** پخش شده است. در بخش‌هایی از مجموعه **گردش در میدان‌های نبرد**، مجری برنامه به‌همراه پیتز اسنو و پسرش دان اسنو از کارشناسان تاریخ و کارشناسان برنامه تلویزیونی **میدان‌های نبرد بریتانیا**، به اجرای برنامه پرداخته است. شایان‌ذکر است که پیتز اسنو از مجریان برنامه‌های **BBC** است.

برنامه **گردش در میدان‌های نبرد** بدون آرم و با صحبت‌های مجری در قالب معرفی محل و کارشناس آغاز می‌شود. شنوندگان این مجموعه می‌توانند با مراجعه به صفحه وب آن با اطلاعات بیشتر درباره این موضوع، آشنا شوند. در این بخش اطلاعات لازم درباره موقعیت جغرافیایی محلی که در برنامه معرفی می‌شود، امکانات موجود برای سفر به محل و

سازمان‌ها و وبسایت‌های مرتبط با آن ارائه شده است.

در این مجموعه برنامه، جغرافیای تاریخی بریتانیا با تکیه بر میدان‌های نبرد تاریخی در این کشور معرفی شده است. اطلاعات موجود در هر برنامه، جالب‌توجه است و با توجه به اطلاعات مکمل که در صفحه وب برنامه ارائه شده است، مخاطب می‌تواند به‌گونه‌ای ملموس مطالب برنامه را درک کند و در صورت علاقه از فضای توصیف‌شده دیدن کند. هم‌زمانی برنامه رادیویی با برنامه‌ای مشابه در تلویزیون، عاملی برای تکمیل اطلاعات مخاطب به‌شمار می‌رود. شیوه ارائه برنامه به‌گونه‌ای است که شنونده به‌سهولت با مجری و کارشناسان همراه می‌شود. صدابرداری برنامه کاملاً شفاف و عاملی است در تجسم فضایی که مجری و کارشناسان در آن گفت‌وگو می‌کنند. درواقع فضای جغرافیایی محل مورد بحث در این برنامه رادیویی به‌گونه‌ای واضح و ملموس توصیف شده است که نتیجه کار به مشاهده برنامه از تلویزیون شباهت دارد.

ما جاسوسان هستیم؛ تاریخ سیا^۱ : مجموعه برنامه‌ای است سه قسمتی که از پنج شنبه ۶ فوریه ۲۰۰۳ ساعت ۸ صبح از رادیو ۴ پخش شده است. در این مجموعه تام منگولد^۲ از کارگزاران معروف سیا به بررسی تاریخ این سازمان می‌پردازد. او دیدگاه‌های جدیدی را دربارهٔ مقابلهٔ سیا با شوروی، ایران، ویتنام و تهاجمات تروریستی به دست می‌دهد. وی این سؤال را مطرح می‌کند که آیا سیا تا پنجاه سال دیگر باقی خواهد ماند؟ انتخاب نام برنامه و شیوهٔ نگارش آن جالب‌توجه است و معنای دیگری که از آن به دست می‌آید چنین است: ایالات متحده جاسوس است.

قهرمانان تلمارک^۳ : قهرمانان تلمارک، برنامه‌ای است یک قسمتی که یکشنبه ۱۵ ژوئن ۲۰۰۳ ساعت ۱۳:۳۰ تا ۱۴:۰۰ از رادیو ۴ پخش شده است. مجری برنامه جولیان پتیفر^۴ پس از حدود شصت‌سال دربارهٔ داستان ده جنگجوی نهضت مقاومت نروژ صحبت می‌کند که به

-
1. Spies R US: the history of the CIA
 2. Tom Mangold
 3. The Telemark Heroes
 4. Julian Pettifer

مأموریتی برای ازبین‌بردن تأسیسات آب سنگین در نروژ اعزام شدند. این گروه اقدامات هیتلر را برای تولید بمب اتمی خنثی کردند. ساختار برنامه از نظر چگونگی معرفی رخدادی از تاریخ معاصر جهان، شایان توجه است. برنامه با صدای موسیقی کلیسایی آغاز می‌شود که در مراسم خاکسپاری یکی از آخرین اعضای این گروه پخش می‌شود. مجری در مراسم حضور دارد و ضمن معرفی این مراسم به‌توصیف داستان این گروه می‌پردازد و یادآور می‌شود که فیلمی هم در هالیوود درباره این‌گروه ساخته شده است. صحبت‌های مجری با صحبت‌های بازماندگان این رخداد پیوند می‌خورد و کارشناسان نیز اطلاعات تکمیلی را درباره آن ارائه می‌کنند. بخش پایانی برنامه نیز با صحبت‌های یکی از بازماندگان و صدای موسیقی کلیسا کامل می‌شود. مجری‌پخش در پایان برنامه ضمن معرفی مجری و تهیه‌کننده، یادآور می‌شود که در سالگرد این رخداد، برنامه‌ای سه‌قسمتی نیز از شبکه تلویزیونی **BBC2**، با عنوان **قهرمانان حقیقی** پخش خواهد شد.

آلمان: درماندگی تا معجزه^۱: مجموعه برنامه‌ای است ۳۰ دقیقه‌ای و سه قسمتی از **رادیو ۴** که در سپتامبر و اکتبر ۲۰۰۵ با موضوع وضعیت آلمان پس از جنگ جهانی دوم پخش شده است. چارلز ویلر از برنامه‌سازان پیشکسوت رادیو و تلویزیون **BBC**، که خود در جنگ جهانی دوم حضور داشته است، در این برنامه ضمن مصاحبه با بازماندگان این رخداد در آلمان و استفاده از منابع صوتی آرشیوی و گزارش‌های **BBC** در سال ۱۹۴۶ از آلمان، وضعیت مردم این کشور بازنده جنگ را به‌شیوه‌ای جالب و برگرفته از شواهد تاریخی خاص توصیف می‌کند. این برنامه به‌علت شیوه ارائه و استفاده از مواد آرشیوی و تاریخ شفاهی، برنامه‌ای شنیدنی برای معرفی تاریخ معاصر به‌شمار می‌رود.

دهه تردید خود^۲: مجموعه برنامه‌ای است سه قسمتی که از دسامبر ۲۰۰۲ تا ژانویه ۲۰۰۳ پنج‌شنبه‌ها از ساعت ۲۰:۰۲ تا ۲۰:۳۰ از

1. Germany: Misery to Miracle

1. The Decade of Self Doubt

رادیو ۴ پخش شده است. در این مجموعه، مباحثی از تاریخ معاصر بریتانیا در دهه ۱۹۷۰ مدنظر قرار گرفته است. دهه ۱۹۷۰ از ادوار خاص تاریخ معاصر بریتانیاست که رخدادهای آن در شکل‌گیری وقایع بین‌المللی، نقش حائز اهمیتی داشته، اما کمتر به آنها اشاره شده است. مجری برنامه، ایان هارگریوز^۱، پروفیسور در رشته روزنامه‌نگاری از دانشگاه ولز، به بررسی این رخدادهای می‌پردازد. شیوة انتخاب موضوع برنامه، تقسیم‌بندی مطالب و نحوه ارائه آنها از نکات شایان‌توجه در این مجموعه برنامه است.

داستان بر^۲: مجموعه‌ای است چهار قسمتی که در سال ۲۰۰۳ هر هفته از ساعت ۱۳:۳۰ تا ۱۴:۰۰ از رادیو ۴ پخش شده است. کریس گانس^۳ مجری این برنامه و مشاور آسیایی BBC است که با بررسی گذشته نواحی آشوب‌زده در آسیای جنوب‌شرقی، وضعیت امروز این نواحی را تشریح می‌کند.

2. Ian Hargreaves

3. Tiger Tale

4. Chris Guinness

در بخشی از این مجموعه برنامه، رخدادی تاریخی که از مشکلات امروز این نواحی به‌شمار می‌رود، بررسی می‌شود. مطالب برنامه با استفاده از گزارش‌های آرشیوی BBC و گفت‌وگو با شاهدان رخدادها، تهیه شده است. موضوعات این برنامه چهار قسمتی عبارت‌اند از: فیلیپین، کره، اندونزی و تایلند.

چرا چنین کردیم؟^۱: برنامه‌ای است چهار قسمتی که در فوریه و مارس ۲۰۰۴ ساعت ۲۰:۰۰ از رادیو ۴ پخش شده است. مجری‌برنامه کریس بالبی^۲ با استفاده از منابع آرشیوی و مصاحبه با کارشناسان و افراد مختلف، به بررسی ریشه‌ها و علل بروز مشکلات امروز جوامع می‌پردازد.

در مجله **تایمز** شنیدن این برنامه برای سیاستمداران، دانشمندان، پزشکان و دیگر متخصصان، امری ضروری توصیف شده است. از مباحث این برنامه به پنی‌سیلین و تأثیرات منفی آن، که مورد غفلت قرار گرفته است،

1. Why did we do that?

2. Chris Bowlby

ابرشهر لندن، کمیته‌های محلی بریتانیا و عملکرد آنها، می‌توان اشاره کرد.

کودک مک آرتور^۱: برنامه‌ای است دو قسمتی که در مارس ۲۰۰۳ ساعت ۲۰:۰۰ از رادیو ۴ پخش شده است. ایان بوروما مجری برنامه از کارشناسان آسیا است که به بررسی وضعیت ژاپن پس از جنگ جهانی دوم و حضور آمریکا در این سرزمین می‌پردازد؛ دورانی که ژاپن در کمتر از هفتسال از جامعه‌ای فئودالی به جامعه‌ای دموکرات و مبتنی بر اصول غرب تبدیل می‌شود.

در این برنامه، ضمن گفت‌وگو با شخصیت‌های درگیر در این رخداد از جمله یک خواننده، فیلم‌ساز، اصلاح‌طلب ایده‌آلیست، انقلابی پنهان و گانگستر، موضوع مورد بحث معرفی می‌شود. کتاب‌ها و سایت‌های مرتبط با این موضوع نیز در صفحه وب برنامه معرفی شده است.

سرباز، دریانورد^۲: مجموعه برنامه‌ای است چهار قسمتی و نیم‌ساعته که چهارشنبه‌ها از

3. MacArthur's Baby

1. Soldier, Sailor

نوامبر تا دسامبر ۲۰۰۳ از ساعت ۱۱:۰۰ تا ۱۱:۳۰ از رادیو ۴ پخش شده است. در این مجموعه با استفاده از اسناد آرشیوی و تحقیقات جدید تاریخی، برنامه‌ای در قالب صحبت‌های کارشناسی و نمایش ارائه شده است که تفسیری جدید از تاریخ دریانوردی بریتانیا را دربردارد.

برای تهیه این مجموعه، چهار نمایشنامه‌نویس معروف رادیویی به نام‌های استفن ویات، مارتین وید، دیوید بریتون و نیک واربرتون، به نگارش متن‌های روایتی و نمایشی پرداختند که بازیگران آنها را اجرا می‌کردند. در هر برنامه از صحبت‌های کارشناسان هم استفاده شده است.

آخرین قسمت از این برنامه با موضوع جنگ دریایی ترافالگار، با موسیقی، صدای امواج دریا و متنی که راوی می‌خواند آغاز می‌شود. راوی از همراهان دریادار نلسون در جنگ ترافالگار است. او فضایی این واقعه را با بیان صحبت‌هایش با نلسون تشریح می‌کند. بخش اعظم برنامه به نمایش اختصاص دارد. سپس صحبت‌های کارشناس و در ادامه

آن نقل قول‌های راوی با پس‌زمینه‌ای از موسیقی شنیده می‌شود. موسیقی پایانی و آغازین یکسان است.

شیوه طراحی برنامه به‌گونه‌ای است که متون نمایشی و صحبت‌های کارشناسی با یکدیگر مرتبط بوده و اطلاعات جالب و تازه‌ای را از جنگ‌دریایی ترافالگار و وضعیت دریانوردان درگیر این جنگ به‌دست می‌دهد.

جد / اما برابر^۱: برنامه‌ای یک قسمتی و ۳۰ دقیقه‌ای از رادیو ۴ است که در اکتبر ۲۰۰۵، از ساعت ۱۱:۰۰ تا ۱۱:۳۰ پخش شده است. این برنامه به جنبش گروهی از سیاه‌پوستان در ایالت کارولینای جنوبی آمریکا در سال ۱۹۴۷ اختصاص دارد که به جنبشی حقوقی و وضع قانونی به‌نام قانون زمین منجر شد. این برنامه از نظر انتخاب موضوعی درباره تاریخ اجتماعی و حقوقی آمریکا قابل‌توجه است.

موزه‌ای از هر چیز^۱: برنامه‌ای است طنزگونه که پنج شبه‌ها ساعت ۲۳:۰۰ به مدت نیم ساعت از **رادیو ۴** پخش می‌شود. دنی رابینز، دن تیتل و مارکوس بریگستوک نویسندگان و مجریان این برنامه به معرفی موزه‌ها، نمایشگاه‌ها، تورهای سیاحتی، خانه‌های مجلل و مجموعه‌های خصوصی می‌پردازند.

این گروه با اجرای برنامه **تاریخ هستیم^۲** و دیگر برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی به موفقیت‌های شایان‌توجهی دست یافتند و در جشنواره ادینبرو مورد تقدیر قرار گرفتند.

کامپ!^۳: مجموعه برنامه‌ای چهار قسمتی و ۳۰ دقیقه‌ای است که در سپتامبر ۲۰۰۵ ساعت ۹:۰۰ با موضوع تاریخ دبیرستان‌های جامع، از **رادیو ۴** پخش شده است. مجری برنامه، ایوان دیویس سردبیر اقتصادی برنامه **امروز در رادیو ۴** است. برنامه از صحبت‌های مجری و دانش‌آموزان، مواد و گزارش‌های آرشیوی و

2. Museum of Everything

3. We Are History

4. Comp!

موسیقی تشکیل شده است. توجه به وضعیت این مدارس در گذشته و حال، از ویژگی‌های این برنامه به‌شمار می‌رود. در واقع با استفاده از موضوعی امروزی و ملموس برای قشر نوجوان بریتانیا و خانواده‌های آنها، بخشی از تاریخ آموزش و پرورش بریتانیا، در قالب برنامه‌ای رادیویی معرفی می‌شود. گذشته از برنامه‌های فوق‌الذکر که در تقسیم‌بندی برنامه‌های رادیویی در بخش تاریخ **رادیو ۴** پخش شده‌اند، بخشی از برنامه‌های تاریخی **رادیو ۴** را در زیرمجموعه برنامه‌های **Factual** می‌توان جست‌وجو کرد. از جمله برنامه **ساعت آرشیو** که یکشنبه‌ها از ساعت ۲۰:۰۰ تا ۲۱:۰۰، از **رادیو ۴** پخش می‌شود. مجری این برنامه ثابت نیست و هر هفته مجری جدید به ارائه برنامه می‌پردازد.

نمونه‌ای از موضوعات برنامه **ساعت آرشیو** به بررسی تاریخچه مبارزات نمایندگان زن در مجلس انگلیس برای رفع تبعیض شغلی اختصاص دارد. برای بررسی موضوع موردبحث در این برنامه از بایگانی تاریخی کتابخانه

بریتانیا استفاده شده است. حاصل این پژوهش استفاده از آرشیو سخنرانی‌های مجلس است که کاری نو و جالب به‌شمار می‌رود. مجری این برنامه از مجموعه ساعت آرشیو، جکی اشلی^۱ مفسر نشریه معروف گاردین است. نمونه دیگری از برنامه‌های مجموعه ساعت آرشیو، برنامه‌ای است که به‌مناسبت پنجاهمین سالروز برنامه از گزارشگر خودمان^۲ تهیه شده است. در این برنامه چارلز ویلر از گزارشگران پیشکسوت BBC، به تبیین چگونگی تغییر در شیوه گزارشگری در بخش خارجی BBC می‌پردازد. وی این موضوع را با استفاده از آرشیو صدای برنامه از گزارشگر خودمان که از سال ۱۹۵۵ در دست است، بررسی می‌کند. ساختار برنامه به‌سبب انتخاب یکی از قدیمی‌ترین اعضای BBC به‌عنوان مجری و استفاده از آرشیو برنامه مورد بحث، جالب و شنیدنی است و درواقع، نمونه‌ای از کاربرد آرشیوهای صوتی برای بیان رخدادهای تاریخی، به‌شمار می‌رود.

1. Jackie Ashley

2. From Our Correspondent

از دیگر نمونه‌های برنامه ساعت آرشیو برنامه‌ای است که درباره تاریخ شفاهی دارتمور تهیه شده است. این طرح را پارک ملی ارائه کرده و برای ثبت تاریخ دارتمور با بیش از هشتاد نفر مصاحبه شده است. شیوة مصاحبه در این برنامه قابل‌توجه است و گزارشگر با تسلط کامل ضمن گفت‌وگو، شنونده را با فضای محل مصاحبه به‌خوبی آشنا می‌کند. این برنامه نمونه جالبی برای بررسی ارائه تاریخ شفاهی از رادیو به‌شمار می‌رود.

بخشی از برنامه‌های مجموعه ساعت زن که از قدیم‌ترین برنامه‌های رادیو BBC و از برنامه‌های شاخص رادیو ۴ به‌شمار می‌رود نیز به موضوعات تاریخی اختصاص دارد. مجموعه ساعت زن هر روز از ساعت ۱۰ تا ۱۱ صبح و شنبه‌ها از ۱۶ تا ۱۷ پخش می‌شود و به بررسی مباحث مرتبط با زنان، امور خانوادگی، هنر، مد، تغذیه، آشپزی، سیاست، امور اجتماعی، ورزش و سرگرمی می‌پردازد. اما همان‌طور که ذکر شد، بخشی از این برنامه‌ها با موضوعات تاریخی، تلفیق

شده است. بدین‌ترتیب در مجموعه ساعت زن برنامه‌هایی مرتبط با تاریخ علم، تاریخ اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و مذهبی، تهیه و پخش می‌شود، مثل برنامه‌ای با عنوان **گل‌های سرخ رونده** که به معرفی شیوه‌های پرورش گل سرخ در عصر ویکتوریایی اختصاص دارد و در باغ تاریخی شروپشایر تهیه شده است.

همان‌طور که ذکر شد، بخش عمده برنامه‌های تاریخی مجموعه **ساعت زن** را در بخش تاریخ علم این برنامه می‌توان شنید. در این بخش مباحث متنوعی درخصوص موضوعات مرتبط با تاریخ علم معرفی شده است. برخی از این موضوعات عبارت‌اند از:

- مورخان زن که در پنج‌شنبه ۲۰ نوامبر ۲۰۰۳ پخش شد. این برنامه در پاسخ به سؤالی تهیه شده است که در مجله تاریخ **BBC**، درباره تفاوت‌های بین تاریخ‌نگاران زن و مرد مطرح شده بود. در این برنامه مارک پاریس دانشیار تاریخ جدید در دانشگاه لانک‌شایر مرکزی و سارا باربر از استادان تاریخ دانشگاه لانکستر با

مجری برنامه درباره این موضوع به گفت‌وگو می‌پردازند.

- آموزش مباحث بحث‌انگیز تاریخی به کودکان که در پنج‌شنبه ۱۲ فوریه ۲۰۰۴ از رادیو ۴ پخش شده و مجری برنامه با کارشناسی که در این خصوص در مدارس ایرلند شمالی تجربه داشته است، گفت‌وگو می‌کند.

- نیل^۱: عنوان برنامه دیگری است از زیرمجموعه تاریخ علم در برنامه ساعت زن که در سه‌شنبه ۲۴ فوریه ۲۰۰۴ پخش شده است. در این برنامه با استناد به موضوعی تاریخی مبني بر استفاده جنگجویان بریتانیایی در قرون گذشته از نیل برای ایجاد رعب و وحشت در برابر دشمنان، اهمیت اقتصادی نیل در صنعت نساجی و جایگزینی امور مرتبط با آن برای برخی فعالیت‌های کشاورزی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بخشی از برنامه ردیف جلو^۲ در بخش **Factual** رادیو ۴ که هر روز از ساعت ۱۹:۱۵ تا ۱۹:۴۵ به صورت مجله رادیویی پخش می‌شود نیز

1. Woad

1. Front Row

به موضوعات تاریخی اختصاص دارد. این برنامه به‌معرفی رخدادهای مرتبط با جهان هنر، ادبیات، فیلم، رسانه و موسیقی می‌پردازد. از جمله برنامه‌های مرتبط با مباحث تاریخی در مجموعه **ردیف جلو** از ویژه‌برنامه‌ای با موضوع هنر ایران می‌توان نام برد. این برنامه با توجه به برگزاری نمایشگاه «امپراتوری فراموش شده: جهان ایران باستان» در موزه بریتانیا در سال ۲۰۰۵ پخش شد. جان ویلسون مجری برنامه ضمن سفر به تحت‌جمشید به بررسی این موضوع می‌پردازد که چرا ایران میراث ملی خود را برای نخستین‌بار به خارج از کشور ارسال کرد و به‌نمایش گذاشت؟ امکان شنیدن برنامه در صفحه وب مجموعه **ردیف جلو** وجود دارد.

-مجموعه رادیویی با عنوان **شش مکان که جهان را دگرگون کردند**^۱ نیز از برنامه‌های بخش Factual **رادیو ۴** است که با مضمون تاریخی ساخته شده است. این برنامه ۴۵ دقیقه‌ای که در اوت و سپتامبر ۲۰۰۵ پخش شده است، به‌معرفی مکان‌هایی اختصاص دارد که در

2. Six places that changed the world

تعیین رخداد‌های تاریخی به‌ویژه تاریخ معاصر جهان نقش داشتند؛ مثل سانفرانسیسکو که محل برگزاری کنفرانسی بود که به ایجاد جامعه ملل، منجر شد یا دهلی و استقلال هندوستان و کنفرانس یالتا و جنگ جهانی دوم.

- از دیگر نمونه برنامه‌های تاریخی در بخش **Factual رادیو ۴**، ویژه‌برنامه‌ای دوقسمتی است با نام **حمل‌ونقل هندی**^۱ درباره صد و پنجاهمین‌سالروز ایجاد راه‌آهن هندوستان. سر مارک تولی^۲ از محققان و مجریان برنامه‌های **BBC** است که حدود ۲۲ سال درباره هندوستان به تحقیق پرداخته است. وی در شبکه چهار تلویزیون **BBC** هم برنامه‌های مستندی درباره هندوستان تهیه و اجرا می‌کند که از آن جمله از برنامه **ملت هندو**^۳ می‌توان نام برد. وی در برنامه رادیویی **حمل‌ونقل هندی**، ضمن سفری ۲۰۰ کیلومتری از بمبئی تا کلکته و حضور در ایستگاه‌های محلی، به معرفی تاریخ

1. Indian Locomotion
2. Sir Mark Tully
3. Hindu Nation

راه‌آهن هندوستان می‌پردازد. در واقع این برنامه بخشی از تاریخ بریتانیا در هندوستان هم به‌شمار می‌رود. ضبط برنامه در مسیر سفر ۲۰۰۰ کیلومتری، ثبت رخدادهای ایستگاه‌های محلی و استفاده از موسیقی هندوستان، در فضاسازی برنامه بسیار مؤثر بوده است.

- برنامه جالب دیگری در بخش Factual رادیو ۴ که درباره موضوعی تاریخی تهیه شده است، **چنگ ساکسون**^۱ است که در ۲۷ سپتامبر ۲۰۰۵ به مدت ۳۰ دقیقه از ساعت ۱۳:۳۰ تا ۱۴:۰۰ پخش شده است. این برنامه به معرفی جدیدترین یافته باستان‌شناسان از مقبره شاهزاده‌ای در ساکسونی اختصاص دارد. این یافته جدید قطعه‌ای در موسیقی است که ضمن معرفی تاریخ ساکسونی این قطعه در برنامه بازسازی می‌شود.

- برنامه دیگری از گروه مستند تاریخی در بخش Factual رادیو ۴، به معرفی زندگی اولین آشپز معروف بریتانیا در ۱۵۰ سال پیش اختصاص دارد. این برنامه نیز در ۲۷

4. The Saxson Lyre

سپتامبر ۲۰۰۵ از ساعت ۲۳:۰۰ تا ۲۴:۰۰ پخش شده است و یکی از سرآشپزهای ماهر بریتانیا ضمن تهیه یکی از غذاهای این آشپز به معرفی داستان زندگی او می‌پردازد. در واقع در این برنامه به‌گونه‌ای غیرمستقیم بخشی از تاریخ اجتماعی بریتانیا در ۱۵۰ سال پیش معرفی شده است. این برنامه در بخش مستندهای تاریخی رادیو ۴ نیز طبقه‌بندی شده است.

- در بخش دانش رادیو ۴ نیز برنامه‌هایی با موضوع تاریخ پخش می‌شود. از جمله برنامه **خطوط زمین**^۱ که به بررسی ارتباط محل‌های جغرافیایی مختلف در بریتانیا و تأثیر آنها در امور فرهنگی، آموزشی، علمی، سیاسی و اقتصادی می‌پردازد.

مجموعه برنامه به‌همراه دو کارشناس با انتخاب موضوعات مختلف و مرتبط با محل موردنظر، در مکان جغرافیایی به گردش می‌پردازند و درباره نکاتی صحبت می‌کنند که اگرچه موضوع آنها متفاوت است، اما در نهایت معرفی ویژگی‌های مکان موردبحث را

به‌دنبال خواهد داشت؛ مثل برنامه‌ای درباره جنگل شروود که مجری به‌همراه سه کارشناس امور جنگل‌ها، یک کارشناس فرهنگ عامه و یک نویسنده، ضمن گردش در جنگل شروود، صحبت درباره افسانه رابین‌هود و نقش آن در ادبیات داستانی و اساطیری بریتانیا، در نهایت به بررسی اهمیت درختان و جنگل‌ها در زندگی امروز می‌پردازد.

-نونه‌ای از برنامه‌ها با موضوع تاریخ نیز از بخش خبری رادیو ۴ پخش می‌شود؛ مثل برنامه ساعت وست‌مینستر^۱ که یکشنبه‌ها از ساعت ۲۲:۰۰ تا ۲۳:۰۰ با موضوع گفت‌وگو با اعضای کابینه و مجلس پخش می‌شود. این برنامه در هفته حدود ۶۵۰/۰۰۰ شنونده دارد و پرسنننده‌ترین برنامه بخش شبانه‌های یکشنبه‌ها است. پانزده دقیقه پایانی این برنامه ضمیمه یکشنبه^۲ نامیده می‌شود که از فضای متفاوتی برخوردار است و برخی موضوعات تاریخی در این بخش ارائه می‌شود؛ مثل صحبت‌های

1. The Westminster Hour
2. Sunday Supplement

دیوید کاناداین^۱ از متخصصان تاریخ، درباره فن سخنرانی وینستون چرچیل یا صحبت‌های سر جان کیگان^۲ کارشناس تاریخ‌نظامی درباره صلح بعد از جنگ جهانی دوم که با توجه به تحلیل‌های این کارشناس و کاربرد آن در عملکرد سیاستمداران بریتانیا تهیه شده است.

3. David Cannadine

4. Sir John Keegan

~~مجریان برنامه‌های تاریخی شبکه‌های~~ رادیویی **BBC**

مجرای رادیویی در عین حال هم موجودی واقعی است و هم خیالی. صدای او که به‌طور مستقیم شنیده می‌شود واقعی است، ولی تصویری که شنونده از صاحب این صدا دارد خیالی است، زیرا صورت وجودی او فقط صداست.
(اندرو کرایسل)

از نوآوری‌های **BBC** در تهیه برنامه‌هایی با موضوعات مختلف مرتبط با تاریخ سیاسی، اجتماعی، هنری و اقتصادی، به استفاده از مجریان خاص می‌توان اشاره کرد. در واقع مجریان برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی **BBC** از برخی ویژگی‌ها برخوردارند؛ از جمله آشنایی به مباحث تاریخی به‌گونه‌ای که به‌عنوان کارشناس و

فرد تحصیل‌کرده و متخصص در رشته تاریخ صاحب‌نظرند. در مواردی که مجری تحصیل‌کرده در رشته تاریخ نباشد نیز توانایی او در اجرای برنامه، شایان‌توجه است. به‌نظر می‌رسد که مجری حداقل در خصوص موضوع هر برنامه مطالعاتی داشته است و با تسلط به اجرای برنامه می‌پردازد. مجری برنامه‌های تاریخی رادیو BBC در گفت‌وگو با کارشناسان نیز به‌خوبی از توانایی اداره بحث و برقراری ارتباط با کارشناس برخوردار است.

در برخی موارد مجریانی که برای برنامه‌های تاریخی انتخاب می‌شوند، به‌رغم بی‌اطلاعی از تاریخ، در اجرای برنامه تسلط کامل دارند و به‌سهولت می‌توانند با کارشناسان برنامه یا شنوندگان ارتباط برقرار کنند. برخی از این گروه مجریان برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC، نزد مخاطبان از محبوبیت خاصی برخوردارند و همین امر سبب می‌شود تا در ارائه برنامه‌ای با محتوای تاریخی، موفق بوده و برنامه هم از مخاطبان شایان توجهی برخوردار باشد.

به‌طور مثال، رادیو ۲ BBC که به پخش موسیقی و برنامه‌های مرتبط با هنرهای مختلف اختصاص دارد، در بخش برنامه‌های مستند تاریخی با موضوع زندگی هنرمندان دهه‌های گذشته، از مجریان خاصی استفاده می‌کند.

بر این اساس، بَرَد پیت، وال کیلمر و جانی دپ که از هنرپیشگان معروف هالیوود به‌شمار می‌روند، به‌ترتیب گویندگی برنامه‌هایی را برعهده داشتند که درباره زندگی سه‌تن از هنرمندان دهه‌های گذشته یعنی نیک دراک، مارلون براندو و جیمز دین تهیه شده بود.^۱

ادامه این بخش از پژوهش به‌معرفی برخی مجریان موفق برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC اختصاص دارد.

ملوین برگ: مجری برنامه در زمان ما در رادیو ۴ BBC و فارغ‌التحصیل در رشته تاریخ از دانشگاه اکسفورد. وی در ۱۹۶۱ برای کارآموزی در BBC پذیرفته شد. از ۱۹۸۸ تا

۱. برای نمونه ر.ک

۱۹۹۸، مجری برنامه شروع هفته بود. در ۱۹۹۸، در مجموعه بر شانه‌های غولان با دانشمندان درباره تاریخ علم به گفت‌وگو پرداخت. از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۱، برنامه رادیویی ریشه‌های زبان انگلیسی را با موضوع تاریخ زبان انگلیسی مجری‌گری کرد. او علاوه بر کار در رادیو ۴، ناظر هنری برنامه تلویزیون لندن در آخر هفته است. ملوین برگ کتاب‌های متعددی تدوین کرده است و برنده جایزه ادبی ویت اسمیت نیز بوده است.

ملوین برگ در مصاحبه با کارشناسان رشته‌های مرتبط با تاریخ، تبحر دارد و با توجه به تخصص در این رشته، می‌تواند میزگردهای تاریخی را به‌خوبی اداره کند. در نتیجه، مباحثی هر چند پیچیده و دشوار که در میزگردهای تاریخی به‌ویژه در برنامه در زمان ما مطرح می‌شوند، در قالبی ساده و با ذکر رئوس مطالب، بر ذهن شنونده منعکس شده و مخاطب با این برنامه ارتباط مناسب و مداومی برقرار می‌کند. سیمون المز، از عوامل برنامه‌ساز رادیویی در BBC، معتقد است که ملوین برگ با سؤالات ساده درباره

مباحث پیچیده، مصاحبه‌شونده را به قلب مطلب هدایت می‌کند.

دیوید آرونوویچ: مجری دو مجموعه برنامه به‌نام‌های **شیوه رومی** و **شیوه نورمنی** با موضوع تاریخ بریتانیا و فارغ‌التحصیل رشته تاریخ از دانشگاه منچستر است. او فعالیت خود را به‌عنوان خبرنگار آغاز کرد و مدتی بعد به **BBC** پیوست. آرونوویچ در حال حاضر در **گاردین** و **آبزرور** مقالاتی تالیف می‌کند.

کریستوفر اندرو: پروفیسور کریستوفر اندرو، استاد تاریخ معاصر از دانشگاه کمبریج و مجری برنامه **چه می‌شد اگر؟** است. وی علاوه بر این برنامه در برخی برنامه‌های مستند تلویزیونی **BBC** نیز فعالیت دارد. تا به حال کتاب‌های متعددی از او منتشر شده است. وی مدتی نیز در دانشگاه‌های هاروارد و تورنتو، تدریس می‌کرده است.

سو کوک: کوک مجری برنامه **ساختن تاریخ** و از تهیه‌کنندگان قدیمی تلویزیون **BBC** است. او به‌مدت بیست سال در رادیو و تلویزیون **BBC** به فعالیت پرداخته است. سو کوک موفق به اخذ دکترای افتخاری در رشته روان‌شناسی

شده است و در مؤسسات و امورخیزیه فعالیت می‌کند.

جاناتان فریدلند: وی مجری برنامه نگاه طولانی^۱ در رادیو ۴ است. فریدلند در شبکه تلویزیونی BBC2 و شبکه ۴ نیز برنامه‌هایی اجرا کرده است. او تحقیقاتی نیز درباره جنگ جهانی دوم به عمل آورده است و از نویسندگان مجله گاردین به‌شمار می‌رود. فریدلند آثار متعددی درباره سیاست بریتانیا در خاورمیانه و قانون اساسی بریتانیا، تألیف کرده است که در سال ۲۰۰۳ از شیوه فعالیت او در روزنامه‌نگاری تقدیر شد.

سو مک گرگور: مجری برنامه گردهمایی، فعالیت خود را در BBC به‌عنوان تهیه‌کننده آغاز کرد. مدت پانزده سال مجری برنامه ساعت زن در رادیو ۴ بود. حدود هفده سال نیز با برنامه امروز همکاری کرد. مک گرگور موفق به اخذ مدرک افتخاری از دانشگاه‌های متعدد از جمله دانشگاه ناتینگهام بوده است. وی در یونیسف نیز به فعالیت مشغول

1. The Long View

است و به‌علت دوران طولانی فعالیت در **BBC**، از وی تقدیر شده است.

پیتز اسنو: پیتز اسنو، مجری برنامه **Random Edition** و از بهترین روزنامه‌نگاران بریتانیا به‌شمار می‌رود. وی در تهیه و اجرای برنامه‌های متعددی در **BBC** شرکت داشته است. جدیدترین برنامه او با عنوان **میدان جنگ بریتانیا**، به‌همراه پسرش دن اسنو که مورخ و خبرنگار است، از شبکه تلویزیونی **BBC2** دو نیز پخش شده است.

مایک تامسون: از برنامه‌سازان موفق رادیو و تلویزیون **BBC** است. وی علاوه بر برنامه‌سازی، در نشریات معتبری چون **دیلی میل** و **آبزرور** نیز مقالاتی می‌نویسد. جوایز افتخاری نیز به مناسبت برنامه‌هایی که برای رادیو **BBC** ساخته است، به‌وی اعطا شده است. ازجمله جایزه طلای سونی برای برنامه‌ای از بخش تاریخ رادیو **۴** با عنوان **مستند** که به‌عنوان بهترین برنامه خبری سال ۲۰۰۲ انتخاب شد.

مارک لاوسون: مارک لاوسون فارغ‌التحصیل زبان است و از حدود ۱۹۸۴ در جراید مختلف

از جمله **گاردین** و **آبزور** به‌نگارش مقاله پرداخته است. وی مدتی اجرای برخی برنامه‌های تلویزیونی را در **BBC** برعهده داشته است. لاوسون دو بار به‌عنوان منتقد سال برگزیده شده و جوایز متعددی به او اعطا شده است.

جان ویلسون: مجری برنامه ردف جلو فعالیت خود را در **BBC** به‌عنوان خبرنگار از سال ۱۹۹۰ آغاز کرد. وی در ساخت برنامه‌های متعددی در **رادیو ۴** و تهیه برنامه‌های مستند **رادیو ۱** و **رادیو ۵** زنده هم شرکت داشته است. مقالاتی نیز در جرایدی چون **آبزور** و **روزنامه هنر**، منتشر می‌کند.

کریستی لند: او فعالیت خود را در بخش خبر **BBC**، به‌عنوان خبرنگار آغاز کرد. وی پوشش خبری واقعه تخریب دیوار برلین و رخدادهاي بالکان را برعهده داشت. مدتی نیز به‌عنوان خبرنگار مخصوص **BBC** در پاریس به‌فعالیت مشغول بود. لند مدتی نیز اجرای برنامه‌هایی را در **شبکه ۲** و **۴** تلویزیون

BBC برعهده داشت. او از سال ۲۰۰۴ با برنامه ردیف جلو همکاری می‌کند. **همفري کارپنتر**: مجري پيشين مجموعه برنامه زندگي‌هاي بزرگ در سال ۱۹۶۸ به **BBC** پیوست و سال‌ها به‌عنوان تهیه‌کننده و مجري محلي در اکسفورد به‌کار مشغول بود. وي مدتي نيز اجرائي برنامه‌هاي هنري را برعهده داشت از جمله برنامه **امواج شبانه** که از **رادیو ۳** پخش می‌شود. او با موسیقي آشنا بود. کارپنتر در چهارم ژانویه ۲۰۰۵ پس از بیماری طولاني درگذشت. پس از مرگ همفري کارپنتر، اجرائي برنامه **زندگي‌هاي بزرگ** به فرانسین استوک محول شده است.

فرانسین استوک: مجري جديد برنامه زندگي‌هاي بزرگ، از سال ۱۹۸۳ به‌عنوان تهیه‌کننده به **BBC** ملحق شده و مدتي سردبيري برنامه‌هايي را برعهده داشته است. وي در بخش‌هاي مختلف خبري **رادیو ۴** فعالیت داشته و مجري برنامه **جهان مالي امشب** و **جعبه پول** بوده است. استوک اجرائي برنامه‌هاي تلویزیوني **برنامه پول**، **اخبار شب** و **شوانتيك** را در **BBC2** برعهده داشته است.

فرانسیس وین : مؤلف آثاری درباره زندگی‌نامه شخصیت‌ها، برنامه‌ساز و روزنامه‌نگار است و مقالاتی در جراید **گاردین** و **ونیتی فر**^۱ منتشر می‌کند. او در سال ۱۹۹۷ به‌عنوان روزنامه‌نگار سال انتخاب شد. وی مدت‌ها اجرای برنامه **باجه اخبار**^۲، **مسابقه اخبار**^۳ و برنامه تاریخی با عنوان **تاریخ بی‌خردی** را در **رادیو ۴** برعهده داشت.

کریس بالی: از مجریان دائمی **رادیو ۴** و از کارشناسان تاریخ است که اجرای برنامه **چرا چنین کردیم؟** را برعهده دارد. او از تهیه‌کنندگان و مجریان سرویس جهانی **BBC** است.

کریس گانیس: مشاور آسیایی **BBC** و نماینده این شبکه در سازمان ملل در نیویورک است. وی رخدادهای جنگ عراق را در ۱۹۹۱ پوشش داده است و از کارشناسان رخدادهای اخیر یوگسلاوی است. گانیس از تهیه‌کنندگان سرویس جهانی **BBC** است.

-
1. Vanity Fair
 2. News- Stand
 3. The News Quiz

ایان بوروما: کارشناس مباحث آسیا و تحصیلکرده توکیو است. او به زبان ژاپنی تسلط دارد و در جرایدی چون گاردین و دیگر روزنامه‌ها، مقالاتی تالیف می‌کند. وی اجرای برنامه کودک مک آرتور را برعهده داشته است.

شارلوت اوانز: مجری برنامه به‌دنبال ژن‌هایتان، فعالیت خود را از سال ۱۹۸۷ در BBC، به‌عنوان تهیه‌کننده و گزارشگر آغاز کرد. برنامه گفت‌وگویی دخترانه او در سال ۲۰۰۱ به‌عنوان بهترین برنامه کلامی جایزه افتخاری طلای سونی را دریافت کرد. شارلوت اوانز در حال‌حاضر در برنامه به‌دنبال ژن‌هایتان با شنوندگان درباره تاریخ خانوادگی آنها به گفت‌وگو می‌پردازد و آنها را در تحقیق درباره شجره‌نامه خانوادگی راهنمایی می‌کند.

الیستر کوک: الیستر کوک از برنامه‌سازان قدیمی BBC است که در حال حاضر در ایالات متحده آمریکا به‌سر می‌برد و برنامه نامه‌ای از آمریکا را در رادیو ۴ اجرا می‌کند. طرح اجرای این برنامه در سال ۱۹۳۵ و از سوی

شبکه رادیویی **NBC** آمریکا به ایستر کوك پیشنهاد شد. ایستر کوك مدتی بعد به آمریکا مهاجرت کرد. در سال ۱۹۴۶ این طرح در **BBC** هم موردتوجه قرار گرفت و برنامه‌ای با عنوان **نامه آمریکایی** تهیه شد. این برنامه از سال ۱۹۵۰ **نامه‌ای از آمریکا** نامیده شد. کوك در این برنامه ۱۵ دقیقه‌ای به بررسی مباحث مختلف روز می‌پردازد. برخی موضوعات این برنامه به بخش‌هایی از رخدادهای تاریخ معاصر جهان اختصاص دارد، از جمله برنامه‌ای درباره بحران تسلیحاتی کوبا در ۱۹۶۲.

کیت ادی: از مجریان، گزارشگران ارشد و برنامه‌سازان باسابقه **BBC** است. وی اجرای برنامه **از گزارشگر خودمان** را که از برنامه‌های قدیمی سرویس جهانی **BBC** است، برعهده دارد. او در بیست‌وسه‌سالگی با مدرک کارشناسی مطالعات اسکاندیناوی به‌عنوان تکنیسین استودیو به رادیو محلی **BBC** ملحق شد و مدتی بعد به‌عنوان تهیه‌کننده در **رادیو بریستول** به فعالیت پرداخت. سپس مدتی نیز در ساخت برنامه‌های

تلویزیونی ورزشی و مذهبی فعالیت داشت. بیشترین بخش فعالیت او در قالب پوشش خبری رخدادهای مهم ارائه شده است، از جمله پوشش خبری جنگ خلیج فارس، رخدادهای یوگسلاوی، آلبانی، رومانی، چین و سیرالئون. در طول دوران فعالیت او در **BBC**، جوایزی به‌ویژه اعطا شده است.

بررسی دیدگاه‌های برنامه‌سازان
شبکه‌های رادیویی
BBC
درباره برنامه‌های رادیویی تاریخی

رادیو با عقاید، مهارت‌ها و یادگیری
ارتباط دارد. (ویکتوریا فینر)

در تهیه برنامه‌های تاریخی رادیوهای **BBC** در هر ساختار و قالبی که ارائه می‌شوند، عواملی دخیل است که موجب ارتقای کیفیت آنها و جلب مخاطب می‌شود. انتخاب موضوع خاص برمبنای شرایط زمانی یا نیاز مخاطب، تحقیق آکادمیک درباره هر موضوع، بررسی طرح‌های مختلف برای ارائه موضوع به‌گونه‌ای که موفق به جلب‌نظر مخاطب شود، لزوم آشنایی تمامی اعضای برنامه‌ساز با برنامه و محتوای آن،

از جمله این عوامل به‌شمار می‌روند. (استارکی، ۲۰۰۴: ۱۲۶ و ۱۲۷)

در این بخش از پژوهش دیدگاه‌های برخی عوامل برنامه‌ساز در برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی **BBC**، معرفی می‌شود.

دیدگاه‌های دیوید آرونوویچ در طراحی برنامه شیوة رومی

دیوید آرونوویچ مجری برنامه شیوة رومی درباره چگونگی انتخاب موضوع این برنامه که به معرفی تاریخ اجتماعی در امپراتوری روم اختصاص دارد، به طرح مباحثی می‌پردازد که در بررسی دیدگاه برنامه‌سازان **BBC**، درباره انتخاب برنامه‌های تاریخی می‌تواند مدنظر قرار گیرد.

دیوید آرونوویچ درباره علت اصلی توجه به تاریخ روم چنین می‌گوید که در مطالعات تاریخی بیشتر به آشنایی با افراد گمنام و همچنین شخصیت‌های قدرتمند تاریخ علاقه‌مند بوده است. او یادآور می‌شود که به‌عنوان

روزنامه‌نگار، همواره به این نکته توجه داشته که جامعه امروز چگونه به این مرحله رسیده است. به‌نظر دیوید آرونوویچ جامعه رومی نقش بسزایی در شکل‌گیری سازمان اجتماعی و فناوری‌ها در جامعه امروز داشته است.

دیوید آرونوویچ یادآور می‌شود که جهان امروز کم و بیش به ساختاری نزدیک می‌شود که در دوران امپراتوری روم رایج بوده است؛ ساختاری مبتنی بر حذف ملی‌گرایی و توجه به ساختاری جهانی که در سازمان‌هایی چون اتحادیه اروپا و ناتو اعمال می‌شود. آرونوویچ این ساختار را مشابه وضعیت امپراتوری روم در دوران اگوست و تراژان قلمداد می‌کند.

دیوید آرونوویچ در پاسخ به این سؤال که آیا تاریخ روم می‌تواند پیام و درسی برای آغاز قرن بیست‌ویکم به‌همراه داشته باشد، معتقد است که ساختار اجتماعی در امپراتوری روم مبتنی بر نظام شهروندی و تسامح مذهبی، می‌تواند در شرایط امروز مدنظر قرار بگیرد.

دیوید آرونوویچ، ضمن اینکه به نقد تاریخ اجتماعی روم می‌پردازد و سرگرمی‌های نابهنجار رومی‌ها را نفی می‌کند، عقیده دارد که زندگی در دوره رومی به مراتب بهتر از زندگی در قرن بیستم است.^۱

دیدگاه ربکا نیکولسون تهیه‌کننده برنامه شیوة رومی

ربکا نیکولسون تهیه‌کننده برنامه شیوة رومی درباره نقش تهیه‌کننده در برنامه‌سازی معتقد است که تهیه‌کننده درباره ساختار مجموعه و محتوای آن تصمیم می‌گیرد. به عقیده نیکولسون، از دیگر وظایف تهیه‌کننده، تحقیق درباره موضوع مورد بحث است. او متذکر می‌شود که بررسی عناصر برنامه مثل مواد آرشیوی، موسیقی، مصاحبه‌ها، بازیگران، تدوین مواد ضبط‌شده، تهیه مطالبی که باید برای معرفی برنامه در جراید ارائه شود و همچنین حمایت از مجری از ضروریات کار تهیه‌کننده رادیویی است.

۱. برای شنیدن این مصاحبه ر.ک:

نیکولسون دربارهٔ چگونگی گردآوری اطلاعات برای برنامه شیوه رومی، متذکر می‌شود که مجموعه غنی و ارزشمندی از اطلاعات این برنامه از کتابخانه BBC، وبسایت‌های مرتبط با موضوع و موزه بریتانیا گردآوری شده است. و یادآور می‌شود که به‌علت گستردگی موضوع، انتخاب این‌که برنامه از کدام بخش از تاریخ روم آغاز شود، کاری مشکل بوده است. نیکولسون دشوارترین جنبه از کار تهیه مجموعه برنامه‌های تاریخی مثل شیوه رومی را انتخاب موضوع از گستره دوران تاریخی با صدها سال قدمت می‌داند. وی یادآور می‌شود که برای ساخت برنامه‌ای چهارقسمتی، بخش‌هایی از موضوعات شاخص تاریخ روم انتخاب شده است. نیکولسون بهترین بخش از کار تهیه برنامه تاریخی شیوه رومی را امکان بازدید از مکان‌های تاریخی و موزه‌ها به‌همراه کارشناسان می‌داند. او برای تهیه این برنامه به رم نیز سفر کرده است.^۱

۱. برای شنیدن این مصاحبه ر.ک:

www.bbc.co.uk/radio4/history/romanway.html

دیدگاه ملوین برگ درباره شیوة تهیه برنامه در زمان ما

ملوین برگ درباره چگونگی طرح ایده برنامه در زمان ما، یادآور می‌شود که بسیاری از افراد هم‌عصر ما کارهای خارق‌العاده‌ای انجام داده‌اند و درخصوص مباحثی به تحقیق پرداخته‌اند که کمتر درباره آنها صحبت شده است. درواقع این افراد آمادگی دارند تا درباره این تحقیقات با مردم به‌زبانی ساده صحبت کنند. این فرصتی است که در حال حاضر در اختیار جهان انگلیسی‌زبان قرار دارد.

ملوین برگ درباره چگونگی شکل‌گیری این برنامه چنین می‌گوید که طرح برنامه در زمان ما با پایان یافتن برنامه **آغاز هفته** مدنظر قرار گرفت. وی متذکر می‌شود که ضمن گفت‌وگو با اولیویا سلیگمن^۱ که از بهترین تهیه‌کنندگان در **BBC** است، به این نتیجه رسیدند که برنامه بعدی باید به‌نوعی با برنامه **آغاز هفته** در ارتباط باشد. بنابراین گفت‌وگوهای ملوین برگ و اولیویا

سلیگمن بر مبحث اندیشه‌ها، ایده‌ها و علم متمرکز شد؛ مبحثی که تا به حال از سوی ملوین برگ مورد غفلت قرار گرفته بود. ملوین برگ یادآور می‌شود که اگرچه از مبحث علم اطلاع چندانی نداشته است، اما به آن علاقه‌مند بوده است و برنامه‌ای با این موضوع فرصت مناسبی برای فراگیری مباحث مختلف برای او به‌شمار می‌رفته است. ملوین برگ متذکر می‌شود که او و تهیه‌کننده برنامه معتقد بودند اگر هر دو کارشان را به‌خوبی انجام دهند، مخاطب را با خود همراه خواهند کرد.

ملوین برگ درباره گفت‌وگو با میهمانانی که در رشته‌های خاص علمی مثل فیزیک کوانتوم تخصص دارند و چگونگی برقراری ارتباط با آنها، چنین می‌گوید که در این شرایط بحث را به میهمانان واگذار می‌کند. ملوین برگ یادآور می‌شود که چنین میهمانانی شما را در فراگیری بحث یاری می‌کنند، چراکه در آموزش و تدریس مهارت دارند.

ملوین برگ معتقد است که شنوندگان این برنامه را می‌توان به‌منزله مفسران، مورخان علم یا مورخان مبتدی قلمداد کرد که می‌توانند از قرن‌ها گذر کنند و امور را به یکدیگر مرتبط سازند. ملوین برگ درباره چگونگی انتخاب میهمانان و طراحی ترتیب صحبت آنها یادآور می‌شود که تهیه‌کننده در این خصوص نظر می‌دهد. وی متذکر می‌شود که این امر در ارتقای کیفیت برنامه بسیار حائز اهمیت است و در صورتی که انتخاب میهمانان و ترتیب صحبت آنها به درستی صورت نگیرد، برنامه هم به‌شکل نامناسی ارائه خواهد شد.

ملوین برگ درباره چگونگی طراحی سؤالات و ارائه بحث، یادآور می‌شود که سؤالات به‌گونه‌ای طراحی می‌شوند که هر کارشناس بر اساس اندیشه خود بحث را آغاز می‌کند. وی در نهایت صحبت‌ها به‌گونه‌ای در مسیری یکسان قرار می‌گیرند و بدین‌ترتیب مثلثی شکل می‌گیرد که تلفیقی از آرای کارشناسان است. ملوین برگ یادآور می‌شود که با میهمانان پیش از شروع برنامه درباره

موضوع مورد بحث کمتر صحبت می‌کند و گفت‌وگو با میهمانان به تعیین مدت زمان صحبت‌های هر فرد و ترتیب گفت‌وگو خلاصه می‌شود. وی معتقد است در صورتی که پیش از شروع برنامه درباره موضوع صحبت شود، نکته تازه‌ای برای بیان در برنامه باقی نمی‌ماند.

ملوین برگ که خود از سابقه تهیه‌کنندگی برنامه در BBC برخوردار است، درباره ارتباط با تهیه‌کننده به‌ویژه تهیه‌کنندگان تازه‌کار یادآور می‌شود که در حال حاضر بیشتر افرادی که با آنها کار می‌کند، از او جوان‌ترند. او متذکر می‌شود که در برخی موارد مباحثاتی درباره برنامه بین او و تهیه‌کننده رخ می‌دهد که قابل درک است. ملوین برگ درباره چگونگی برقراری ارتباط با تهیه‌کننده در زمان ضبط برنامه چنین می‌گوید که کمتر از گوشی برای شنیدن صحبت‌های چارلی تیلور (تهیه‌کننده برنامه) استفاده می‌کند و ارتباط آن دو در هنگام ضبط برنامه از طریق تلویزیونی برقرار

می‌شود که در استودیو قرار دارد و صحبت‌های تهیه‌کننده بر آن نوشته می‌شود. ملوین برگ درباره چگونگی مصاحبه متذکر می‌شود که هر گفت‌وگو از شیوة خاص خود برخوردار است. در برخی موارد سؤالی که مطرح می‌شود و پاسخ آن، زمینه طرح سؤال بعدی را فراهم می‌کند. او یادآور می‌شود که مجری و تهیه‌کننده در برخی برنامه‌ها همانند باستان‌شناسان عمل می‌کنند؛ یعنی ابتدا موضوع مورد بحث را به‌خوبی بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کنند و سپس به طرح بحث می‌پردازند. وی معتقد است که با این شیوه‌ها مستند رادیویی ساخته می‌شود. ملوین برگ درباره فرایند برنامه در **زمان ما**، چنین می‌گوید که این برنامه فرصتی را برای تمامی شنوندگان فراهم می‌کند تا با اندیشه‌های متخصصان مختلفی آشنا شوند؛ متخصصانی چون مورخان، دانشمندان، اخترشناسان و... که در تخصص خود بهترین به‌شمار می‌روند و این برنامه فرصتی برای همراهی با آنهاست.

ویژگی برنامه‌های
تاریخی شبکه‌های
رادیویی

BBC

BBC انباشته از تاریخ است. (گومز و پروبست)

برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی **BBC**، از نظر چگونگی ارائه و معرفی تاریخ و شیوه برنامه‌سازی از ویژگی‌هایی برخوردارند که آنها را در تقسیم‌بندی کلی در زیرمجموعه عناصری چون تازگی و جذابیت مطالب، تنوع موضوع، فضاسازی و تحلیل‌برانگیزی، استفاده از گفتار کارشناس و تاریخ شفاهی برای برقراری ارتباط بیشتر با مخاطب و القای سندیت برنامه از این طریق می‌توان بررسی کرد.

از ویژگی‌های شاخص برنامه‌های تاریخی در رادیو BBC، به تازگی و جذابیت مطالب می‌توان اشاره کرد. فهرست برنامه‌های تاریخی موجود در اینترنت و وبسایت رادیو BBC مبین این امر است.

برنامه‌های تاریخی رادیویی در قالب‌های مختلف، طراحی و تهیه می‌شوند. بنابراین مخاطبان در گروه‌های مختلف اجتماعی می‌توانند با این برنامه‌ها و موضوعات آن ارتباط برقرار کنند. برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC به‌گونه‌ای طراحی و تهیه شده‌اند که از توانایی پاسخگویی به سلیقه شنوندگان مختلف برخوردارند. به‌طور مثال، در ویژه‌برنامه‌هایی که به‌مناسبت رخداد تاریخی در رادیوهای BBC تهیه می‌شود، مجموعه برنامه‌هایی متنوع به‌چشم می‌خورد که درباره ابعاد مختلف موضوعی یکسان، اما در قالب برنامه‌هایی با ساختارهای متفاوت، مثل مستند، نمایش، طنز، میزگرد، مسابقه و... تهیه شده‌اند. برنامه‌های تاریخی رادیو به‌صورت زنده یا تولیدی، با کیفیت بالا

پخش می‌شوند و در هر دو صورت، از تنوع و جذابیت خاص برخوردارند.

در برنامه‌های تاریخی، موضوعاتی بکر و تازه مدنظر قرار می‌گیرد؛ موضوعاتی که شنونده دقایقی از وقت خود را برای آشنایی با آنها در اختیار رادیو قرار می‌دهد. در برنامه‌های تاریخی رادیو **BBC**، مباحث خشک تاریخی مطرح نمی‌شود و در صورت نیاز به پرداختن به آنها، به‌گونه‌ای غیرمستقیم و با استفاده از مباحث فرعی و ملموس در جامعه امروزی، به مباحث خشک تاریخی اشاره می‌شود.

موضوعات برنامه تاریخی در رادیو **BBC**، اگرچه برمبنای دستورالعمل و اولویت‌های این رسانه انتخاب می‌شود، پیشنهادها و انتقادهای شنوندگان، عامل مهمی در طراحی و تهیه برنامه‌هایی از این دست به‌شمار می‌رود. از این‌روست که موضوعات برنامه‌های تاریخی رادیو **BBC**، متنوع و برای شنونده جذاب و شنیدنی است.

بخش شایان‌توجهی از برنامه‌های تاریخی رادیو **BBC**، به موضوعات مرتبط با تاریخ

اجتماعی و ابعاد گوناگون از تاریخ معاصر اروپا و بریتانیا اختصاص دارد. این موضوعات برای مخاطب ملموس است و شنونده انگیزه بیشتری برای شنیدن برنامه دارد. بخش دیگری از برنامه‌های تاریخی رادیو BBC، به معرفی تاریخ بریتانیا اختصاص دارد. این موضوع اگرچه مبحثی سنگین و برای عامه خشک و بی‌روح به‌شمار می‌رود، اما ساختار برنامه به‌گونه‌ای طراحی می‌شود که مباحث خشک تاریخی به داستانی‌مهیج و سرشار از مباحث تازه و شنیدنی تبدیل می‌شود.

برنامه‌های تاریخی در ایستگاه‌های رادیویی BBC به طرح مباحث تاریخی قرون گذشته اختصاص ندارد، بلکه مباحث مرتبط با رخداد‌های دهه‌های اخیر هم به‌عنوان موضوعی تاریخی و مربوط به یک نسل پیش‌جامعه بریتانیا معرفی و بررسی می‌شود.

برخی از این برنامه‌ها عبارت‌اند از: **Space**

و **Hoppers, Tank Tops and Me** و **Legwarmers, Yuppies and Me**

که به‌ترتیب به بررسی رخداد‌های دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ اختصاص دارند. این برنامه از رادیو ولز پخش شده است و صحبت با

افرادی که در دهه‌های موردبجث، جوان بودند و استفاده از موسیقی آن دوره، فضایی مناسبی را برای معرفی دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ فراهم می‌کند.

برنامه‌های تاریخی در رادیو BBC از نظر شیوة تهیه و قالب اجرا، از قدرت فضا سازی شایان توجهی برخوردارند. این ویژگی از برخی عناصر اصلی نشئت می‌گیرد. مثل شیوة طراحی، تدوین و نگارش برنامه، نوع اجرا و بیان‌گوینده و شیوة تهیه برنامه.

درواقع طراح، نویسنده و تهیه‌کننده برنامه با دقت و در زمان کافی، به خلق برنامه‌ای می‌پردازند که حواس شنونده به‌سہولت به آن جلب می‌شود. نوع بیان مطلب از تسلط گوینده بر موضوع حکایت می‌کند و در نتیجه، شنونده با اطمینان خاص، به برنامه گوش می‌دهد و درباره مطالب آن فکر می‌کند. گوینده یا مجری برنامه‌های تاریخی در رادیو BBC، تنها خواننده متون نیست، بلکه با ابعاد مختلف موضوع مطرح‌شده در متن، آشناست. در برخی موارد مجری برنامه تنها دریک برنامه خاص مرتبط با موضوع

تاریخ فعالیت دارد. در برخی موارد نیز مجری خود مورخ است. در هر دو صورت مجری برنامه‌های تاریخی به‌سهولت می‌تواند با کارشناسان برنامه ارتباط برقرار کند، از قدرت احاطه بر مباحث و گفت‌وگوهای تاریخی برخوردار است و با تمرکز بحث را کنترل می‌کند. در نتیجه، در گفت‌وگوها و میزگردهای تاریخی، بحث به بیراهه نمی‌رود و در زمان مناسب جمع‌بندی می‌شود.

مخاطبان برای درک و تأیید مباحثی که از برنامه‌های رادیویی یا تلویزیونی پخش می‌شود، به‌میزان سندیت مطالب می‌اندیشند. علاوه بر منابع و مآخذ مکتوب، آثار معماری یا هنری که در برنامه‌های تاریخی به آنها ارجاع داده می‌شود، کارشناسان آشنا به موضوع و متخصص، از عناصر اصلی سندیت برنامه به‌شمار می‌روند. بنابراین حضور کارشناس متخصص در برنامه می‌تواند بر جذب مخاطب تأثیر مطلوبی بگذارد. این ویژگی است که برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC از آن برخوردارند.

از مضامین شاخص برنامه‌های تاریخی در رادیوهای BBC، تاریخ شفاهی است. تاریخ شفاهی در تعریفی مختصر عبارت است از گفت‌وگو با شاهدان رخدادی که در تاریخ معاصر به وقوع پیوسته است و ضبط و ثبت این گفت‌وگو. با استفاده از مصاحبه‌هایی که محققان تاریخ شفاهی تهیه و گردآوری می‌کنند، بخشی از تاریخ معاصر تحلیل و تدوین می‌شود. این شیوه از بهترین و مهم‌ترین شیوه‌های گردآوری اطلاعات تاریخی درباره رخدادهای دهه‌های گذشته به‌شمار می‌رود. در سال‌های اخیر و با توجه به اهمیت تاریخ شفاهی در تدوین تاریخ معاصر، محققان این رشته از مطالعات تاریخی برای تهیه تاریخ شفاهی، شیوه‌ها و راهکارهای خاصی را مدنظر قرار داده‌اند. از جمله این شیوه‌ها از گفت‌وگو با افراد بر مبنای بیان داستان زندگی، بخشی خاص از زندگی فرد یا گفت‌وگو با گروه خاص دربارهٔ رخداد معین، می‌توان نام برد. شایان ذکر است که در بیشتر برنامه‌های تاریخی مرتبط با تاریخ معاصر بریتانیا یا جهان که از رادیوهای

BBC پخش می‌شود، این شیوه‌ها نیز اعمال می‌شود. بنابراین می‌توان چنین گفت که در برنامه‌های تاریخی رادیوهای **BBC**، به‌گونه‌ای قابل‌توجه و کاربردی، از تاریخ شفاهی برای معرفی تاریخ استفاده شده است. (بیمن، ۱۳۸۳: ۱۷۶-۱۷۳)

درواقع، مورخان همواره درخصوص چگونگی انتقال مصاحبه‌ها با موضوع تاریخ شفاهی به دیگران با مشکلات همراه بوده‌اند و این امر مورد بررسی و مباحثه قرار گرفته است. درواقع، سؤال این است که چگونه می‌توان حالات فرد مصاحبه‌شونده را پس از مصاحبه به دیگران انتقال داد؟ برای ثبت تاریخ شفاهی جایگزین‌هایی در نظر گرفته شده است، از جمله متن گفت‌وگو که در این صورت باید متنی کامل و بسیار دقیق باشد. متونی از این دست را می‌توان به‌همراه مصاحبه ضبط شده در بایگانی نگهداری کرد. اما باید در نظر داشت که متن نوشته‌شده، همانند مصاحبه‌ای که بر نوار ضبط‌شده است، تنها برای تعداد معدودی از مخاطبان قابل دسترسی است. تنها در صورتی می‌توان از این

ابزارها برای معرفی تاریخ شفاهی استفاده کرد که متن مصاحبه به همراه نوار ضبطشده آن از طریق رادیو یا کتاب در اختیار همگان قرار بگیرد.

به عقیده پتر رید، محقق دانشگاه ملی استرالیا، رادیو دومین شیوه برای سهیم شدن در مصاحبه تاریخ شفاهی با طیف وسیعی از مخاطبان است. این در صورتی است که مصاحبه رادیویی برای ضبط تاریخ شفاهی، به شکلی دقیق و با مهارت بسیار صورت بگیرد. از اشکالات کاربرد رادیو در تاریخ شفاهی، ماهیت علائم و رمزهای رادیویی است. به طور مثال در تاریخ شفاهی سکوت مصاحبه‌شونده می‌تواند معنای خاصی را القا کند. در صورتی که سکوت در رادیو در برخی موارد مبین کارکرد ناقص یا نامناسب رادیو است (رید، ۱۹۹۸: ۴۱۵). با این حال، توجه به این نکته ضروری است که در برخی موارد از سکوت در رادیو می‌توان به عنوان محرکی قدرتمند برای برانگیختن قوه تخیل شنونده استفاده کرد. استفاده از سکوت در زمان همراهی با کلمات، برای تصدیق و تأیید

صحبت فرد دیگر یا خلق فضای غم‌انگیز می‌تواند عامل مؤثری در فضاسازی مناسب در برنامه رادیویی باشد. (کرایسل، ۱۳۸۱: ۸۱) بنابراین با تنظیم دقیق سؤالات و تعیین مسیر گفت‌وگو با مصاحبه‌شونده می‌توان از رادیو به‌عنوان ابزاری مناسب برای تعریف تاریخ‌شفاهی در طیف گسترده‌ای از مخاطبان استفاده کرد.

همان‌طور که در ابتدای این مبحث بیان شد، تاریخ‌شفاهی از مهم‌ترین شیوه‌های ارائه برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی BBC به‌شمار می‌رود و در واقع BBC به‌گونه‌ای قابل‌توجه و مناسب از این شیوه برای معرفی و آموزش تاریخ به‌صورت شنیداری استفاده می‌کند. نمونه‌هایی از این برنامه‌ها نیز در بخش برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC معرفی شد.

ازجمله برنامه‌های شاخص رادیو BBC که با تکیه بر تاریخ شفاهی و در ساختار تاریخ‌شنیداری تهیه شده است، از برنامه‌های ۴۰ قسمتی با عنوان

قرن صحبت می‌کند^۱ می‌توان نام برد. این برنامه درباره تاریخ بریتانیا در قرن بیستم و به‌مناسبت فرارسیدن هزاره جدید، تهیه و از تمامی شبکه‌های محلی و ایستگاه‌های منطقه‌ای BBC و مدتی بعد نیز به‌صورت مجزا از رادیو ۴ پخش شد. برای تهیه این برنامه با ۶۰۰۰ نفر مصاحبه شده است که پیرترین آنها ۱۰۷ و جوان‌ترین ۵ ساله بوده‌اند. آرشیو کامل این برنامه شامل ۶۰۰۰ مصاحبه و ۶۴۰ برنامه، بزرگترین مجموعه تاریخ‌شفاهی اروپا به‌شمار می‌رود. از این‌رو، آرشیو مجموعه قرن صحبت می‌کند، به کتابخانه بریتانیا واگذار گردید و «بانک حافظه هزاره BBC»^۲ نامیده شد. کتابخانه بریتانیا درصدد است این فهرست آرشیو را به‌صورت آنلاین در اختیار محققان و مورخان تاریخ اجتماعی قرن بیستم بریتانیا قرار دهد.

نمونه دیگری از برنامه‌های تاریخی رادیوهای BBC که بر اساس تاریخ‌شفاهی

1. The Century Speaks
2. BBC Millennium Memory Bank

ساخته شده‌اند، برنامه‌ای است با نامی استعاری با عنوان **خاطره همانند گلوله‌ها منفجر می‌شود**^۱. این برنامه، بر اساس صحبت‌ها و خاطرات نورمن وینچستر از سربازان جنگ جهانی دوم ساخته شده است. وی در هنگام تهیه برنامه ۸۸ سال داشته است و بدون آن‌که با موسیقی آشنا باشد، درصدد بود قطعه‌ای درباره تجارب خود در جنگ بنویسد. وی اشعاری در این‌باره می‌سراید و موسیقی موردنظر خود را نیز می‌نویسد. این قطعه را کارن ویمهرست^۲ تکمیل کرده است. شایان ذکر است که هلن وینشتین^۳ تهیه‌کننده این برنامه، ضمن صحبت با کارن ویمهرست از این اقدام وینچستر آگاه می‌شود و به‌عنوان یک مورخ و مستندساز درصدد تهیه برنامه‌ای با این موضوع برمی‌آید. بنابراین، به‌عنوان تهیه‌کننده برنامه با وینچستر به صحبت می‌نشیند و خاطرات او را ضبط می‌کند. اگرچه او در ضبط این خاطرات به‌علت کهولت سن وینچستر و فراموشی وی، با

3. Memory Like Shells Bursting

1. Karen Wilmhurst
2. Helen Weinstien

مشکلاتی روبه‌رو بوده است، ولی موفق به یادآوری خاطرات وینچستر می‌شود. به‌طور مثال، وینچستر را به موزه سلطنتی جنگ می‌برد تا او با مشاهده فیلم‌هایی از دوران جنگ، خاطرات مغشوش خود را ترمیم کند. این دیدار از موزه برای ضبط خاطرات وینچستر بسیار مفید بوده است. شرح خاطرات وینچستر به‌صورت متن بازنویسی و توسط مارک بولتن، از هنرپیشگان معروف بریتانیا، اجرا شد. در برنامه از موسیقی‌ای که وینچستر نوشته بود نیز استفاده شده است. برنامه با پشتیبانی کامل BBC، به‌شیوه‌ای جدید و بر اساس تاریخ شفاهی، ساخته و روز یکشنبه ۱۰ نوامبر ۲۰۰۲، ساعت ۱۱:۴۵ از رادیو ۴ پخش شد.

با بررسی فهرست هفتگی برنامه‌های رادیو ۴ به‌عنوان شبکه‌ای که بیشترین برنامه‌های تاریخی را دربردارد، می‌توان چنین گفت که در بیشتر مواقع، در هر روز هفته یک برنامه تاریخی از این شبکه پخش می‌شود. برخی برنامه‌ها مثل **این جزیره مقتدر** یا **امپراتوری** که به‌معرفی تاریخ بریتانیا

اختصاص دارند، هر روز هفته از دوشنبه تا جمعه به‌جز روزهای تعطیل پخش می‌شوند. ویژه‌برنامه‌های تاریخی نیز به‌صورتی طراحی می‌شوند که در بیشتر ساعات روز و به‌طور مستمر و بی‌وقفه، در طول یک یا چند روز، پخش شوند.

مدت‌زمان بیشتر برنامه‌های تاریخی بین ۱۵ تا ۳۰ دقیقه است که این زمان در مورد برنامه‌های میزگرد مثل در زمان ما یا نمایش‌های تاریخی، بین ۴۵ دقیقه تا یک ساعت تنظیم می‌شود. برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC، در ساعات خاصی پخش می‌شوند. گذشته از برنامه در زمان ما که به‌صورت میزگرد و با موضوع تاریخ اندیشه و علم، ساعت ۹ تا ۹:۳۰ صبح پنجشنبه از رادیو ۴ پخش می‌شود، بخش قابل‌توجهی از برنامه‌ها با موضوعات مختلف تاریخی، در ساعات ۱۰:۳۰ تا ۱۱:۰۰، ۱۱:۳۰ تا ۱۲:۰۰، ۱۵:۰۰ تا ۱۵:۳۰ و ۱۵:۳۰ تا ۱۶:۰۰ پخش می‌شوند. برای برخی برنامه‌ها، ساعت خاصی برای تکرار نیز در نظر گرفته شده است، مثل برنامه در زمان ما، که در شامگاه همان روز ساعت ۲۱:۳۰ تا

۲۲:۰۰ پخش می‌شود یا برنامه گردهمایی که پنج روز بعد از پخش یعنی در روز جمعه ساعت ۹ صبح تکرار می‌شود. بر اساس نمودار مخاطبان رادیو ۴ در یک روز، می‌توان چنین گفت که بیشترین مخاطبان برنامه‌های تاریخی افراد مسن به‌شمار می‌روند. (هندي؛ ۱۲۶:۲۰۰۰)

برخی برنامه‌های تاریخی که به‌صورت مجموعه و با موضوعی مرتبط در دو، سه، چهار یا پنج قسمت تهیه می‌شوند، در برخی موارد هر روز پخش می‌شوند و بدین‌ترتیب، برنامه در زمان کوتاهی به‌پایان می‌رسد. برخی مجموعه‌ها، به‌طور فصلی پخش می‌شوند و با پایان‌یافتن هر فصل از مجموعه، ضمن تعیین مدت‌زمان خاصی برای تولید مجموعه جدید، تاریخ پخش فصل جدید مجموعه اعلام می‌شود.

معرفی نمونه‌هایی از برنامه‌های
تاریخی شبکه‌های
رادیویی **BBC** با موضوع
تاریخ ایران

بریتانیا و ایران از مناسبات طولانی و نزدیکی
مبتهی بر احترام متقابل و تا حد واقع‌بینانه‌ای
سوءظن موجه از سوی طرف ایرانی برخوردار
بودند. (دیوید بلو)

برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی **BBC**
از موضوعات مختلفی تشکیل می‌شوند. به دیگر
سخن، موضوع این برنامه‌های تاریخی به معرفی
تاریخ بریتانیا محدود نمی‌شود و مطالب
گوناگون و متنوعی از تاریخ اروپا و جهان
را در ادوار مختلف تقسیم‌بندی تاریخ،
دربردارد. همان‌طور که در مباحث پیشین نیز

اشاره شد، بخشی از برنامه‌های تاریخی شبکه‌های رادیویی BBC، به‌معرفی رخدادهای تاریخ ایران و مباحث مرتبط با آن اختصاص دارد. در این بخش از پژوهش، نمونه‌هایی از این برنامه‌ها به اختصار معرفی می‌شود.

در برنامه یکشنبه ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۱، از مجموعه **از گزارشگر خودمان**، که از **رادیو ۴** پخش می‌شود، دیوید بلو از گزارشگران اسبق BBC، به بررسی بخشی از تاریخچه مناسبات ایران و بریتانیا می‌پردازد. این برنامه **رابطه عشق و انزجار ایران با بریتانیا^۱** نامیده شده است و دیوید بلو در آن به‌توصیف تجارب خود طی اقامت در ایران و بررسی رخدادهای تاریخی‌شاخص پنجاه‌سال اخیر ایران می‌پردازد.

برنامه‌ای از مجموعه میزگرد با عنوان **در زمان ما** که در پنجشنبه ۵ فوریه ۲۰۰۴، از **رادیو ۴** پخش شد، به بررسی نبرد ترموپیل از جنگ‌های ایران و یونان در عصر هخامنشی اختصاص دارد. در این برنامه ملوین برگ به‌همراهی سه کارشناس به بررسی تأثیر

1. Iran's love-hate relationship with the UK

جنگ‌های ایران و یونان در شکل‌گیری دموکراسی در غرب می‌پردازد. در برنامه دیگری از مجموعه در زمان ما، که روز پنج‌شنبه ۱۱ نوامبر ۲۰۰۴ از رادیو ۴ پخش شد، آئین زرتشت مورد بررسی قرار گرفت.

موضوع برنامه‌ای از مجموعه گردهمایی با موضوع تاریخ‌معاصر در قالب گفت‌وگو با افرادی که در شرایطی خاص از تاریخ معاصر جهان، حضور داشتند نیز به بررسی وضعیت ایران در دوران انقلاب اسلامی و ماه‌های پس از آن اختصاص دارد. این برنامه روز یکشنبه ۱۷ اوت ۲۰۰۳ پخش شده است.

برنامه‌ای دیگر با موضوع تاریخ معاصر ایران که از رادیو ۴ پخش شده، برنامه‌ای است با عنوان اوقات سخت در ایران^۱ که شرح دوران اقامت یکی از اتباع بریتانیا به نام نیل مک کاتی^۲ و خانواده‌اش را در سال ۱۳۵۷ ه. ش در ایران دربردارد.

از برنامه‌های جالب و شاخص رادیوهای BBC به برنامه‌ای از مجموعه معروف مستند

2. Hairy Times in Iran

1. Niall McCathie

می‌توان اشاره کرد که درباره کودتای ۲۸ مرداد و نقش بریتانیا، آمریکا و بالاخص بخش‌فارسی رادیو BBC در این رخداد تهیه شده است. در این برنامه ۲۸ دقیقه‌ای با عنوان **یک کودتای کاملاً بریتانیایی**^۱ که دوشنبه ۲۲ اوت ۲۰۰۵، از **رادیو ۴** پخش شد، مایک تامسون، از برنامه‌سازان موفق BBC، ضمن بررسی اسناد آرشیوی BBC و دیگر بایگانی‌های دولتی، مصاحبه با آخرین کارگزار بریتانیا در رخداد ۲۸ مرداد که در حال حاضر در قیدحیات است، گفت‌وگو با استادان متخصص درباره تاریخ معاصر ایران و برخی شاهدان عینی این رخداد، به بررسی مباحث فوق‌الذکر می‌پردازد.

شایان‌ذکر است در این برنامه چنین عنوان شده است که به‌رغم تماس‌های مکرر مایک تامسون با وزارت خارجه بریتانیا، مقامات این وزارتخانه از ارائه مدارک مرتبط با رخداد ۲۸ مرداد و نقش بخش فارسی رادیو BBC در اجرای کودتا خودداری کرده‌اند. درحالی که آنگونه که مجری برنامه متذکر

2. A very British coup

معرفی نمونه‌هایی از برنامه‌های تاریخی ... ۲۷۱

می‌شود، مقامات وزارت امورخارجه بریتانیا به موجب مفاد قانون آزادی اطلاعات^۱ که از ژانویه ۲۰۰۵ به تصویب رسیده است، موظف بودند اطلاعات مورد نیاز را در اختیار تامسون قرار دهند. در هر حال تامسون موفق شد با بررسی آرشیو داخلی BBC اطلاعات جالبی درباره ارتباط بین BBC و دولت بریتانیا به دست آورد. تامسون یادآور می‌شود که نامه‌های زیادی درباره وضعیت ایران بین کارمندان وزارت خارجه بریتانیا و سرپرست سرویس شرقی BBC، گوردن واترفیلد، رد و بدل شده است. شایان ذکر است که صفحه وب این برنامه شامل تصاویری از بخش فارسی BBC در دوران مورد بحث و تصاویر مرتبط با موضوع برنامه است.

نتیجه‌گیری

بنگاه سخن‌پراکنی بریتانیا یا **BBC** با قدمتی بیش از هشتاد سال از پیشروان برنامه‌سازی رادیویی به‌شمار می‌رود. بدیهی است که فعالیت **BBC** همانند دیگر سازمان‌های رسانه‌ای، بی‌عیب و نقص نیست. اما این سازمان در عرصه فعالیت رسانه‌های ارتباطی، با تکیه بر مدیریت سازمانی و فرهنگ شرکتی خاص خود مبتنی بر اهداف، دیدگاه‌ها و ارزش‌های مشخص، ساختار مدیریتی مناسب، عوامل برنامه‌ساز متخصص و علاقه‌مند و توجه به‌نظر مخاطب و ارتباط متقابل با آن، به موفقیت چشمگیری نایل شده است، به‌گونه‌ای که شیوه برنامه‌سازی در این سازمان به‌صورت الگویی مناسب، موردتوجه قرار دارد. برنامه‌سازان شبکه‌های رادیویی **BBC**، موفق شده‌اند مباحث مختلف مورد نیاز و توجه مخاطب را به شیوه‌های مختلف و جذاب، در قالب برنامه‌های رادیویی تهیه و پخش کنند، به‌گونه‌ای که به‌رغم برخی کاستی‌های رادیو به‌عنوان رسانه، برنامه‌های رادیویی

BBC، از جذابیت خاصی برخوردارند و به‌سهولت موفق به جلب‌نظر مخاطب می‌شوند. عناصر اصلی در برنامه‌های شبکه‌های رادیویی **BBC** بر اساس شعار اصلی و مشهور این سازمان یعنی «آموزش، اطلاع‌رسانی و سرگرمی» طراحی می‌شوند. بنابراین، محدوده قابل‌توجهی از رده‌های سنی مخاطبان با دیدگاه‌ها و نیازهای گوناگون می‌توانند مطالب موردنظر خود را در برنامه‌های رادیویی **BBC** جست‌وجو کنند.

تنوع موضوع در برنامه‌های رادیویی **BBC**، با توجه به محدوده خاص فعالیت هر شبکه، عاملی در جلب‌توجه مخاطب برای انتخاب برنامه‌ها، به‌شمار می‌رود. ازجمله موضوعات شاخص در برنامه‌های رادیویی **BBC**، مباحث تاریخی است که به شیوه‌های متنوع، جالب و شنیدنی پخش می‌شود، به‌گونه‌ای که گروه‌های مختلف سنی می‌توانند با شنیدن این برنامه‌ها با ابعاد مختلف تاریخ آشنا شوند.

مباحث تاریخی در این برنامه‌های رادیویی مجموعه متنوعی از تاریخ محلی، تاریخ بریتانیا، تاریخ اروپا و جهان را

دربردارد. در این برنامه‌ها مباحث مختلف از مقاطع تاریخی گوناگون انتخاب و معرفی می‌شود. بدین‌ترتیب مخاطب می‌تواند در زمانی کوتاه که بیشتر بین ۱۵ تا ۳۰ دقیقه را دربردارد، با موضوعات متنوع تاریخ فرهنگی، اجتماعی، علمی، اقتصادی، سیاسی و مذهبی آشنا شود. مباحث تاریخی در این برنامه‌ها از دوران پیش از تاریخ تا رخدادهای دهه‌های اخیر را دربردارند.

شیوه ارائه برنامه‌های تاریخی به‌صورتی است که شنونده به‌سهولت فضای موضوع مورد بحث را بازسازی می‌کند و با مجری یا کارشناس برنامه همراه می‌شود. عوامل برنامه‌ساز با هماهنگی کامل به تهیه برنامه تاریخی می‌پردازند. مجری، تهیه‌کننده، کارشناس، محقق، صدابردار و دیگر عوامل پژوهشی، فنی و آرشیوی، پیش از تهیه برنامه با ویژگی‌های موضوع تاریخی موردنظر آشنا می‌شوند؛ آنها در جریان مراحل مختلف تهیه برنامه قرار دارند و در نتیجه حاصل فعالیت گروهی آنها، برنامه‌ای است مستند که به‌سهولت تخیل مخاطب را برانگیخته و

مباحث پیچیده تاریخی و به دور از ذهن شنونده را در قالبی جالب و شنیدنی معرفی می‌کند.

در تهیه برنامه‌های رادیویی تاریخی در **BBC**، برنامه‌ریزی و زمان‌بندی مناسب، عامل اصلی و تعیین‌کننده به‌شمار می‌رود. بنابراین برنامه تاریخی با توجه به موضوع، چگونگی اجرا و جذابیت، در قالب یک برنامه منفرد یا مجموعه‌های دو قسمتی یا بیشتر طراحی می‌شوند. برخی مجموعه‌های تاریخی طی یک فصل (سه ماه) پخش شده، به‌پایان می‌رسند و ادامه برنامه در زمان دیگر پخش می‌شود. در این شرایط شنوندگان از تاریخ‌های مشخص پخش برنامه آگاه می‌شوند و ادامه برنامه را در زمان تعیین‌شده دنبال می‌کنند.

برنامه‌های تاریخی همانند دیگر برنامه‌های رادیویی **BBC**، در زمان اعلام‌شده، پخش می‌شوند و وقفه‌ای در پخش مجموعه‌ها به‌وجود نمی‌آید. بدین‌ترتیب شنونده، مجموعه‌های مرتبط و پیوسته را می‌شنود. اطلاعات مکمل برنامه در بولتن‌های خاص برنامه‌های رادیویی و اینترنت موجود است و بدین‌ترتیب

شنونده به‌سهولت برنامه تاریخی موردنظر خود را انتخاب می‌کند و با مطالب مرتبط با آن آشنا می‌شود. علاوه بر اطلاعات برنامه، منابع و مآخذ مرتبط با مبحث تاریخی که در برنامه معرفی می‌شود نیز در وبسایت تاریخ رادیو BBC موجود است و شنونده برنامه می‌تواند با تهیه فهرست کتاب‌ها، مقالات، تصاویر و نقشه‌های تاریخی، اطلاعات خود را درباره موضوع تاریخی که در برنامه رادیویی ارائه شده است کامل کند.

در برخی موارد، برنامه‌های تاریخی شبکه‌های تلویزیونی BBC، به‌عنوان مکمل برنامه‌های رادیویی تاریخی مدنظر قرار می‌گیرند. بدین‌ترتیب مخاطب برنامه تاریخی رادیویی با مشاهده برنامه تلویزیونی مرتبط می‌تواند مطالب رادیویی را به‌خوبی تجسم و درک کند. با وجود این، همان‌طور که ذکر شد، شیوه تهیه برنامه‌های رادیویی تاریخی به‌گونه‌ای است که مباحث ارائه‌شده به‌خوبی در ذهن مخاطب نقش می‌بندد. گفتار مجری، شیوه نگارش و اجرای متن و نمایش، موسیقی، افکت و گزارش در برنامه‌های

تاریخی با دقت بسیار طراحی می‌شود. ارتباط بین این عناصر به‌خوبی برقرار شده و برنامه تاریخی از انسجام خاصی برخوردار است.

به دیگر سخن، شیوه طراحی و اجرای برنامه‌های تاریخی در شبکه‌های رادیویی BBC، نمونه‌ای است شاخص از تبیین عملکرد رادیو در معرفی ابعاد گوناگون مباحث تاریخی که در قالب تاریخ شنیداری، ارائه می‌شود و گروه‌های سنی مخاطبان رادیو را از طریق آموزش، اطلاع‌رسانی و سرگرمی با تاریخ آشنا می‌کند.

منابع و مآخذ

فهرست منابع فارسي

- آلبر، پير؛ تودسك، آندره ژان. (۱۳۶۸). *تاریخچه راديو و تلویزيون*. ترجمه همشيد ارجمند. تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامي.
- *انديشه‌هاي بنيادين علم ارتباطات*. (۱۳۸۳). زير نظر باقر ساروخاني. تهران: خجسته.
- *انقلاب ايران به روايت راديو بي بي سي*. (۱۳۷۲). با مقدمه عبدالرضا هوشنگ مهدوي. تهران: طرح‌نو.
- اينگليس، فرد. (۱۳۷۷). *نظريه رسانه‌ها*. ترجمه محمود حقيقت كاشاني. تهران: مركز تحقيقات، مطالعات و سنجش برنامه‌اي صدا و سيماي جمهوري اسلامي ايران.
- بروكشاير تامپسون، جان. (۱۳۷۹). *رسانه‌ها و نوگرايي*. ترجمه علي ايثاري كسمايي. تهران: مؤسسه ايران.
- بورن، اد. (۱۳۷۹). *بعد فرهنگي ارتباطات براي توسعه*. ترجمه مهرسيما فلسفي. تهران: مركز تحقيقات

- و مطالعات و سنجش برنامه‌های صدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران.
- بولارد، ریدر ویلیام. (۱۳۶۲). *شترها باید بروند*. ترجمه حسین ابوترابیان. تهران: نشرنو.
- بیمن، جیم. (۱۳۸۳). *مصاحبه رادیویی*. ترجمه احمد ارژمند. تهران: اداره کل تحقیق و توسعه صدا.
- توران علی. (۱۳۸۴). *ساختارهای برنامه‌سازی در رادیو*. به کوشش مراد مهدی‌نیا. تهران: تحقیق و توسعه صدا.
- پاستر، مارک. (۱۳۷۷). *عصر دوم رسانه‌ها*. ترجمه غلامحسین صالحیار. تهران: مؤسسه ایران
- *خاطرات سر ریدر ویلیام بولارد سفیر کبیر انگلستان در ایران* (نامه‌های خصوصی و گزارش‌های محرمانه). (۱۳۷۸). ترجمه غلامحسین میرزا صالح. تهران: طرح‌نو.
- دادگران، محمد. (۱۳۸۲). *مبانی ارتباطات جمعی*. تهران: فیروزه.
- *دستورالعمل برنامه‌سازی در رادیو و تلویزیون انگلستان*. (۱۳۸۰). ترجمه ناصر بلیغ. تهران: تحقیق و توسعه صدا.
- شانکمن، لوسی. (۱۳۸۲). *مدیریت سازمان‌های رسانه‌ای در BBC و CNN*. ترجمه ناصر بلیغ. تهران: تحقیق و توسعه صدا.

- فلمینگ، کارول. (۱۳۸۴). *دستینه رادیو*. ترجمه ناصر بلیغ. تهران: تحقیق و توسعه صدا.
- کرایسل، اندرو. (۱۳۸۱). *درك رادیو*. ترجمه معصومه عصام. تهران: تحقیق و توسعه صدا.
- کینگزبرگ، آیرا. (۱۳۷۹). *فرهنگ کامل فیلم*. ترجمه رحیم قاسمیان. تهران: حوزه هنری.
- معتمد نژاد، کاظم. (۱۳۷۱). *وسائل ارتباطی*. ج ۱. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- مک کوی، کوینسی. (۱۳۸۱). *برنامه‌سازی خلاق در رادیو*. ترجمه دکتر ناصر بلیغ. تهران: تحقیق و توسعه صدا.
- مک لوهان، هربرت مارشال. (۱۳۷۷). *برای درك رسانه‌ها*. ترجمه سعید آذری. تهران: مرکز تحقیقات مطالعات و سنجش برنامه‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
- *یک جهان چندین صدا* (ارتباطات در جامعه امروز و فردا). (۱۳۷۵). ویرایش سن مک براید. ترجمه ایرج یاد. تهران: سروش.

مقالات

- بلك، ديويد. (۱۳۸۱). «راديو اينترنتي». ترجمه سيدمحمد حسيبيزاده. **مجله راديو**. سال سوم، شماره چهاردهم.
- «توسعه جهاني و رسانه هاي گروهي». (۱۳۷۹). **پيام يونسكو**. شماره ۳۵۷.
- كيوانينژاد، عليرضا. (۱۳۸۲). «رسانه اي براي تمام فصول». **اعتماد**. ش ۱۹۱.
- «همو، هرم وارونه در رسانه ها». (۱۳۸۲). **اعتماد**. ش ۳۹۷.
- نوربرگ، اريك. (۱۳۸۱). «اصول برنامه سازي در راديو». ترجمه دكتور ناصر بليخ. **مجله راديو**. سال سوم، شماره سيزدهم.

فهرست منابع لاتين

- Furay , Conal Salevouris , Michealj. (1988). *The Methods and Skills of History: Apractical Guide Instructor's Key*. Harlan Davidson.
- Hazel Hahn, H.(1999). *Media*. Encyclopedia of Historians and Historical Writing. Vol.2. Ed. Kelly Boyd. London – Chicago: Fitzroy Dearborn Publisher.
- Hendy, David. (2000). *Radio in the Global Age*. Polity Press.
- Jamison, Dean T., McAnany, Emile G. (1978). *Radio for Education and Development*. Beverly Hills. London: SAGE.
- Paulu, B. (1965). *British Broadcasting: Radio and Television in the United Kingdom*. Minneapolis.
- Paulu, B. (1961). *British Broadcasting in Transition*, Minneapolis.

- Read, Peter. (1998). *Voices in different media, print, radio and CD-ROM, the Oral History Reader*. Ed Robert Perks: Alistair Thomson. London, New York: Routledge.
- Starky, Guy. (2004). *Radio in Context*. New York: Palgrave Macmillan.
- Warren, Steve. (2005). *Radio: The Book for Creative, Professional Programming*. Elsevier Focal Press.